

**KIRSAL KALKINMADA GENÇ ÇİFTÇİ
PROJESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ**

Deniz SARI GEDİK

Yüksek Lisans Tezi

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi

Emine YILMAZ

2019

T.C.

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL KALKINMADA GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ:

TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

Deniz SARI GEDİK

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Dr. Öğretim Üyesi Emine YILMAZ

TEKİRDAĞ-2019

Her hakkı saklıdır

Dr. Öğretim Üyesi Emine YILMAZ danışmanlığında, Deniz SARI GEDİK tarafından hazırlanan “Kırsal Kalkınmada “Genç Çiftçi Projesi: Tekirdağ İli Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

İmza:

Üye:

İmza:

Üye:

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Doç. Dr. Bahar UYMAZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KIRSAL KALKINMADA GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

Deniz SARI GEDİK

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Emine YILMAZ

Kırsal kalkınma yatırımları kapsamında 26.02.2016 tarihli Resmi Gazetede 2016/8540 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren “Genç Çiftçi Projesi” ile Tekirdağ İlinde 2016-2017 yılları arasında destekleme kazanan çiftçilerin projeye başvuru süreci, projeyi nasıl yürüttükleri, yürütürken ne tür zorluklarla karşılaştıkları, nasıl devam ettirdikleri ve nereye taşıyabildikleri tespit edilmiştir. Araştırmada projeden desteklenen genç çiftçilerin demografik özellikleri, desteğe bakış açıları, işletmelerin kadın ve erkek sahiplerinin farklılıkları ve projenin etkileri tespit edilmiştir. Tekirdağ İli 2016-2017 yıllarında “Genç Çiftçi Projesinden” hak kazanan çiftçiler ana materyali oluşturmuştur. Araştırmaya katılan genç çiftçilerin %54’ü kadın çiftçilerden oluşmaktadır. Yoğunluk 34-40 yaş aralığında, evli, kırsal alanda ikamet eden, bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraşan genç çiftçilerden oluşmaktadır. Kadın çiftçilerin eğitim seviyesi erkek çiftçilerden daha düşüktür. Kadın çiftçilerin projeye katılma nedenleri ailelerine katkı sağlamak, erkek çiftçilerin ise var olan işletmelerini büyütmektir. Araştırmaya katılan genç çiftçilere projenin en büyük katkısı, kadın çiftçiler için ilk defa kendi adlarına işletmelerinin olması, erkek çiftçiler için ise var olan işletmelerini büyütmiş olmalarıdır. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hedefleri projelerini devam ettirmek ve işletmelerini büyütmektir. Kadın çiftçiler ise işletmelerini büyütmek istemekte daha kararlıdırlar. Hayvancılık işletmelerine sahip çiftçilerin gelir düzeylerinde artış olmadığı gibi borçlanma ve işletme girdi maliyetlerini karşılamada zorlanmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Tarım politikası, Kalkınma, Kırsal Kalkınma, “Genç Çiftçi Projesi”

2019, 76 sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

RURAL DEVELOPMENT YOUNG FARMER PROJECT: SAMPLE OF TEKİRDAĞ PROVINCE

Deniz SARI GEDİK

Tekirdağ Namık Kemal University
Graduate School Of Natural And Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Emine YILMAZ

Within the scope of rural development investments, the "Young Farmer Project" which came into force with the decision of the Council of Ministers numbered 2016/8540 in the Official newspaper dated 26.02.2016 and the support process of the farmers in Tekirdağ Province between 2016-2017, how they conducted the project, what difficulties they faced while carrying out the project, how they continue and where they can be determined. In this research, the demographic characteristics of the young farmers supported by the project, their perspectives on support, differences of male and female owners of the enterprises and the effects of the project were determined. In 2016-2017, Tekirdağ Province, the farmers who were entitled to the Young Farmer Project created the main materials. 54% of the young farmers who participated in the research were female farmers. The density consists of young farmers aged 34-40, married, living in rural areas, engaged in crop production and animal husbandry activities. The level of education of female farmers is lower than that of male farmers. The reasons for female farmers to participate in the project are to contribute to their families and for male farmers is to expand the existing farms. The biggest contribution of the project to the young farmers who participated in the research is that for the first time, they had their own businesses for female farmers and for male farmers they had expanded their existing businesses. The objectives of young farmers related to their projects are to continue their projects and grow their businesses. Women farmers are more determined to want to grow their businesses. There is no increase in income levels of farmers with livestock enterprises and they have difficulty in meeting borrowing and operating input costs.

Keywords: Agriculturalpolicy, Development, Rural Development, Young farmer project

2019, 76 pages

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÇİZELGE DİZİNİ	iv
ŞEKİL DİZİNİ	v
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
1.GİRİŞ	1
2.LİTERATÜR TARAMASI	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM	7
3.1. Materyal	7
3.2. Yöntem	7
4. KONU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	9
4.1.Kırsal Alan	9
4.2. Kırsal Kalkınma	10
4.3. Sürdürülebilir Kalkınma	11
4.4. Cinsiyet Dengeli Kalkınma	13
4.5. Türkiye’de Kırsal Kalkınma	15
4.5.1. Türkiye’de Kalkınma Planlarında Kırsal Kalkınma	18
4.5.2. Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kırsal Kalkınma Çalışmaları	23
4.5.3. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Uygulamaları	25
5. ARAŞTIRMA BÖLGESİ TEKİRDAĞ İLİNE AİT BİLGİLER	26
5.1. Tekirdağ İli İle İlgili Genel Bilgiler	26
5.2. Tekirdağ İlinin Arazi Varlığı	28
5.3. Tekirdağ İli Kooperatif ve Birlik Göstergeleri (Anonim 2018)	29
5.4. Tekirdağ İli Destekleme Ödemeleri	30
5.5. Tekirdağ İlinde Kadın ve Gençlerle İlgili Yapılan Çalışmalar	31
5.5.1.Kırsal Alanda Kadın Çalıştayları	31
5.5.2. Aile Çiftçiliği Yılı	31
5.5.3. Tekirdağ Tarımında Kadın Girişimciliğinin Güçlendirilmesi Programı	31
5.5.4. Kadın Çiftçiler Tarımsal Yeniliklerle Buluşuyor-Üzüm Ürünleri İşlemede Kadın Elinin Gücü Programı	32
6. GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ	33
6.1. Tekirdağ İli Genç Çiftçi Projesi	36
7. ARAŞTIRMA BULGULARI	39
7.1. Araştırma Kapsamındaki Üreticilerin Sosyal ve Demografik Özellikleri	39
7.2. Genç Çiftçilerin Projeye Başvuru Süreci	43
7.3. Genç Çiftçilerin Projeyi Yürütüme Süreci	46
7.4. Genç Çiftçi Projesinin Etkileri	49
7.5.Genç Çiftçilerin Projelerini Yürütürken Karşılaştıkları Zorluklar	51
7.6. Genç Çiftçi Projesinde Görülen Eksiklikler	52
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	53
9.KAYNAKLAR	58
EKLER	61
ÖZGEÇMİŞ	76

ÇİZELGE DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.2.1. 2016-2017 yılı Tekirdağ genç çiftçi kadın erkek sayısı	8
Çizelge 3.2.2. Anket yapılan genç çiftçilerin yıllara ve cinsiyete göre dağılımı.....	8
Çizelge 4.5.1. Türkiye nüfusunun yıllara göre belde ve köyler, il ve ilçe merkezleri dağılımı	16
Çizelge 5.1.1. Tekirdağ İli nüfusun ilçelere göre dağılımı (Anonim 2019: 2).....	27
Çizelge 5.2.1. İlin arazi varlığının niteliklerine göre dağılımı (Anonim 2017).....	28
Çizelge 5.2.2. Tekirdağ işlenen tarım alanlarının dağılımı (Anonim 2016).....	28
Çizelge 5.2.3. İlçelere göre arazi dağılımı dekar (Anonim 2016).....	29
Çizelge 5.4.1. Üretime verilen destekler (Anonim 2018).....	30
Çizelge. 6.1. Türkiye genç çiftçi projeleri konu dağılımı ve yıllara göre destek miktarları (Anonim 2017-2018)	35
Çizelge 6.1.1. Türkiye-Tekirdağ başvuran ve kabul edilen projeler(Anonim 2017)	37
Çizelge 6.1.2. Tekirdağ genç çiftçi proje konuları dağılımı (Anonim 2017-2018).....	38
Çizelge 7.1.1. Araştırma kapsamındaki üreticilerin sosyo- demografik özellikleri	39
Çizelge 7.1.2. Projeye katılanların ana geçim kaynağı.....	41
Çizelge 7.1.4. Genç çiftçilerin Hanede yaşayan kişi sayısı	42
Çizelge 7.2.1. Genç çiftçilerin projeye başvuruda zorluk yaşama durumu	44
Çizelge 7.2.2. Genç çiftçilerin başvuruda yardım alma durumu	45
Çizelge 7.2.3. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili eğitim alma durumu	45
Çizelge 7.3.2. Genç çiftçilerin proje sözleşmesini yerine getirmede zorlanma durumu	48
Çizelge 7.3.3. Genç çiftçilerin projeleri ile gelir düzeylerinde artış durumu	48
Çizelge 7.4.1. Genç çiftçi projesinin gençleri ziraata özendirme durumu	49
Çizelge 7.4.2. Genç Çiftçi Projesi'nin kırsal mahallelere dönüşü etkileme durumu.....	49

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.5.1. Türkiye nüfusunun yıllara göre belde ve köyler, il ve ilçe merkezleri dağılımı ...	17
Şekil 7.1.2. Genç çiftçilerin cinsiyete göre eğitim durumu	40
Şekil 7.1.2. Genç çiftçilerin geçimini sağlama durumu	41
Şekil 7.1.3. Genç çiftçilerin ikamet durumu.....	43
Şekil 7.2.1. Genç çiftçilerin projeden haberdar olma durumu.....	44
Şekil 7.2.2. Genç çiftçilerin cinsiyete göre projeye başvuru amacı	46
Şekil 7.3.1. Genç çiftçilerin proje sözleşmesinin içeriğini bilme durumu	47
Şekil 7.4.1. Genç Çiftçi Projesi'nin cinsiyete göre genç çiftçilere katkısı	50
Şekil 7.4.2. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hedefleri.....	50

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
ÇATAK	: Çevresel Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı
ÇMVA	: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
Da	: Dekar
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EBK	: Et Balık Kurumu
EBK	: Et Balık Kurumu
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GDO	: Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IPA	: Katılım Öncesi Aracı
IPARD	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Destek Programı
KAİD	: Küçük Aile İşletmesi Desteği
KIRDES	: Kırsal Altyapı Destekleme Projesi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKYDP	: Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı
KMÜ	: Küçük Meta Üretimi
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OKK	: Ortaklık Konseyi Kararları
SEK	: Süt Endüstrisi Kurumu
SEK	: Süt Endüstrisi Kurumu
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNSDSN	: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı
WID	: Women In Deveolpment
YEMSAN	: Yem Sanayi

1.GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların tükenmesi, canlı türlerinin nesillerinin tükeniyor ve azalıyor olması insanlığı kıt ve sınırlı olan kaynakları doğru kullanmaya yöneltmiştir. Doğal kaynakları doğru kullanmak, ancak onların verimliliklerini arttırmakla mümkündür. Bunun için insan sermayesinin verimi arttırmak, sosyal ve ekonomik refah düzeyini arttırmakla mümkündür. Bu durum kırsal ve kent arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması zorunluluğunu doğurmuştur. Kırsal ve kent arasındaki ilişki kalkınma ile eş değerdir. Dünya üzerinde gelişmiş bir kentin geri kalmış bir kırsalı olma imkanı yoktur. Bu yüzden de dünyada ve Türkiye’de kırsalın kalkındırılmasına ilişkin çeşitli uygulamalar 19. Yy beri uygulanmaktadır. Uygulamaların başarılı olabilmesi için kırsalın doğru analiz edilmesi gerekir. Toplumsal, siyasal, kültürel, sektörel gerçeklerin dikkate alındığı gerçekçi modeller geliştirilmelidir.

Sanayi devrimi ile birlikte devrimi gerçekleştiren ülkeler kısa dönemde büyük gelişmeler kaydetmişler, 1750’lerden itibaren devrimin ortaya çıktığı Batı Avrupa ülkelerinin milli gelirleri önemli ölçüde artmıştır. Devrimi gerçekleştiremeyen ülkeler 250 yılın sonunda Batılı Avrupa ülkeleri tarafında sömürülmeleri, doğa tahribatı, kaynakların tükenmesi, nesli tükenen bitki ve hayvan türleri ile karşılaşmaktayız. İkinci Dünya savaşından sonra dünya bankası ülkeleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak ayırmıştır. Gelişmişlik düzeylerine göre de dünyada farklı kırsal kalkınma politikaları uygulanmaktadır.

Türkiye’de Cumhuriyeti kurulduğu 1923 yılında başlayan köyün ve köylünün kalkındırılması çabaları bugün Avrupa Birliğine uyum çalışmaları çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye’de planlı kırsal kalkınma çalışmaları 1963 yılında beş yıllık kalkınma planları ile başlamıştır. Bölgesel kalkınma programları, kalkınmada öncelikli yöreler, örnek köy modeli, toplum kalkınması modeli, merkez köy, köy kent, projeler ve desteklemeler uygulamıştır. Ülkemizde kırsal kalkınma destekleri kapsamında çiftçilerin desteklenmesi, kırsal alanda girişimciliğin ve üretimin özendirilmesi, göçün önlenmesi, tarım ve hayvancılığın desteklenmesi önem arz etmektedir. Kırsal alanda yaşayan nüfus giderek azalmaktadır. Kırsal alanda yaşayan nüfusun kırsal alanda üretimi devam ettirebilmeleri için desteklenmeleri gerekmektedir.

Bu araştırmada Türkiye’de kırsal kalkınma yatırımları kapsamında 26.02.2016 tarihli Resmi Gazetede 2016/ 8540 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yayınlanan ‘‘Genç ifti Projesi’’ ele alınmıştır. Tekirdağ İlinde 2016-2017 yılları arasında ‘‘Genç ifti Projesi’’ desteklemesine hak kazanan çiftçilerin projeye başvuru süreci, projeyi nasıl yürüttükleri, yürütürken ne tür zorluklarla karşılaştıkları, nasıl devam ettirdikleri ve nereye taşıyabildiklerini tespit etmek amaçlanmaktadır. Projeden desteklenenlerin demografik özelliklerini tespit etmek, desteğe bakış açılarını belirlemek, var olan veya sıfırdan kurulan işletmelerin kadın ve erkek sahiplerinin tutumlarına bakmak, varsa farklılıklarını ortaya koymak ve projenin etkilerini tespit amaçlanmaktadır.

Ülkemizde ilk kez uygulanmakta olan ‘‘Genç ifti Projesi’’ ile desteklenen üreticilerin projeleri ve aldıkları destekleme ile projelerinin sürdürülebilirliği, kırsal alanda yaşamaya devam etmeleri, girişimciliklerinin çıktılarının tespit edilmesi açısından önemlidir.

Bu araştırmada, ‘‘Genç ifti Projesi’’ ile desteklenen üreticilerin sosyal ve ekonomik yapıları, projeye başvuru ve yürütme süresince karşılaştıkları sorunlar, projeyi nereden duydukları, tarımsal üretim ile ilgili bilgileri hangi kaynaklardan aldıkları ve projenin etkileri araştırılmıştır.

İkinci bölümde materyal ve yöntem açıklanmış, üçüncü bölümde kaynak özetlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde konu ile temel kavramlar kırsal alan, kırsal kalkınma, sürdürülebilir ve cinsiyet dengeli kalkınma açıklanmıştır. Türkiye’de kırsal kalkınma, kırsal kalkınma planları, AB ilişkileri çerçevesinde kırsal kalkınma çalışmaları ve ülkemizde uygulanmış kırsal kalkınma uygulamaları açıklanmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde araştırma bölgesi Tekirdağ ili ile ilgili genel bilgiler, tarımsal potansiyeli, ilde yürütülmüş projelere yer verilmiştir. Altıncı bölümde genç ifti projesi açıklanmış, yedinci bölümde araştırma bulgularına yer verilmiştir. Araştırma bulguları, araştırmada yer alan üreticilerin sosyal ve demografik özellikleri, projeye başvuru süreci, projeyi yürütme süreci, projenin etkileri, projeyi yürütürken karşılaştıkları zorluklar, projede görülen eksiklikler çerçevesinde verilmiştir. Sekizinci bölümde sonuca yer verilip önerilerde bulunulmuştur.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Yıldırak ve arkadaşlarının (2002) Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları çalışması kendi tarımsal işletmelerinden yeterli gelir elde edemeyen topraklı veya topraksız Rize, Giresun, Ordu, Ankara, Eskişehir, Manisa, Konya, Adana, Aydın illerinde gezici ve geçici olarak tarımda çalışan kadınlarla yapılmıştır. Tarım kesiminde çalışan kadınların konumu tarımsal mülkiyet ile açıklanmaktadır. Tarımsal mülkiyet arttıkça kadının üretimde etki payı azalmaktadır. Az topraklı ve topraksız ailelerde kadınlar mevsimlik, geçici tarım işçiliğinde hayvansal ve bitkisel üretimde her aşamada rol almaktadırlar. Elde edilen gelirin harcanmasında, çocukların sorumluluklarında, aile içi alınacak kararlarda erkek, baba hakimiyeti görülür. Gezici ve geçici tarım işçileri ailelerinin karşılaştığı sorunların çözümü için barınma koşullarının iyileştirilmesi, il bulmada kullanılan geleneksel aracılık yerine yasal kamu iş ve işçi bulma kurumunun yerini alması, uluslararası çalışma örgütünün belirlediği çalışma koşulları ve ücretlerine uyulması için gerekli önlemlerin alınması, sağlık hizmetlerinin sağlanması, okul çağında olan çocuklar için eğitim imkanı sağlanması yer almaktadır.

Orçan (2008), Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili çalışması Kırıkkale İlinde kırdaki ve kentte yaşayan kadınlar üzerinde yapılmıştır. Çalışmada kadın bireysel, toplumun parçası ve ailenin parçası olarak ele alınarak değerlendirilmiştir. Akkraba evliliğinin kentli kadınlarda daha fazla olduğu, eğitim, meslek, üretim ve tüketim alışkanlıklarında farklılıklar tespit edilmiştir. Kır ve kent kadını demografik ve ekonomik olarak çok farklı bulunurken, değerlerle ilgili tutumlarda benzerlik tespit edilmiştir. Kırsaldaki kadın daha üretken, kentli kadının ise ücretli işlerde çalışma oranı daha yüksektir. Kırsalda aile içi rollerde geleneksel değerler daha baskın hissedilirken, kentte değişim yaşanmaya başlamıştır. Evlenme yaşı, çocukların eğitimi, hanede yaşayan kişi sayısı, geleneksel tutumlar kırsalda daha fazladır. Kadınların eğitim düzeyi, gelir düzeyleri rollerin değişmesinde en önemli etken olarak görülmektedir. Kırsalda ki değişimlerin yatay ekseninde, kentte ki değişimlerin ise daha çok dikey ekseninde olduğu ifade edilmektedir.

Aysu (2008), Küreselleşme ve Tarım Politikaları kitabında tarımın küresel kapitalizme göre dizayn edildiğini, çiftçiliğin çiftçiler yerine küresel sermaye grupları tarafından yönetildiğini söyler. Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankasını az gelişmiş ülkelerde tarım sektörüne şirketlerin egemenliğinin taşıyıcısı olarak görür. Dış ticarete ülkeler ve çiftçiler ilaç, gübre, tohum, pazarlama, nakliye ağının sahip olduğu şirketlerce elde

bulundurulduğundan bağımlılık ilişkisi oluşturulmuştur. Bu durum gıda kontrolünün de şirketlerin eline geçmiş olduğunu gösterir. Uluslararası gıda ve tarım şirketlerinin az gelişmiş ülkelerin tarım sektöründe sözleşmeli tarım ile kamuyu devre dışı bırakmayı amaçladığını, ürün yelpazesini elde tutmaya çalıştığını söyler. Tarım sektörünün gıdada kendine yeterlilik, Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (GDO) karşı mücadele, çiftçilerin farklı tohum çeşitlerini kullanımı ve toprak reformu yapılması önerilmektedir.

Öztürk (2008), “Küresel ve Ulusal Politikaların Yerel Tarım Üzerindeki Etkisi: Muğla Köyleri Örneği” adlı çalışmada küresel ve ulusal düzeyde alınan tarıma yönelik ekonomi politik kararların Muğla köyleri örneğinde olduğu gibi yerel tarımsal üreticiyi nasıl etkilediğini saptamaya çalışmıştır. Özellikle 1980 sonrası uygulanan tarım politikalarının küçük üretici ve aile işletmelerinin aleyhine olduğunu belirtmiştir. Arazi mülkiyetinde ki karşılaşılan eşitsiz dağılıma dikkati çeker. Geniş tarım arazilerine sahip olan aile işletmeleri ya da kapitalist işletmeler, modern teknikler kullanarak üretim maliyetlerini azaltabilirken, küçük aile işletmelerinin bu olanaktan yararlanamadıklarını söyler. Tarım kredi, köy kalkınma vb. kooperatiflerin etkinliğinin zaman içerisinde azaldığı belirtmiştir. Tarım sektörünün, uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenen ve ülkeleri çeşitli uygulamalarla karşı karşıya bırakan kurallar sonucunda, olumsuz anlamda en fazla etkilenen sektör olduğunun kırsal alanda yaşayanların milli gelirden payının giderek azaldığına değinmiştir. Aile işletmeciliği, Küçük Meta Üretiminin (KMÜ), özellikle tarım alanında varlığının ekonomik kalkınmayı sağlamada, işsizliği önlemede, kente göçü azaltmada özellikle kapitalist sistem içerisinde en azından belli bir süre önemli rollerinin olduğuna değinmiştir.

Gaytancıoğlu (2009), Türkiye’de ve Dünyada tarımsal destekleme politikalarını açıkladıktan sonra “Türkiye’de Tarım Politikası Nasıl Olmalı” sorusuna cevap aramıştır. Tarımın ve tarıma dayalı sanayinin Türkiye için yaşamsal bir sektör olduğunu söylemiştir. Miras hukukunun düzenlenmemiş olmasından dolayı Türkiye’de ki tarım işletmelerinin “ticari tarım” yapmayıp “geçimlik tarım” yapmasına neden olduğunu söylemiştir. İşletmelerin geçimlik tarım yapmaları nedeniyle ekonomiye yeterince katkı yapamadıklarını belirtir. Tarımsal girdi kullanımının üreticiler tarafından profesyonel yapılmadığı, geleneksel yöntemlerin tercih edildiğini söylemektedir. Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), Yem Sanayi (YEMSAN), Et Balık Kurumu (EBK), gibi tarımsal kamu İktisadi Teşebbüsler (KİT)’in özelleştirilmesinin planlı olmadığını, Tarım Satış Kooperatifleri ile destekleme alımlarından vazgeçildiğinden devlet desteğinden yoksun kalmış ve piyasaları düzenleme olanakları

kalmadığını söylemiştir. Tarımsal Kooperatifçiliğin gelişmediğini, bölgeler arası verim ve gelir farklıları gözetilmeden genel tarım politikalarının uygulandığını, tarımsal arz göz önünde bulundurulmadan üretim planlaması yapıldığını belirtmiştir.

Gülçubuk ve arkadaşları (2010), “Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri” konulu bildirimlerinde ekonomik büyümeye önem veren tutucu kalkınma yaklaşımının başarılı sonuçlar vermediğini, kırsal kalkınmanın sadece ekonomik veya tarımsal büyümeyi hedefleyen bir anlayışta olamayacağını söylemişlerdir. İnisyatifin ve önceliklerin halktan kaynaklanan kalkınma projelerinde başarının eğitim, yayım, örgütlenme, kooperatifleşme, üretim için temel girdilerin sağlanması, uygun teknolojilerin seçimi, kredi ve pazarlama gibi bileşenlerin bir bütün olarak planlamaya dahil edilmesi gerektiğini söylerler. Değerlendirme ölçüt ve göstergeleri ile risk faktörlerinin önceden tanımlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Demir ve Yavuz (2010), Batı Marmara Bölgesi ve Kuzey Anadolu Bölgesi çiftçi ve hayvancılık işletmelerinin destekleme politikalarından faydalanmalarında bölgesel farklılıkları ortaya koymuştur. Çiftçilerin eğitim seviyelerinin yenilikleri kabul etmede önemli bir unsur olduğunu bununda modern hayvancılık için önemli bir parametre olduğunu vurgulamışlardır. Hayvancılığın karlı olarak yapılabilmesinde hayvancılıkta ihtisaslaşmanın önemine vurgu yaparken, bölgeler arasında tarım dışı faaliyetlerle uğraşmada da farklılık olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Batı Marmara Bölgesinin suni tohumlama, buzağı, yem bitkileri ve süt teşvik primi desteklerinden daha fazla faydalandıklarını tespit etmişlerdir. Desteklemelerde bölgesel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğine dikkati çekmektedirler.

Özdemir ve arkadaşları (2016), “Tarım İşletmelerinde Kadınların Yarattığı İş Gücü Değeri ve Örgütlenme Yaklaşımları Trakya Bölgesi Örneği” çalışması eşleriyle birlikte üretim faaliyetine katılan kadınlar üzerinde yapılmıştır. Bölgede kadınların daha çok ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı, fakat kendi hesabına çalışan kadınların oranının da azımsanmayacak ölçüde olduğu tespit edilmiştir. Örgütlenme açısından bakıldığında kadınların daha önce iş birliği amaçlı bir çalışmaya katılmadıkları belirlenmiştir. Önder Çiftçi Derneği, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Trakya Birliğin kadınlar arasında tanınır olduğu tespit edilmiştir. Kadınların etkinliğinin artırılması için risk olmayan alanlarda, en bildikleri işlerde, aktif olmaları sağlanmalıdır.

Çelik (2018), “Tarımda Kadın Girişimciliği ve Genç Çiftçi Projesi: Kahramanmaraş İli Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasını Kahramanmaraş İlinde 2016 yılında genç çiftçi desteklemesi alan kadın çiftçiler üzerinde yapmıştır. Çalışmasında kadınların eğitim eksikliği ve örgütlenme eksikliklerinin bulunduğunu tespit etmiştir. Kooperatifçiliğin ve kadın girişimcilerin desteklenecek politikalar geliştirilmesi üzerinde durmuştur.

Unakıtan ve Başaran (2018), Tekirdağ İlinde “Genç Çiftçi Projesi’nden” faydalanan çiftçilerle çok boyutlu ölçekleme tekniği ile yaptıkları çalışmalarında “Genç Çiftçi Projesi’nin tarımdaki sürdürülebilirliğin ve gençlerin tarım sektöründe istihdamının sağlanmasında bir başlangıç olarak görülebileceğinin, başarısının artırılmasının ancak kooperatifleşme ile sağlanabileceğini söylerler. Kurulacak olan kooperatifin görevi üretimi arttırmak ve üretilen ürünü en iyi şekilde pazarlamak olmalıdır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Tekirdağ İli 2016-2017 yıllarında “Genç Çiftçi Projesinden” desteklemeye hak kazanan çiftçiler ana materyali oluşturmuştur. Genç çiftçilerin desteklemeye başvuru sürecinden, projelerini yürütürken ne tür zorluklarla karşılaştıkları, projelerini nasıl devam ettirdikleri, desteklemenin etkilerini tespit edebilmek için sahada 4 açık uçlu, 25 kapalı uçlu sorudan oluşan 29 soruluk anket soru formu hazırlanmış ve araştırmacı tarafından birebir uygulanmıştır.

Anketin ilk aşamasında demografik ve genel bilgiler, ikinci aşamasında başvuru süreci, üçüncü aşamada projeyi yürütme, dördüncü aşamada da projenin etkilerini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. 2016 yılında desteklemeye hak kazanan çiftçiler ile anket 2017 yılında yapılmıştır. 2017 yılında desteklemeye hak kazanan çiftçilerle 2019 yılında anket gerçekleştirilmiştir. Projenin etkilerini daha iyi görebilmek için desteklemenin üzerinden en az bir yıl geçmesi beklendikten sonra çalışma yapılmıştır.

3.2. Yöntem

Araştırma, Tekirdağ İlinde 2016-2017 yılları arasında “Genç Çiftçi Projesinden” destekleme kazanan çiftçilerle yürütülmüştür. Veriler anket çalışmasına katılmayı kabul eden genç çiftçiler ile birebir görüşülerek toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS programında değerlendirilmiştir.

Projeye katılan çiftçiler bir gün öncesinden aranarak Tekirdağ Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğüne çağrılmıştır. Gelemeyecek olup, anket çalışmasına katılmayı kabul edenlerin mahallelerine gidilerek anket çalışması yapılmıştır.

Çizelge 3.2.1.’de 2016 ve 2017 yıllarında Tekirdağ İlinde “Genç Çiftçi Projesine” katılan kadın ve erkek çiftçi sayıları yer almaktadır. 2016 yılında 142, 2017 yılında 151 çiftçi desteklemeden faydalanmıştır. 2016 yılında projede yer alan Genç Çiftçilerin %70’i, 2017 yılında %50’si kadın çiftçilerden oluşmaktadır.

Çizelge 3.2.1. 2016-2017 yılı Tekirdağ genç çiftçi kadın erkek sayısı

Yıllar	Kadın genç çiftçi sayısı	Erkek genç çiftçi sayısı	Toplam genç çiftçi sayısı
2016	95 (%70)	47 (%30)	142
2017	76 (%50)	75 (%50)	151

Genç çiftçiler ile telefon numaraları aranarak anketin içeriği anlatılmış, görüşme talep edilmiştir. Tam sayım yapılmak istenmiş fakat genç çiftçilerin ankete katılmayı kabul etmemeleri, hastalık, il dışında olma, ücretli işte çalışmaya başlama, iş yoğunluğu, ankete katılmak istememe, telefon ile ulaşama gibi nedenlerle yapılamamıştır. 2016 yılından 52 kişi, 2017 yılından da 54 kişi ile anket gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3.2.2. Anket yapılan genç çiftçilerin yıllara ve cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	2016	2017	Toplam
Kadın	37	21	58
Erkek	15	33	48
Toplam	52	54	106

2016 yılında kadın çiftçi sayısı %70 iken 2017 yılında %38' düşmüştür. 2017 yılında projenin başvuru koşullarında yapılan değişiklikler oranda etkili olmuştur. 2017 yılında sigortalı bir işte çalışma veya çalışanın eşi olmama koşulu getirilmiştir. Bu kural sigortalı işlerde çalışan kırsal alanda çalışan kadınların başvurusunu düşürmüştür.

4. KONU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde kırsal alan, kırsal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma kavramları açıklanmaya çalışılacak ardından Türkiye’de kırsal kalkınma politikaları ele alınacaktır. Avrupa Birliği katılım sürecinde yürütülen politikalar değerlendirilecektir, Türkiye kırsal kalkınma uygulamalarına yer verilecektir.

Kırsal alan, kırsal kalkınma olguları ve geliştirilen kırsal kalkınma politikalarının ortaya çıkışı ve tanımı tarihsel süreç içerisinde, dünyada yaşanan değişimler içerisinde değişiklik göstermiştir. Bu olgular ekonomik, politik, idari, sosyal ve beşeri faktörlerin tanımlanmasında etkili olduğu çok bileşenli olgulardır.

4.1.Kırsal Alan

Kırsallık olgusu, ekonomin doğal kaynakların değerlendirilmesine dayandığı, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu, yaşam kurallarının geleneklerce belirlendiği, teknik ve teknolojik gelişmelerin yavaş ilerlediği, toplumsal ve kültürel değişimin gecikmeli ilerlediği ortamlardır (Bakırcı 2007).

Hukuki düzenlemeler ve gerçekleştirilen çalışmalarda kırsal alan farklı tanımlarla değerlendirilmiş, ele alınmıştır. Kırsal alan en genel tanımı ile düşük nüfus yoğunluğu olan, tarımın ekonomik hayatı belirlediği, geleneksel kuralların sosyal hayatta etkin olduğu, doğal koşullardan daha fazla etkilenen, sosyal ve ekonomik imkanların kısıtlı ve erişimin zor olduğu yerleşim birimleridir. Ayrıca kentli nüfusun sosyal ve akrabalık bağının bulunduğu, dinlenme imkanı da sunan mekanlardır (Gülçubuk 2005).

Kırsal alanda, mesleki çeşitlilik az ve sınırlıdır, yapılan işlerde uzmanlaşmadan ziyade geleneksel bilgiler kullanılır, sosyal tabakalar arası geçiş sınırlıdır, üretim tarzı geleneksel tarım ve hayvancılıktır, insanlar arası ilişkilerde birincil ilişkiler hakimdir, ilişkilerde bireyin yaşı önem taşır, saygı düzeyini etkiler, zaman kavramı esnektir, yaşamsal törenleri gelenekler belirlemektedir (Orçan 2008).

Kırsal alan tanımlamaları ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklı kriterler göz önünde bulundurulup değerlendirilmektedir. Bu yüzden de herkesçe kabul edilebilir bir kırsal alan tanımı yapılamamaktadır. Tanımlamalar yapılırken arazi parçası, ürün deseni, üretim

biçimi, tarımsal alanın kullanımı, kentlere olan mesafesi göz önünde bulundurulmaktadır. Sosyal kültürel özelliklerin belirleyici olduğu kırsal alanlarda alışkanlıklar, sosyal temsil, ekonomik faaliyet kolları, nüfus ve göç belirleyici kriterlerdir (Bakırcı 2007).

Türkiye’de son yıllarda önemli değişimlerin yaşandığı kırsal alanlarda, değişimlerin başlıca sebebi Avrupa Birliğine giriş sürecidir. Avrupa Birliğine giriş sürecinde tarımda önemli mevzuat değişiklikleri yapılmıştır. Çiftçilere verilen destekler değiştirilmiş, kurumsal yapılarda değişiklikler yapılmıştır. Kırsal kalkınmada etkili olan diğer bir etken, emredici, dikey yaklaşımlar yerine yatay ve iş birliğine dayalı yaklaşımlara geçilmesidir. Bir diğer etken tarım politikalarıdır. Devletin tarımsal destekleri azalmış, tarım uluslararası rekabete açılmış, kurumsal yapılarda değişiklikler yaşanması kültürel ve sosyal koşullarda da değişime neden olmuştur. Küresel iklim değişikliği ve yaşanan çevresel sorunlar kırsal alanlara bakarken göz önünde bulundurulması gereken bir zorunluluk haline gelmiştir (Öztaş 2017).

Yakın dönemde kırsal kalkınma modelleri içinde gelişmemiş ve geliştirmekte olan ülkeler için kırsal alan, geri kalmışlık ifadesi olarak yorumlanmakta ve kalkındırılmaya çalışılmakta, gelişmiş ülkeler için ise kırsal alan yararlanma bölgesi olarak görülmekte ve korunması gereken alanlar olarak değerlendirilmektedir (Tümertekin, Özgüç 2015).

Nüfus yoğunluğu açısından kırsal alan, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) km² başına 150 kişinin altında olan mekanlar, ülkemizde ise kırsal kalkınma stratejisi belgesinde 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmelerin dışında kalan alanlar olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de On Birinci Kırsal Kalkınma Plan’ında (2019-2023) kırsal alan tanımının revize edilerek ulusal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması sağlanarak kırsal göstergeler bilgi sisteminin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bunun için TÜİK Nüfus Yoğunluğu verileri ve AB Ulusal Arazi Örtüsü Sınıflandırma verileri ile iller bazında kır/kent tanımı ve İçişleri Bakanlığının yürütmekte olduğu Mekânsal Adres Kayıt Sistemi verileri kullanılması kararlaştırılmıştır.

4.2. Kırsal Kalkınma

Kırsal kalkınma kavramı 19.yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Uluslararası alandaki gelişmeler doğrultusunda değişikliğe uğrayarak günümüze kadar ulaşmıştır. Kırsal kalkınma

yaklaşımlarında Dünya’da özellikle 1980’li yıllardan sonra değişimler yaşanmaktadır. Büyümeye dayalı politik öncelikler yerini giderek toplumun tamamını kapsayıcı kalkınma arayışlarına bırakmaktadır. Yeni kalkınma teorisinde kalkınmanın temel sorunu zenginliğin yaratılması değil, eğitilmiş insan gücünden ileri gelen zenginliği yaratabilme kapasitesi, mutlu olabildiği bir yaşam alanı ve herkesin olmaktadır (Gülçubuk 2010).

Kırsal kalkınma, kırsal alanların kentli alanlara göre daha geri olan ekonomik ve sosyal şartlarının iyileştirilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için yapılmakta olan girişimlerdir (Anonim 2002).

Birleşmiş Milletler Teşkilatı kırsal kalkınmayı, kırsal alanlarda yaşayan en yoksul kesimin refah seviyesinin yükseltilmesi, Avrupa Birliğinde kırsal kalkınma kırsal alanın korunması, devamlılığı, çevrenin korunması ve kırsal alanda yaşayan insanların yaşam koşullarının daha iyiye yükseltilmesi olarak daha geniş bir tanımlı içerir (Bakırcı 2007).

Kırsal kalkınmanın temel hedefi, kırsalda yaşayan nüfusun gelir düzeyini artırarak, yaşam standartlarını yükseltmektir. Kırsal alanda istihdamın yaratılması, ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımcılık önem taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde kırsal kalkınmanın ana amacı, yerel potansiyellerin harekete geçirilerek gelir ve istihdamın artırılmasıdır (Gülçubuk, Karabıyık 2002).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ise 2015 yılında gerçekleşen genel kurulunda 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ve kırsal kalkınma ana hedeflerini aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele, iklim değişikliği ile mücadele olarak belirlemiştir (unesco.org.tr).

4.3. Sürdürülebilir Kalkınma

Kalkınma çalışmaları ekonomik temelli gelişme ve ilerleme olarak ele alınırken zamanla bu bakış açısı yetersiz gelmiştir. Yeterli ilerleme sağlanamamıştır. Küresel ısınma, açlık, doğa tahribatı, sera gazı salınımı, kalkınmanın çok yönlü ele alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Sonra ki nesilleri de düşünen, kalkınmayı çok yönlü ele alan sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya çıkarmıştır.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu 1987'de kalkınmanın sürdürülebilir olmasını 'gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilmek' olarak tanımlamıştır (Soubbotina ve Sheram, 2000).

İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı'nın (OECD) tanımına göre sürdürülebilir kalkınma, günümüz kuşaklarının gereksinimlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasında ödün verilmeden gerçekleştirilmesidir (OECD, 2001).

2012 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (UNSDSN), Ülke ekonomilerinin ve doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve çözüm üretecek çalışmaların yapılması amacıyla kurulmuştur. Türkiye'nin de dahil olduğu sürdürülebilir kalkınma bağlamında projeler ürettiği Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümler Ağı'nın sürdürülebilir kalkınma hedefleri aşağıda yer almaktadır. (UNSDSN Turkey).

1. Yoksulluğu, her yerde yok etmek
2. Açlığı bitirmek, gıda güvenliğini ve yüksek besin değerliliğini sağlamak ve sürdürülebilir tarımı güçlendirmek
3. Sağlıklı yaşamı korumak ve herkese her yaşta sağlık kavramını benimsetmek
4. Kapsayıcı, adil ve kaliteli eğitim ve öğretimi sağlamak ve herkes için hayat boyu eğitim olanaklarını desteklemek
5. Cinsiyet eşitliğini sağlamak bu bağlamda kadınlar ve kız çocuklarının toplum içerisindeki yerlerini güçlendirmek
6. Temiz suya, hijyenik altyapıya ve sıhhi tesisata ulaşımı sağlamak
7. Düşük maliyetli, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye ulaşımı sağlamak
8. Devamlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi desteklemek, verimli ve uygun çalışma koşullarını oluşturmak
9. Dayanıklı bir altyapı inşa etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme ve inovasyonu desteklemek
10. Ülkeler içindeki ve arasındaki eşitsizliği azaltmak

11. Şehirleri ve yerleşim yerlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir yerler haline getirmek

12. Sürdürülebilir üretim şekillerini ve sorumlu tüketim davranışlarını desteklemek

13. İklim değişikliğiyle ve yarattığı sorunlarla baş etmek için hızlı ve ulaşılabilir çözümler bulmak

14. Okyanusları, denizleri ve sualtı yaşamını korumak ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde kullanmak

15. Ekosistemi korumak, verilen zararları gidermek ve sürdürülebilir kullanım ortamları sağlamak, orman alanlarını korumak, çölleşme ile savaşmak, toprak verimliliği ve biyoçeşitlilik kaybını durdurup tersine çevirmek

16. Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde, barış içerisinde ve kapsayıcı toplumları desteklemek, herkes için adalet sağlamak ve her seviyede hesap verilebilirlik ilkesine sahip verimli ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak

17. Sürdürülebilir kalkınma için global destek ağının canlandırılması ve hedeflerin uygulanabilirliğinin güçlendirilmesi

Görüldüğü kırsal kalkınma ve kalkınma ayırımından ziyade gelişmiş ülkeler sürdürülebilir kalkınma üzerinde durmaktadırlar.

4.4. Cinsiyet Dengeli Kalkınma

Kadınların kalkınma sürecindeki konumuna ilk kez 1970'li yıllarda dikkat çekilmiş ve kalkınma projelerinin kadın ve erkeği farklı etkilediği “Ekonomik Kalkınmada Kadının Rolü” başlığı altında gündeme getirilmiştir. Bunu takiben 1975’de Birleşmiş Milletler (BM) Birinci Dünya Kadın Konferansı ile birlikte aynı yıl Kadın Yılı Bildirgesi yayınlamıştır. Böylece toplumsal cinsiyete olan duyarlılık proje ve planlamalar içinde kendini hissettirmeye başlamıştır.

Bu çerçevede kadın ve kalkınma_iki evrede değerlendirilmiştir. Bunlardan biri, “Kalkınmada Kadın” (Women in Development) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım daha çok hükümetler ve kalkınmayla ilgili kuruluşlar tarafından benimsenmekte ve kadınların yalnızca

üretimdeki rollerini göz önüne almaktadır. 1980'lerde kalkınmada kadın konusu yeni bir dönüm noktasına erişir ve Kalkınmada Kadın eksiklikleri sonucunda diğer bir yaklaşım Cinsiyet Dengeli Kalkınma yaklaşımı ortaya çıkar. Kalkınmada kadına farklı bir boyut getiren bu yaklaşım, tüm insanlar için eşitlik ve insan haklarına saygı temeli üzerine geliştirilmiş, pratik ve stratejik toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarının karşılanmasını öngörür.

Oysa "Kalkınmada Kadın Yaklaşımı", kadınların genel olarak güçlendirilmesini hedeflemeyip, kalkınmaya katılımları ile yetinmiştir. Cinsiyet dengeli yaklaşım farklı kültürlere özgü toplumsal eşitsizlik ve iş bölümünü anlamaya çalışan bütüncül bir yaklaşımdır. Kalkınmada Kadın yaklaşımı ise, kadının çok boyutlu rolleri ve kalkınmaya kadının dahil edilmesinin olumlu etkilerine dikkat çekme bağlamında önemlidir. Ancak kadını sosyal çevreden soyutlayarak düşünen izole bir yaklaşımdır. Dünyada her iki yaklaşım birlikte kullanılmaktadır.

Kalkınma projesinin her aşamasında kadın sorunlarının farkında olan bir yaklaşımdır. Kadını toplumsal bireyler olarak gören, sadece kimin ne yaptığını değil, bunun yanı sıra, sorumlulukların nasıl pay edildiğine, kaynak ve ödüllerin nasıl bölüştürüldüğüne eğilen, cinsiyetler arası iş bölümünü içeren bir kalkınma anlayışıdır. Proje amaçları kadın sorunlarını dikkate alır, erkeğe göre kadının durumunun gelişeceğini ve iyileşeceğini işaret eder.

Dünyada meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimler çerçevesinde kadının kalkınmadaki rolü ve işlevi, kadını izole etmeyen ve dezavantajlı bir kesim değil aktif toplumsal bireyler olarak cinsiyet dengeli yaklaşımda tanımlanmıştır.

Cinsiyet dengeli bir kalkınma programının tüm dünyada genel olarak kabul edilen üç temel ilkesi vardır. Bunlar;

1. Kalkınma programlarının, kadın ve çocuklar üzerinde olumsuz bir etkisi olmamasını sağlamak,
2. Programların, erkekler kadar kadınlara da faydalı olduğundan emin olmak,
3. Mümkün olan her yerde, aile ve çocuklardan sorumlu olan kadınlara daha fazla destek ve kaynak sağlayan programları oluşturmak olarak tanımlanmıştır.

Güçlendirme, kadınların kendi yaşamları hakkına karar vermeleri, kapasitelerini geliştirmelerini ve verdikleri bu kararları uygulayabilme yetisidir (Saltık ve Şen 1998). İnsanlara gerekli destek ve yönlendirici bir ortam sağlayarak kendi kalkınmalarını teşvik etmek, kapasitelerini geliştirerek/vurgulayarak kendi ayakları üzerinde durmalarına katkı sağlanmalıdır.

4.5. Türkiye’de Kırsal Kalkınma

Türkiye Cumhuriyeti’nde kırsal kalkınma çalışmaları dünyada ve ülkede yaşanan politik, ekonomik değişimler çerçevesinde tarihsel olarak değişiklik göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nde 1923-1929 yılları Cumhuriyetin kuruluş aşaması ve toparlanma dönemi, devlet destekli özel sektöre geçiş çabaları ile geçmiştir. 1929-1938 yılları dünya ekonomik buhranı ve buhran sonrası, devletçilik ilkesinin benimsenmesi olarak nitelendirilir. 1939-1959 yılları ikinci dünya savaşı sonrası ve çok partili döneme geçiş, Marshall planının ülkede uygulamaya girmesi ile özetlenebilir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin savaş sonrası toparlanması, önemli ekonomik ve sosyal atılımların yapılması, Atatürk devrimlerine uygun politikalar uygulanmaya başlanmıştır. 1923 yılında tarım beyannamesi yayınlanmıştır. Nüfusun %75’inin köylerde yaşamasından dolayı daha fazla köylü ve üretici yanlısı politikalar yürütülmüştür. 1924’te 442 sayılı köy kanunu çıkarılmıştır. Köy kanununun çıkarılması kalkınmanın köyden başladığını göstermektedir. Köylere tüzel kişilik kazandırılmış ve hukuki olarak ilk kez tanınmıştır. 1925 yılında aşar vergisi kaldırılmıştır. Ziraat Bankasının fonksiyonu artırılarak, çiftçiye verilen kredi miktarı artmıştır. 1924’te Ziraat Vekâleti adıyla bakanlık kurulmuştur (Yavuz 2003).

1938’de Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmuştur. İkinci dünya savaşı yılları savaşa girmeyen Türkiye Cumhuriyeti için yine de zor geçmiştir. Önlem olarak erkeklerin askere alınması mekanizasyona geçmeyen ülke tarımında tarımsal üretimin duraklamasına neden olmuştur. 1945 yılında 4753 sayılı çiftçiyi topraklandırma kanunu çıkarılmıştır. Hazine arazileri dağıtılmıştır (Yavuz 2005). Bu dönemde uygulanan politikalar sonucunda gerek ekim alanlarında gerekse üretimde önemli artışlar görülmüştür. 1940 yılında Köy Enstitüleri kurularak köy kalkınmasında eğitim ayağını oluşturulmuştur. Köyler ve şehirli nüfusta denge sağlanmaya, muasır medeniyetler seviyesine çıkmak için eğitim atağı köylerden başlamıştır.

Önemli bir atılım sağlanmasına yol açan Köy Enstitüleri 1946 yılında köy öğretmen okullarına dönüştürülmüş, 1954 yılında da kapatılmıştır.

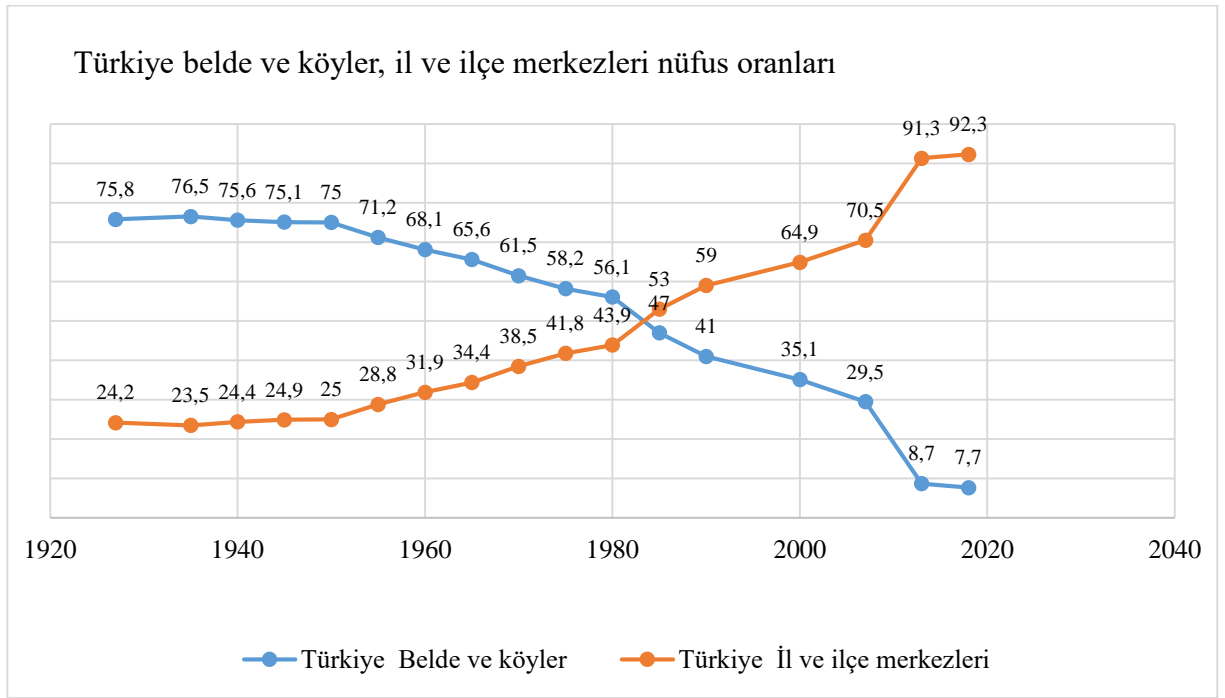
Çizelge 4.5.1. Türkiye nüfusunun yıllara göre belde ve köyler, il ve ilçe merkezleri dağılımı

Türkiye nüfusunun yıllara göre belde ve köyler, il ve ilçe merkezleri dağılımı		
Yıllar	Belde ve köyler	İl ve ilçe merkezleri
1927	75,8	24,2
1935	76,5	23,5
1940	75,6	24,4
1945	75,1	24,9
1950	75,0	25,0
1955	71,2	28,8
1960	68,1	31,9
1965	65,6	34,4
1970	61,5	38,5
1975	58,2	41,8
1980	56,1	43,9
1985	47,0	53,0
1990	41,0	59,0
2000	35,1	64,9
2007	29,5	70,5
2013	8,7	91,3
2018	7,7	92,3

İkinci Dünya savaşının etkili olduğu 1940'lı yıllarda savaş şartlarının da etkisiyle tarımsal ürün fiyatları sürekli yükselme göstermiştir. Bu dönemde hükümetler, tarımsal ürün fiyatlarını düşürmeye çalışmış olduğundan, bu yıllara narh uygulama yılları denilmiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 1945 yılında 4753 sayılı ile çıkmış ve bu kanunla vakıf, özel idare ve belediyelere ait araziler ve 5 bin dönümü geçen mülk araziler kullanılarak topraksız çiftçilerin topraklandırılması amaçlanmıştır. Bu kanunla hazine arazileri dağıtılmış, fakat yan tedbirler alınamadığından yeterli başarı sağlanamamıştır (Yavuz, 2005). Bu Kanuna dayalı olarak

yapılan toprak dağıtım çalışmaları sonunda 1945'den 1970 yılı sonuna kadar 6700 köyde 450 binin üstünde aileye 22 milyon dönüm arazi dağıtılmıştır (Anonim 2019:6).

1923-1945 yılları arası incelendiğinde II. Dünya Savaşı dahil birçok olumsuz koşula rağmen diğer sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de önemli gelişmeler olmuştur. Tarımsal üretimi teşvik amacıyla ilk defa bu dönemde traktör, tohum ve gübre gibi girdiler kullanılmaya başlanmış, Ziraat Bankasının fonksiyonları artırılarak çiftçiye daha fazla kredi verilmesi sağlanmıştır.

Şekil 4.5.1. Türkiye nüfusunun yıllara göre belde ve köyler, il ve ilçe merkezleri dağılımı

1950'li yıllarda ihracata teşvik başlatılmış, enflasyonun yükselişinden tüketicileri korumak için fiyatlara müdahale edilmiştir. Tarımsal destekleme ve fiyat politikaları ile şeker ve çay gibi ürünlerin üretimi ve sanayisi desteklenmiştir. Bitkisel ve hayvansal üretime girdi sağlamada yardımcı olması için Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) kurulmaya başlanmıştır (Gaytancıoğlu 2009).

1960'lı yıllar iç ve dış göçlerin yaşanmasıyla tarımsal nüfusta yaşanmaya başlanan değişimler planlı kalkınma dönemini başlatmıştır. 1970'li yıllar köy-kent projesinin uygulanması, 1980'ler ithal ikameci dönem olmuştur. 1980'li yıllar en etkili kırsal kalkınma çalışmalarında en fazla değişimlerin başladığı yıllar olmuştur. 1990'lar bölgesel kalkınma

uygulamaları uygulanmaya başlamıştır. 2000’li yıllar uluslararası kuruluşlarında dahil olduğu kırsal kalkınma politikaları devreye girmiştir.

4.5.1. Türkiye’de Kalkınma Planlarında Kırsal Kalkınma

İlk kez tarım politikalarının planlı olarak ele alınması 1963 yılı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlamıştır. Kırsal Kalkınma kavramı ise Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma planına kadar doğrudan yer almaz. Kalkınma planlarında kırsal kalkınma, toplumun kalkınması, köy ve köylü sorunu, kalkınmada öncelikli yöreler, bölgesel gelişme ve köy kalkınması gibi başlıklar altında incelenmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967) köy kalkınması, toplumun kalkınması ile eş tutulmuştur. Kooperatiflerin kurulması ve idareciler ile toplumun iş birliğine dayalı bir yöntem savunulmuştur. Halkın içine dahil olduğu kalkınma hamlesinin köylere götürülecek hizmetlerde daha verimli olacağı, demokratik ülkeler için en uygun yöntem olduğu belirtilmiştir. Tarımda iş gücü fazlalığının azaltılması için hizmet ve sanayi kollarının desteklemesi gerektiği, bunun köy kalkınması içinde önemli olduğu belirtilmiştir. Tarımdaki gelişme ve çalışanların rasyonel çalışabilmeleri için eğitim, tarım eğitimi ve kooperatifleşmenin gerekliliği yer almıştır (anonim 1962)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plan’ında (1968-1972) köyler ile ilgili daha ayrıntılı bir durum tespiti ve uygulanacak politikalar belirlenmiştir. Köylerde yaşayan kesimin gelir dağılımı eşitsizliğinden daha fazla etkilendiği, bunun toprak dağılımı ile de paralellik gösterdiği belirtilmiştir. Tarımda makineleşmenin hızla arttığı, tarımsal işletmelerin parçalanmaya başladığının üzerinde durulmuştur. Orman köyleri ve deniz kıyısı köyler ile ilgili farklı uygulamalar yapılması gerektiği belirtilmiştir. Tarımsal üretimi arttırmak için insan toprak ilişkisini iyileştirme yoluna gidilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle daha kaliteli ürün üretmek için çiftçi teşvik edilmeli, tarım kredi miktarları arttırılmalı, özellikle orta ve küçük ölçekli üretim yapan çiftçiler kooperatifleşmeye teşvik edilmeli, köylere hizmette köylülerinde gönüllülüğü sağlanmalı, köy çocuklarının özellikle kız çocuklarının eğitimi arttırılmalı, köye hizmet götürmede kurumların ortaklaşa çalışabilmesi sağlanmalıdır (Anonim 1967).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1978) merkez köy yaklaşımı ile köylünün yaşam düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (Çelik 2005). Yedi bin tane merkez köy yeri belirlenmiştir. Uygulama 1979 yılında sona ermiştir. Milli ve köy kalkınmasında köy

yerleşimlerinin dağınık ve çok sayıda olmasının engel teşkil ettiği bu nedenle kaynakların yetersiz kaldığı ve üretimi arttıracak yatırımlara yeterli kaynak aktarılamadığı belirtilmiştir. Planlı dönemle birlikte tarımsal üretimde artış sağlanmış, fakat yayım hizmetlerinin yetersizliği ve işletmelerin geleneksel üretim metotlarının yaygınlığı nedeniyle, tarımsal girdilerden rasyonel düzeyde fayda sağlamayı engelleyici neden olarak görülmüştür (Anonim 1972).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak için toprak reformu, demokratik kooperatifleşme, köylüye yönelik devlet desteği, köykentler yoluyla yeni bir üretim düzeni kurulması amaçlanmıştır. Toprak dağılımının adaletsiz olduğu yörelerde öncelikli toprak reformunun gerçekleştirilmesi gerektiği ve bunun da demokratik kooperatifçilik hareketi ile desteklenerek köylülerin üretken bir yatırıma kavuşabilecekleri belirtilmiştir. Büyük toprak sahipliliği ekonomik, siyasi, toplumsal baskı aracı olarak tanımlanır. Bunu önlemek için Anayasa kuralı ile en fazla toprak genişliği belirlenerek daha fazla toprak alanının kamulaştırılması gerektiği ibaresi yer alır. Hem kamulaştırılan hem de devlet arazisi olan toprakların, yeterli toprağa ya da hiç toprağa sahip olamayan köylülerin toprak sahibi olması ve üretime katılmaları sağlanacaktır. Demokrasinin gereği olarak görülen toprak dağılımı ile kaliteli yüksek verimli tarım yapılması ve köyün kalkındırılması amaçlanmaktadır. Tarımsal destekleme politikalarının dar ve orta gelirli tarım işletmelerden yana düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Devlet desteği verilecek ürünler ile ilgili üretim planlanması yapıp çiftçilere de bu planlama doğrultusunda üretim yaparak kendilerine daha fazla fayda sağlamaları kararlaştırılmıştır. Köykentler ile köylünün bulunduğu yerde kalkındırılması amaçlanmaktadır. Köykentler köylünün ve devletin desteği ile oluşturulacak olan alt yapının yoğunlaştığı, köylünün örgütlendiği, tarımda sanayileştiği, tarımsal artığın değerlendirildiği, yeni iş alanlarının yaratıldığı, ekonomik örgütlenme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Kalkınmada bölgeler arası farklılıklardan dolayı “Kalkınmada Öncelikli Yöreler Destekleme Fonu” ile kalkınmada geri kalmış özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin sorunları bölgesel olarak tespit edilerek “büyük projeler” ile hızlı gelişmeler kaydedilmesi hedeflenmiştir. Böylece bölgelerin birbirleriyle ve ülkeyle bütünleşmeleri sağlanacaktır. Çalışmaların yerinde incelenebilmesi ve projelerin geliştirilebilmesi için bölge şubeleri açılması kararlaştırılmıştır (Anonim 1978).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1984-1989) köye götürülen hizmetlerde, şehir ve köy arasında ki altyapı ve hayat standartları arasında ki farklılıkları azaltıcı şekilde arttırılması planlanmıştır. Dördüncü beş yıllık kalkınma planında ilkokul olmayan olan

köylerde ilkokullar açılmış, beşinci beş yıllık kalkınma planında ise köylerin ilkokullarda kalitenin arttırılmasına yönelik çalışmalar gündeme gelmiştir. Kalan elektriksiz köylerin bu planlı dönemde tamamlanması kararlaştırılmıştır. Kalkınmada öncelikli yöreler üzerinden politikalar büyük ölçekli projelerin yanı sıra küçük ölçekli projelerin ve tarıma dayalı sanayinin yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. Toplulaştırma çalışmalarına hız verilmesi ve toprakların bölünmesinin önüne geçilmesi için çalışmalara ağırlık verilmiştir (Anonim 1983).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında (1990-1994), tarımsal destekleme politikası yer alır. Tarımsal gelirden istikrar, pazarlama kolaylığı, iç ve dış talebe uygun olarak ürün yetiştirme ve verimlilik artırma esas alınır. İhraç edilen ürünlerle ilgili dünya piyasasında rekabet edebilir düzeyde tutulmasının sağlanması için destekleme alımı ve fiyat tespitlerinin yapılması sağlanarak kalitenin korunması gerektiği yer alır. Fiyat politikasının yanında ucuz ve yeterli girdi, kredi imkanı, tarımsal teknolojik gelişmenin arttırılmasına da destek verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kalkınmada öncelikli yörelerde daha etkin çalışma yapılabilmesi için bölge ve alt bölge bazlı çalışmalar yapılması ve bölgede yer alan üniversitelerin birinde araştırma enstitüsü kurulması kararlaştırılmıştır. Kalkınmada öncelikli yörelerde çalışan kamu personellerinin ücretleri yeniden düzenlenmiştir. Özel kesimin yatırım yapması için teşvik edilmesine devam edilmiştir. Eğitim ve yayım faaliyetleri ile köylü ailelerin kültür düzeyinin yükseltilmesi, rasyonel çiftçilik sürdürebilmeleri sağlanmalıdır (Anonim 1989).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) kırsal ve kent arasında ki farklılığın giderek açıldığı tespiti yapılmaktadır. Kalkınma çalışmalarının sürekliliğe kavuşturulamaması kentlerde nüfusun yığılmasına neden olmaktadır. Bu yüzden de tarımsal politikalar ile ilgili yapısal değişim projesi başlatılır. Artan nüfus ile birlikte üretim, ihracat, üretici gelirlerinin artışı esas alınmış; verimin ve sulanabilir alanların modern sistemlerin arttırılması kararlaştırılmıştır. Mevcut durum ortaya konulurken tarımın GYMH içinde oranının düştüğü fakat nüfusun önemli bir kısmının hala tarımla geçimini sağladığı belirtilmiştir. Küçük işletme sayısının giderek arttığı ve arazilerin küçüldüğü, bu nedenle de tarımsal gelirlerin düşük seyrettiği belirtilmiştir. Toprak yasasının çıkartılması kararlaştırılmıştır. 1994 yılında Uruguay Turu sonunda imzalanan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş anlaşmasının hükümleri ve Ortak Tarım Politikaları çerçevesinde, ülkemiz tarım politikalarının düzenlenmesi yer almaktadır. Üretim serbest piyasa koşullarına göre şekillenecek, devlet desteği rasyonel kullanılacak, tarım ürünleri fiyatlarına devlet müdahalesi azaltılacak, gelir desteği verilecek, girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılacak, arz fazlası olan ürünlerin ekim alanları azaltılacak gibi bir dizi

kararlar alınmıştır. Hayvancılıkta sermaye şirketlerinin kurulmaları için desteklenme kararı alınmıştır. Suni tohumlama, damızlık hayvan yetiştiriciliği, süt, besi sığırcılığının geliştirilmesi, ırk ıslahı, bakım, besleme şartlarının iyileştirilmesi, meraların ıslahı, yem bitkilerinin üretimini arttırılması, yerli hayvan gen kaynağının da korunması gibi tedbirler üzerinde durulmuştur. Pazarlama ve rekabet ortamı için ürün borsaları, haller, alt yapı çalışmaları, vadeli işlem borsalarının kurulması kararlaştırılmıştır. Tarım satış kooperatifleri birliklerinin özerkleştirilmesi, tarım ürünleri sigortalarının geliştirilmesi, tohumculuk, aşılama, suni tohumlama, tarımsal mücadelenin özel sektör tarafından yürütülmesi, üretim faaliyetleri ile ilgili güvenilir bilgi sahibi olmak için istatistik kayıt sistemi kurulması ve Uzaktan Algılama Yöntemi getirilmiştir. Politikaların amaçlarına ulaşabilmesi için Hayvancılık Müsteşarlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu, Merkez Arıcılık Araştırma Enstitüsü yapılanmaları ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı yasa ile yeniden düzenlenmiştir (Anonim 1995).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), sürdürülebilir kalkınma ve kırsal kalkınma kavramlarına yer verilmiş. Kırsal alanda istihdamın arttırılması, gelir seviyelerini yükseltilmesi, tarımda dayalı sanayinin geliştirilmesi, kırsal alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesine yer verilmiştir. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için yürütülen bölge çalışma planlamalarında GAP ulusal kaynaklarla sürdürülmüş gerçekleşme oranı %44 olup, on adet sulama ve enerji projesi tamamlanmıştır. Özel sektörün yatırım yapmasını kolaylaştıran, bölge için öncelikli sektörler tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP) hazırlanmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinin kalkınması için Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonu ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı tarafından yürütülen Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) tamamlanmıştır. Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi yürürlüğe girmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Planlama Örgütü ve Devlet Planlama Teşkilatı ile Doğu Akdeniz Bölgesi Gelişme Projesi başlatılmıştır. Bingöl-Muş ve Yozgat Kırsal Kalkınma Projelerine devam edilmiştir. Ordu, Giresun kırsal kalkınma projesi başlatılmıştır. Sivas-Erzincan ve Gümüşhane-Bayburt-Rize kırsal kalkınma projeleri hazırlıkları başlatılmıştır. Destekleme alımları ile devlette fazla stok ve yük oluşmuş, çiftçide gelir istikrarı sağlanamadığı için 2000 yılında doğrudan gelir desteği pilot uygulaması başlatılmıştır. Tarım Bilgi Sistemi kurulması için Çiftçi Kayıt Sistemi, Tapu Kadastro Sistemi, Coğrafi Bilgi Sistemi, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı geliştirilmelidir. Tarım politikasının esaslarının Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasının getirdiği yükümlülükler ve AB'ye tam

üyelik sürecinde AT Ortak Tarım Politikası ve uluslararası ticaretteki gelişmeler ile belirleneceği maddesi yer almaktadır (Anonim 2000).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), uluslararası yükümlülükler, AB'ye üyelik süreci ve tarımsal yapıda hızlanan dönüşümün kırsal kesimde ortaya çıkan uyum sorunlarını çözmek için Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi yürürlüğe konulmuştur. Arazi toplulaştırma çalışmalarına hız verilmesi, üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, çiftçi eğitimlerinin etkin ve verimli devam ettirilmesi kararlaştırılmıştır. Köylerin Alt Yapısını Destekleme Projesi (KÖYDES) yürürlüğe konulmuştur. Kırsal yoksulluk kavramı yer almıştır. Ücretsiz aile işçileri en yoksul grubu oluşturmaktadır. Köylere Hizmet Götürme Müdürlüğü kapatılmış iskânla ilgili görevler Bayındırlık ve İskan Bakanlığına, diğer görevler ise İl Özel İdarelerine devredilmiştir. Kırsal kesimde ve az gelişmiş bölgelerde girişimciliğin teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır. Üretici örgütlenmelerinin AB uyum çerçevesinde yeniden düzenlenmesi kararı alınmıştır (Anonim 2006).

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), kırsal nüfusta ki azalma ve yaşlanmaya dikkat çekilmiştir. Kırsal kesimde yaşayanların asgari refah seviyesinde ülke ortalamasına yaklaştırılması temel hedef olarak belirlenmiştir. Asıl hedef ise kırsal kesimde yaşayanların buldukları yerde iş ve yaşam koşullarının iyileştirilmesidir. Kırsal ekonominin tarım dışı faaliyetlerle çeşitlendirilmesi, tarımda rekabet gücünü geliştirici desteklemelerin yapılması, sosyal hizmetlerin ve bilişim hizmetlerinin kırsal alanda geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Doğrudan Gelir Desteği uygulamasına son verilmiş destekler alan ve ürün bazlı olarak düzenlenmiştir. 2006 yılında yürürlüğe giren 5488 sayılı Tarım Kanunu ile politikalar ürün, üretim, üretici ve bölge odaklı tarım havzaları destekli modele dönüştürülmüştür. Tarımsal verimler artmıştır (Anonim 2013).

On Birinci Kalkınma Planında (2019-2023), tarım sayımı yapılmalı, tarımsal bilgi sisteminin tamamlanıp etkin kullanımının sağlanması, tarımsal piyasa bilgi ve izleme sisteminin oluşturulması, tarımsal desteklerin etkinliğinin artırılması ve etkinlik analizinin yapılmasına yer verilmiştir. Tarım arazilerinin korunması, etkin, verimli kullanımı, toplulaştırılması, bölünmesinin önlenmesi, çiftçilerin yeter miktarda arazi varlığına sahip olması, sulama imkanlarının geliştirilmesinin sağlanması gerektiği yer almaktadır. Bitkisel üretimin artırılması için girdi destekleri belirlenirken, maliyetlerin göz önünde bulundurulması, katma değeri yüksek ürünlerin desteklenmesi, sertifikalı tohumların üretiminin

özel sektör iş birliği ile arttırılması çalışmaları yerine getirilmelidir. Hayvancılığın geliştirilmesi için işletme desteklerinin kriter ve tutarlarının yeniden belirlenmesi, mera ıslahlarının arttırılması, yem bitkileri üretiminin desteklenmesi sağlanmalıdır. Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesine (KÖYDES) ve Kırsal Altyapı Destekleme Projesine (KIRDES) finansal destek sağlanacak ve izleme sistemi oluşturulacaktır. Kırsal kalkınma desteklemeleri çiftçi ve çevre ön planda tutulacak şekilde düzenlenmelidir. Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı (KKYDP), Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Destek Programı (IPARD), Kalkınma Ajansları tarafından sağlanan kırsal desteklerde tamamlayıcı olması açısından koşulların tekrar gözden geçirilmesi kararı alınmıştır. Kadın ve genç çiftçilere pozitif ayrımcılık sağlanmaya, küçük, orta ve aile işletmeleri güçlenmeleri için desteklenmeye devam edilmelidir. Aynı zamanda kırsal mirasımızda korunmalıdır (Anonim 2019).

4.5.2. Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kırsal Kalkınma Çalışmaları

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna üyelik başvuru ile AB ile ilişkiler başlamıştır. Türkiye ile AB arasında tarım alanındaki ilişkilerin temeli, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ile Ortaklık Konseyi Kararları (OKK) yürürlüğe girer. 2005 yılına Helsinki Zirvesinde Türkiye aday ülke statüsünü edinmiştir.

AB OTP uyum sağlanması için bir dizi kanun ve uygulama yürürlüğe girmiş ve mevzuat değişiklikleri yapılmıştır. "Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi" yayımlanmış, sürecin ana ilkeleri ve esasları bu doğrultuda belirlenmiştir. Toplam 35 müzakere başlığından 3 tanesi tarım konusuyla ilgili olup Tarım ve Orman Bakanlığı teşkilatı yeniden oluşturularak Bakanlığa devredilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma, Gıda Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Politikası ve Balıkçılık konularıdır.

Tarım ve Kırsal Kalkınma ve Balıkçılık fasılları başlıklarında müzakerelerin başlatılabilmesi, çeşitli ön kriterlerin yerine getirilmesi koşuluna bağlanmıştır (Anonim 2009).

AB'ye OTP uyum süreci kapsamında bugüne kadar AB mevzuatına uyumlu yürürlüğe konulan kanunlar;

- Organik Tarım Kanunu

- Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nda değişiklik
- Gıda Kanunu
- Bitki Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun
- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu
- Tarım Sigortaları Kanunu
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu
- Tarım Kanunu
- Tohumculuk Kanunu
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kanunu
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından Kullanılan Grup Kredilerinden Doğan Kefaletin Sona Erdirilmesi Hakkında Kanun.

AB'ye OTP uyum süreci kapsamında bugüne kadar AB mevzuatına uyumlu yürürlüğe konulan çalışmalar

- Türkiye'de İşlevsel Bir Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS)
- Arazi Parsel Tanımlama Sistemi'nin (LPIS)
- Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA)
- Organik Tarımı Geliştirme Projesi
- Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"
- Çevre Amaçlı Tarımsal Alanların Korunması (ÇATAK)

2004 yılında aday ülke statüsünü kazanan Türkiye 2007-2013 yılları üyelik öncesi araç olarak Katılım Öncesi Aracı (IPA) uygulanmaktadır. IPA'nın en önemli bileşeni olan Katılım

Öncesi Kırsal Kalkınma (IPARD) mali katkı programı 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Bununla aday olan ülkeler AB kırsal kalkınma politikalarına hazırlanmaları, tarım sektörlerinin iyileştirilmesi, kırsal alanda yaşayan nüfusun yaşam standartlarının yükseltilmesi için kullanılmaktadır (Can, Esengün 2007). Kaynakların etkin kullanılabilmesi için Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) 2007 yılında kurulmuştur (Anonim 2011).

4.5.3. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Uygulamaları

➤ Uygulanan Modeller

1. Örnek Köy Modeli 1963-1965
2. Tolum Kalkınması Modeli 1963-1972
3. Çok Yönlü Kırsal Alan Planlaması 1965-1970
4. Merkez Köy Modeli 1971-1983
5. Köykent Modeli 1978-1980/ 2000-2002

➤ Bölgesel Kalkınma Projeleri

1. Güneydoğu Anadolu Projesi
2. Doğu Anadolu Projesi
3. Doğu Karadeniz Bölgesel gelişme Projesi
4. Konya Ovası Projesi

➤ Kırsal Kalkınma Proje ve Programları

1. Çorum Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi
2. Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi
3. Bingöl Muş Kırsal Kalkınma Projesi
4. Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi
5. Ordu Giresun Kırsal Kalkınma Projesi
6. Erzincan Sivas Kırsal Kalkınma Projesi
7. Diyarbakır Siirt Batman Kırsal Kalkınma Projesi
8. Doğu Anadolu Havza Geliştirme Projesi
9. Ortak Ormancılık İçin Uygulanan Metotların Geliştirilmesi Projesi
10. Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi
11. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Projesi
12. IPARD Programı (Akın 2016)

5. ARAŞTIRMA BÖLGESİ TEKİRDAĞ İLİNE AİT BİLGİLER

5.1. Tekirdağ İli İle İlgili Genel Bilgiler

Tekirdağ İli, 26o 43' - 28o 08' doğu boylamları ve 40o 36' - 41o 31' kuzey enlemleri üzerindedir. Kıyı uzunluğu 135,5 km olan Tekirdağ İl'inin; Marmara Denizi'nde 133 km, Karadeniz'de 2,5 km kıyı şeridi bulunmaktadır.

Tekirdağ İli Türkiye'nin, topraklarının tamamının Avrupa Kıtası'nda bulunan 3 ilinden biridir. Marmara Denizi'nin kuzeybatısında az engebeli, zengin alüvyonlarla kaplı topraklar üzerinde bulunmaktadır. Doğusunda İstanbul, batısında Edirne ve Çanakkale, güneyinde Marmara Denizi ve kuzeyinde Kırklareli ve kısa bir kıyıyla Karadeniz bulunur. Tekirdağ, Trakya'nın güneyinde, verimli topraklara sahip modern bir tarım ve sanayi kentidir. Tekirdağ, Türkiye'nin deprem bakımından riskli bölgelerinden biridir.

Tekir Dağları, Kumbağ mevkisinden başlayarak Gelibolu istikametinde bir sıradağ halinde uzanmaktadır. Dağların en yüksek yeri Ganos'tur. Ganos'un yüksekliği 945 metredir. Istrancalar Çerkezköy'den başlar ve kuzeye doğru gittikçe yükselir.

Osmanlı Dönemi'ne ait Rüstempaşa külliyesi, Orta Cami, Eski Cami, Hasan Efendi Cami, İncik-İmaret Camisi, Hamami Mehmet Paşa Türbesi, Kırklar Türbesi, Sadi Baba Türbesi, Yalı Hamamı, İncik-Erenler Hamamı ve birçok tarihi eser bulunmaktadır.

Tekirdağ'daki Kurtuluş Anıtı, Namık Kemal Anıtı, Şehitler Çeşmesi Anıtı ve Hürriyet Abidesi, önemli tarihi eserlerdir. Tekirdağ'ın geçmişi ile ilgili malzeme ve eserlerin sergilendiği 3 tane de müze bulunmaktadır.

Avrupa'yı Asya kıtasına bağlayan E80 (TEM), E84 ve D-100 karayolları ile 56 km.lik demiryolu ağının Tekirdağ sınırları içerisinde geçmesi, şehre büyük bir ulaşım kolaylığı sağlamaktadır.

Çorlu Atatürk Hava Limanı, Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesindeki Ceyport ve Marmara Ereğlisi ilçesindeki Martaş limanları, Tekirdağ Barbaros'ta Türkiye'nin ilk transit konteyner limanı (Hubport) olan Asyaport hava ve deniz ulaşım ağları bulunmaktadır. Yöresel ürünlerde Tekirdağ Peyniri, Manda Yoğurdu, Hayrabolu Tatlısı, Peynir Helvası, Tekirdağ Köftesi, Velimeşe Bozası yöresel lezzetleri arasındadır. Üzüm ürünleri ve bağları, zeytin ve zeytinyağı

diğer karakteristik yetiştirilen ürünleridir. Yamaç paraşütü, deniz turizmi, rüzgar sörfü, doğa yürüyüşü doğa ile iç içe yapılan etkinlikleri arasındadır. (Anonim 2019).

Çizelge 5.1.1. Tekirdağ İli nüfusun ilçelere göre dağılımı (Anonim 2019)

İlçe Adı	Mahalle Sayısı	2017 Nüfusu	Mahalle Sayısı	2018 Nüfusu
Çerkezköy	10	157 931	13	166 789
Çorlu	26	260 437	26	262 862
Ergene	17	60 881	17	62 458
Hayrabolu	52	32 035	52	32 565
Kapaklı	10	112 269	10	116 882
Malkara	77	52 456	77	52 758
Marmara Ereğlisi	10	24 598	10	25 873
Muratlı	20	28 127	20	28 537
Saray	26	49 180	27	49 106
Süleymanpaşa	73	196 031	73	199 960
Şarköy	31	31 518	31	32 565
Toplam	352	1 005 463	356	1 030 355

6360 sayılı kanun ile 2012 yılında kurulan Tekirdağ İlinin Büyükşehir Belediyesi olmasıyla yeni iki ilçe ve merkez ilçe Süleymanpaşa, Kapaklı, Ergene kurulmuştur. Köyler mahalle olmuştur.

Toplam 352 mahalle ve 11 ilçeden oluşmakta olan Tekirdağ 2018 nüfusu 1.030.355 kişidir. Organize sanayi bölgeleri bulunması nedeniyle göç alan bir il olan Tekirdağ önemli ve verimli tarım arazilerine de sahiptir. En fazla nüfusu Çorlu ilçesi, en az nüfusu ise Marmara Ereğlisi'nde yaşamaktadır. En fazla kırsal mahalle ve tarımsal üretimin gerçekleştiği ilçeler ise Süleymanpaşa, Malkara ve Hayrabolu ilçeleridir.

5.2. Tekirdağ İlinin Arazi Varlığı

2017 yılı Tekirdağ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü istatistik veri ağı verilerine göre Tekirdağ İli arazi varlığı ve niteliklerine göre dağılımı çizelge 5.2.1’de gösterilmiştir. Tekirdağ İlinde işlenen tarım alanları, 4 164 518 dekar ile %65,97’lik oran ile çok yüksek bir düzeydedir. Çayır-Mera alanı ise %5,16 alana sahiptir. Arazi varlığının %16,51 ormanlık alan ve % 12,36 tarım dışı arazi varlığından oluşmaktadır.

Çizelge 5.2.1. İlin arazi varlığının niteliklerine göre dağılımı (Anonim 2017)

Kullanılış Biçimi	Alan (da)	Oranı (%)
İşlenen Tarım Alanı	4 164 518	65,97
Ormanlık Alan	1 042 535	16,51
Tarım Dışı Arazi	780 180	12,36
Çayır-Mera Alanı	325 767	5,16
Toplam	6 313 000	100.00

Tekirdağ İli işlenen tarım alanlarının dağılımı çizelge 5.2.2.’de görülmektedir. İşlenen tarım alanlarının %96,55’i tarla arazisinden oluşmaktadır. %4’ü ise bağ, zeytinlik, meyvelik araziden oluşmaktadır.

Çizelge 5.2.2. Tekirdağ işlenen tarım alanlarının dağılımı (Anonim 2016)

Kullanılış Şekli	Alan (da)	Oran (%)
Tarla Arazisi	4 014 178	96,55
Bağ Arazisi	37 917	0,97
Sebze Arazisi	32 014	0,91
Zeytinlik Arazi	40 167	0,77
Meyvelik Arazi (Diğer)	33 330	0,80
Toplam	4 157 606	100,00

Çizelge 5.2.3. İlçelere göre arazi dağılımı dekar (Anonim 2016)

İlçeler	Tarla	Meyve	Sebze	Çayır mera	Toplam
Çerkezköy	50 934	137	5	5 322	51 076
Çorlu	312 984	3 377	509	13 067	316 870
Ergene	324 370	2 750	755	19 229	327 875
Hayrabolu	820 336	3.467	824	98 000	824 627
Kapaklı	107 500	386	154	8 150	108 040
M. Ereğlisi	153 969	1.529	1 435	3 903	156 933
Malkara	793 876	5 233	7 991	80 109	807 100
Muratlı	345 010	1 631	602	18 718	347 243
Saray	338 636	534	1 520	31 681	340 690
Süleymanpaşa	730 933	13 906	16 366	45 344	761 205
Şarköy	86 765	75 941	1 458	2 244	164 164
Toplam	4 065 313	108 891	31 619	325 767	4 205 823

Hayrabolu, Malkara, Süleymanpaşa İlçeleri önemli ve verimli tarım alanlarına sahiptir. Şarköy İlçesi meyve üretimi ve ekim alanına sahiptir. Malkara İlçesi en fazla mera alanına sahip ilçedir. Süleymanpaşa, Malkara ilçesi İlin en fazla sebze yetiştiren ilçeleridir.

5.3. Tekirdağ İli Kooperatif ve Birlik Göstergeleri (Anonim 2018)

Kooperatifler	Tarımsal Kalkınma Koop.	Su Ürünleri Koop.	Sulama Koop.	Toplam
	132	9	26	167
Birlikler	Üretici Birliği	Yetiştirici Birliği (Islah)	Üst Birlik	Toplam
	17	4	2	23

Önemli tarım potansiyeline sahip 356 mahalle, 11 ilçesi Tekirdağ ilinde 167 kooperatif, 23 birlik bulunmaktadır. Çiftçilere kooperatif ve birliğe üye olmanın önemi anlatılmalı, bürokratik işlemlerden kaynaklı çekinceleri, bilgi eksiklikleri giderilmelidir.

5.4. Tekirdağ İli Destekleme Ödemeleri

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2016 yılında çizelge 5.4.1.'de gösterildiği gibi bitkisel üretim, hayvansal üretim, kırsal kalkınma desteklemeleri, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri, çiftlik muhasebesi veri ağı, “Genç Çiftçi Projesi”, balıkçı gemisini avcılıktan çıkaranlara verilen destek, geleneksel kıyı balıkçılığı desteklemeleri yer almaktadır. 2016 yılında 309 457 106 TL, 2017 yılında 312 610 326 TL, 2018 yılında 314.519.143,29 TL ödeme gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 5.4.1. Üretime verilen destekler (Anonim 2018)

Destekleme Konuları	2016 Yılı Ürünü		2017 Yılı Ürünü		2018 Yılı Ürünü	
	Tutar (TL)	Oran %	Tutar TL	Oran %	Tutar TL	Oran %
Bitkisel Üretim Desteklemeleri	245 958 209	79,48	265 157 267	84,83	261 736 001,29	83,22
Hayvancılık Desteklemeleri	47 203 751	15,25	36 002 521	11,51	38 396 670,00	12,21
Kırsal Kalkınma Desteklemeleri (Ekonomik+Makine ekipman+Sulama)	11 560 721	3,73	6 400 788	2,04	9 247 622,00	2,94
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hiz.	240 000	0,07	385 000	0,12	285 000,00	0,09
Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Desteklemeleri	34 425	0,01	40 500	0,01	45 600,00	0,01
Genç Çiftçi Projesi Desteği	4 260 000	1,37	4 530 000	1,45	4 710 000,00	1,50
Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaran	200 000	0,06				
Geleneksel Kıyı Balıkçılığı Desteklemesi			94 250	0,03	98 250,00	0,03
Toplam Destekleme Tutarı	309 457 106		312 610 326		314 519 143,29	100,00

5.5. Tekirdağ İlinde Kadın ve Gençlerle İlgili Yapılan Çalışmalar

5.5.1.Kırsal Alanda Kadın Çalıştayları

Kırsal alanda kadın çalıştayları 2008 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından başlatılmıştır. 2008 yılında ‘Ulusal Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı’ ile başlamıştır. Bu çalıştayın çıktıları sonucunda dokuz tarım bölgesinde bölgesel çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda Kırsal alanda kadın, kadının tarımsal üretim ve pazarlamada ki rolü, doğal kaynakların korunarak kullanımı ve yönetimi, kırsal alanda kadını istihdamı ve örgütlenmesi konularında oturumlar gerçekleştirilmiştir (Anonim 2010).

5.5.2. Aile Çiftçiliği Yılı

2014 yılı AB tarafından aile çiftçiliğine dikkati çekmek için “Uluslararası Aile Çiftçiliği Yılı” ilan edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından dokuz koordinatör il Tekirdağ, Çorum, Aydın, Adana, Kars, Van, Trabzon, Malatya, Konya’da Aile Çiftçiliği Çalıştayı ve Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu düzenlenmiştir. Çalıştaylar Aile Çiftçiliği açısından örgütlenme finansman, pazarlama, ürün değerlendirme, değer zinciri, eğitim, yayım ve danışmanlık hizmetleri, kadın iş gücü, çocuk işçiliği, kayıt altına alma konularında yapılmıştır (Anonim 2014).

5.5.3. Tekirdağ Tarımda Kadın Girişimciliğinin Güçlendirilmesi Programı

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından “Tarımda Kadın Çiftçiler Yayım” projesi kapsamında 2015 yılında başlatılmış İŞKUR/KOSGEB iş birliği ile kadın çiftçilere uygulamalı girişimcilik eğitimleri verilmeye başlanmış kadınların bilgi ve becerileri geliştirilmek ve istihdama katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Program 2016 yılında Tekirdağ ilinde uygulanmış 46 kadın çiftçi dokuz gün eğitim ve bir günde uygulamalı eğitim alınmış ek olarak tarım ve hayvancılık konularında ihtiyaç duydukları eğitimler konu uzmanları tarafından verilmiştir. Eğitim bitiminde KOSGEB onaylı sertifika verilmiş, iş fikirleri ile ilgili hazırladıkları projeleri ile proje yarışması yapılmıştır. Kadın çiftçiler pozitif ayrımcılık yapılan KKYDP ve Genç Çiftçilerin Projelerinin Desteklenmesi programına yönlendirilmişlerdir. Tekirdağ ilinde eğitimlere katılan kadın çiftçilerin 14 kadın çiftçi Genç Çiftçilerin Desteklenmesi Programından faydalanmışlardır (Anonim 2017).

5.5.4. Kadın Çiftçiler Tarımsal Yeniliklerle Buluşuyor-Üzüm Ürünleri İşlemede Kadın Elinin Gücü Programı

2018 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından başlatılan “Kadın Çiftçiler Tarımsal Yeniliklerle Buluşuyor” programı başlatılmıştır. “Üzüm Ürünleri İşlemede Kadın Elinin Gücü” programı 2019 yılında destek almış ve yürürlüğe girmiştir. Tekirdağ İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Tekirdağ Bağcılık ve Araştırma Enstitüsü iş birliği ile birlikte yürütülmektedir. Şarköy İlçesinden Kirazlı, Çınarlı, Yayaköy’den otuz kadın çiftçimiz katılımı ile yürütülmektedir. Salamura asma yaprağı üretimi, modern yöntemle pekmez üretimi, doğal üzüm sirkesi üretimi, üzüm posasının kurutulması ve çekirdek elde edilmesi, üzüm reçeli yapımı, hardaliye üretimi konularında uygulamalı olarak devam etmektedir (Anonim 2018).

6. GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ

Kırsal kalkınma desteklemeleri kapsamında yürürlüğe konulan Genç Çiftçi Projesi ülkemizde ortalama 55 olan çiftçi yaşı dikkate alınarak, kırsal alanda yaşayan gençler arasında bir meslek olarak tercih edilebilmesine yönelik çalışma ve destekleme modeli olarak ele alınmıştır.

Bu amaçla Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından kırsalda girişimci, güvenilir, güçlü, gönüllü gençlerin üretime katılırken bilinçli ve eğitimli olarak işlerinin başında olmaları hedeflenmiştir. Genç Çiftçilere 64. Hükümet Acil Eylem Planı çerçevesinde proje karşılığı 30.000 TL (KDV hariç) karşılıksız destek verilmesi kararlaştırılmıştır.

26.02.2016 tarihli Resmi Gazetede 2016/8540 sayılı karar yayımlanmıştır. Bu kararın 2. maddesi gereğince program 2016-2018 yıllarında, üç yıl olarak belirlenmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından programın amacı Genç Çiftçilerin;

- ✓ Kırsal alanda girişimciliğinin desteklenmesi,
- ✓ Kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi,
- ✓ Alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması,
- ✓ Kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlayacak tarımsal üretime yönelik projelerin desteklenmesi ile "Tarımda Sürdürülebilirliğin Sağlanması" amaçlanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı Program kapsamında desteklemeye esas proje konuları;

- ❖ Hayvansal üretime yönelik;
  - Küçükbaş hayvancılık, büyükbaş hayvancılık
  - Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği,
  - Kanatlı (serbest sistem) ve ipekböceği yetiştiriciliği,
- ❖ Bitkisel üretime yönelik;
  - Kapama meyve bahçesi tesisi,
  - Fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği,
  - Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği,
  - Kültür mantarı üretimi,

- ❖ Yöresel ürünleri ile tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik;
  - Tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, paketlenmesi, depolanması
  - Coğrafi işaretli, yerli gen kaynaklarını kullanarak, iyi tarım veya organik uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretimi,
  - Coğrafi işareti olan gıdaların üretimi,

Başvurularda; engelli, gazi ve şehit yakınlarına, kadınlara ve dar gelirlilere değerlendirme kriterlerinde ek puan verilerek pozitif ayrımcılık yapılmıştır.

“Genç Çiftçi Projesi” Başvuruda Aranılan Kriterler

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) Tebliğin yayımlandığı tarih itibari ile 18 yaşını doldurmuş, 41 yaşından gün almamış olmak. (25 Mart 1978 – 24 Mart 2000 tarihleri arasında doğanlar, bu tarihlerde dahil),
- c) Okuma, yazma bilmek,
- ç) Ücretli bir işte çalışan olmamak. Başvuru tarihi itibari ile 31/5/2016 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu’na göre 4/b (Tarım Bağ-Kur) kapsamında sigortalı sayılanlar ve 4/a (Tarım SSK-Ek5) maddesi ile isteğe bağlı sigortalılık hükümleri kapsamında tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarında çalışanlar hariç,
- d) Başvuru tarihinde ile örgün eğitime devam ediyor olmamak,
- e) Başvuru tarihinde askerlik görevini yapan ve cezai hükümlülüğü devam eden veya denetimli serbestlikte olan kişi olmamak,
- f) Başvuru tarihinde ile Katma Değer Vergisi (KDV), basit ve gerçek usulde vergi mükellefi olmamak,
- g) Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konulu hayvansal üretime başvuru yapacak olan üreticilerin Tebliğin yayım tarihi itibari ile 15 büyükbaş ve 50 küçükbaş hayvandan fazla hayvan sahibi olmamak,

ğ) Arı yetiştiriciliği ve bal üretimi proje konusuna başvuru yapacak üreticiler için Tebliğin yayım tarih itibari ile 50 adetten fazla arılı kovan sahibi olmamak,

h) Arı ürünleri üretimi arı sütü, ana arı, polen vb., konulu projelere başvuruda Tebliğin yayımlandığı tarih itibari ile en az 50 adet arılı kovan sahibi olmak. Türk Arı Yetiştiriciliği Merkez Birliğine 'a üye olmak,

ı) Kırsal Kalkınma 16/2/2016 tarihli ve 2016/8540 sayılı destekleri kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesine İlişkin Karara dayanılarak 5/6/2016 tarihli ve 29675 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No; 2016/16) ile 31/3/2017 tarihli ve 30024 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ 9 No; 2017/10) kapsamında; daha önce hibeden faydalanmış, hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazandığı halde sözleşmeyi imzalamamış, daha önce çeşitli nedenlerle hibe sözleşmesi iptal edilmiş olmamak,

i) Tarım ve Orman Bakanlığının başvurduğu proje konularında diğer hibe programlarından faydalanmamış olmak,

j) Bu maddenin (ç), (f), (g), (ğ), (ı) ve (i) bendi hükümlerine tabi kişilerin eşi olmamak.

Çizelge. 6.1. Türkiye genç çiftçi projeleri konu dağılımı ve yıllara göre destek miktarları (Anonim 2017-2018)

Proje Konusu	2016		2017		2018		Genel Toplam	
	Sayı (kişi)	Toplam	Sayı (kişi)	Toplam	Sayı (kişi)	Toplam	Sayı (kişi)	Toplam
Büyükbaş	8 514	255 420 000	9 184	275 520 000	9 236	277 080 000	26 934	808 020 000
Küçükbaş	2 680	80 400 000	3 724	111 720 000	3 894	116 820 000	10 298	308 940 000
Arıcılık ve Kanatlı	2 264	67 920 000	1 425	42 750 000	2 062	61 860 000	5 751	172 530 000
Bitkisel Üretim	1 520	45 350 297	1 734	52 020 000	1 538	46 140 000	4 792	143 510 297
Genel Toplam	14 978	449 090 297	16 067	482 010 000	16 730	501 900 000	47 775	1 433 000 297

Türkiye'de 2016 yılında genç çiftçi projesinden yararlanan 11,077'si kadın ve 3,893'ü erkek olmak üzere 14,970 proje sahibi destekten faydalanmıştır. Bu 14,970 projenin; 10,500 adedi büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, 2,030 adedi arıcılık, 525 adedi kanatlı ve ipek böcekçiliği, 1,915 adedi de meyvecilik, seracılık, mantarcılık ile tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği konularında gerçekleştirilmiştir. Değerlendirilmeler sonunda bu hibenin 337

milyon lirasının büyükbaş/küçükbaş hayvancılık projeleri, 68 milyon lirasının arıcılık ve kanatlı projeleri, 45 milyon lirasının bitkisel üretim projeleri için ayrılmıştır. 2017 yılında Genç Çiftçi Projesi kapsamında 16,067 kişi hibe almaya hak kazanmıştır. Bu destekte 8,375'i büyükbaş hayvan, 165'i manda, 2,860'ı küçükbaş hayvan, 1,020'si hayvancılık tesisleri ve hayvan alımı, 1,423'ü arıcılık, 513'ü kanatlı yetiştiriciliği tesisi, 50'si ipekböceği yetiştiriciliği tesisi, 67'si fide-fidan, süs bitkisi üretim tesisi ve 92'si tıbbi aromatik ve coğrafi işaretli ürünler alanlarında hibe desteği verilmiştir (Anonim, 2017).

2018 yılında Genç Çiftçi Projesi kapsamında bütçeden genç çiftçilerin desteklenmesine yönelik 503 milyon lira ödenek ayrılmıştır. Destekler, "büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, tesis yapımı, arıcılık, kanatlı yetiştiriciliği, mantarcılık, kontrollü örtü altı tesisi, coğrafi işaretli olan gıdaların üretimi, ipek böcekçiliği, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi, açık alanda süs bitki yetiştiriciliği, meyve bahçesi, bağcılık, meyve üretimi" alanlarında verilmiştir.

2016 yılında 540 bin 112 olan başvuru 2017 yılında 135 bin 921'e gerilemiştir. Ancak kadın çiftçi %41'den %60'a yükselmiştir. Üç yıllık programda toplam 1 milyar 443 milyon TL hibe kullanılması planlanmış olup, 931 milyon 350 bin TL yardım yapılmıştır.

6.1. Tekirdağ İli Genç Çiftçi Projesi

2017 yılında proje başvuru koşulları değiştirilmiş ve bu nedenle çizelge 6.1.1.'de görüldüğü gibi 2017 yılında başvuru sayısı yarı yarıya düşmüştür. 2017 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından başvuru kriterlerine getirilen en önemli değişiklik başvuran kişinin eşinin çiftçi bağ kuru dışında sigortalı bir işte çalışmıyor olmasıdır. Bu kriter ile daha yoksul çiftçiler ve yalnızca çiftçilikle geçimini sürdürenler hedef kitle olmaktadır.

Desteklenen proje sayısı ise 2017 yılında yükselmiştir. Tebliğ kapsamında 12 Mayıs tarihine kadar devam eden müracaatlar çerçevesinde Tekirdağ İlinde 1 439 başvuru alınmıştır. Tekirdağ İlinde 2016 yılında 142 "Genç Çiftçi Projesine" karşılık 4 260 000 TL tutarında hibe desteği tahsis edilmiştir. İl genelinde 07 Nisan- 05 Mayıs 2017 tarihleri arasında gerçekleşen başvurularda 618 adet başvuru gerçekleşmiştir. 151 "Genç Çiftçi Projesine" karşılık 4 530 000 TL tutarında hibe desteği tahsis edilmiştir.

Çizelge 6.1.1. Türkiye-Tekirdağ başvuran ve kabul edilen projeler(Anonim 2017)

	Yıllar	Başvuran sayısı	Kabul edilen proje sayısı
Türkiye	2016	540 112	14 978
	2017	226 068	16 067
Tekirdağ	2016	1 439	142
	2017	618	151

Türkiye’de 2016 yılında genç çiftçi projesinden yararlanan 11,077’si kadın ve 3,893’ü erkek olmak üzere 14,970 proje sahibi destekten faydalanmıştır. Bu 14,970 projenin; 10,500 adedi büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, 2,030 adedi arıcılık, 525 adedi kanatlı ve ipek böcekçiliği, 1,915 adedi de meyvecilik, seracılık, mantarcılık ile tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği konularında gerçekleştirilmiştir. Değerlendirilmeler sonunda bu hibenin 337 milyon lirasının büyükbaş/küçükbaş hayvancılık projeleri, 68 milyon lirasının arıcılık ve kanatlı projeleri, 45 milyon lirasının bitkisel üretim projeleri için ayrılmıştır. 2017 yılında Genç Çiftçi Projesi kapsamında 16,067 kişi hibe almaya hak kazanmıştır. Bu destekte 8,375’i büyükbaş hayvan, 165’i manda, 2,860’ı küçükbaş hayvan, 1,020’si hayvancılık tesisleri ve hayvan alımı, 1,423’ü arıcılık, 513’ü kanatlı yetiştiriciliği tesisi, 50’si ipekböceği yetiştiriciliği tesisi, 67’si fide-fidan, süs bitkisi üretim tesisi ve 92’si tıbbi aromatik ve coğrafi işaretli ürünler alanlarında hibe desteği verilmiştir (Anonim, 2017).

2018 yılında Genç Çiftçi Projesi kapsamında bütçeden genç çiftçilerin desteklenmesine yönelik 503 milyon lira ödenek ayrılmıştır. Destekler, "büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, tesis yapımı, arıcılık, kanatlı yetiştiriciliği, mantarcılık, kontrollü örtü altı tesisi, coğrafi işaretli olan gıdaların üretimi, ipek böcekçiliği, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi, açık alanda süs bitki yetiştiriciliği, meyve bahçesi, bağcılık, meyve üretimi" alanlarında verilmiştir.

2016 yılında 540 bin 112 olan başvuru 2017 yılında 135 bin 921’e gerilemiştir. Ancak kadın çiftçi %41’den %60’a yükselmiştir. Üç yıllık programda toplam 1 milyar 443 milyon TL hibe kullanılması planlanmış olup, 931 milyon 350 bin TL yardım yapılmıştır.

Çizelge 6.1.2. Tekirdağ genç çiftçi proje konuları dağılımı (Anonim 2017-2018)

Proje konuları	2016	2017
Büyükbaş Hayvancılık	85	87
Küçükbaş Hayvancılık	30	34
Arıcılık	11	19
Meyve Bahçesi	7	1
Tavukçuluk	2	1
Kontrollü Örtü Altı Tesisinde Sebze Yetiştiriciliği	6	5
Mantar Yetiştiriciliği	1	2
Büyükbaş Hayvancılık (Manda)	-	2
TOPLAM	142	151

Tekirdağ İli 2016-2017 Genç Çiftçi Proje Konuları Dağılımı çizelge 6.1.2.'de görülmektedir. Büyükbaş hayvancılık projelerine başvuru ve desteklenen sayısı diğer projeler arasında öne çıkmaktadır. Arıcılık projelerinde artış sağlanmıştır.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

7.1. Araştırma Kapsamındaki Üreticilerin Sosyal ve Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamındaki üreticilerin demografik özellikleri aşağıdaki çizelgede verilmiştir. Cinsiyete, yaş aralığı, medeni durum, öğrenim durumları, hanede yaşayan kişi sayısı, kırsal alanda ikamet durumlarına bakılmıştır. Cinsiyete göre farklılıklar ve benzerlikler değerlendirilmiştir.

Çizelge 7.1.1. Araştırma kapsamındaki üreticilerin sosyo- demografik özellikleri

	Kişi sayısı	Oran %
Cinsiyet		
Kadın	58	54,7
Erkek	48	45,3
Yaş aralığı		
19-25	9	8,5
26-33	48	45,3
34-40	49	46,2
Medeni durum		
Evli	82	77,4
Bekar	24	22,6
Öğrenim durumları		
İlkokul	37	34,9
Ortaokul	32	30,2
Lise	24	22,6
Yüksekokul	7	6,6
Lisans	6	5,7

Araştırmaya katılan genç çiftçilerin cinsiyete göre dağılımına baktığımızda %54,7'si kadın, %45,3'ü erkek çiftçilerden oluşmaktadır. Erkek çiftçilerin üzerine kayıtlı mevcut işletmelerinin oluşu, çiftçiliğin yanın da ücretli işlerde çalışıyor olmaları, başvuruların değerlendirilmesinde, kadına pozitif ayrımcılık yapılması kadın genç çiftçi başvuran ve kazanan sayısının artmasında etkili olmuştur.

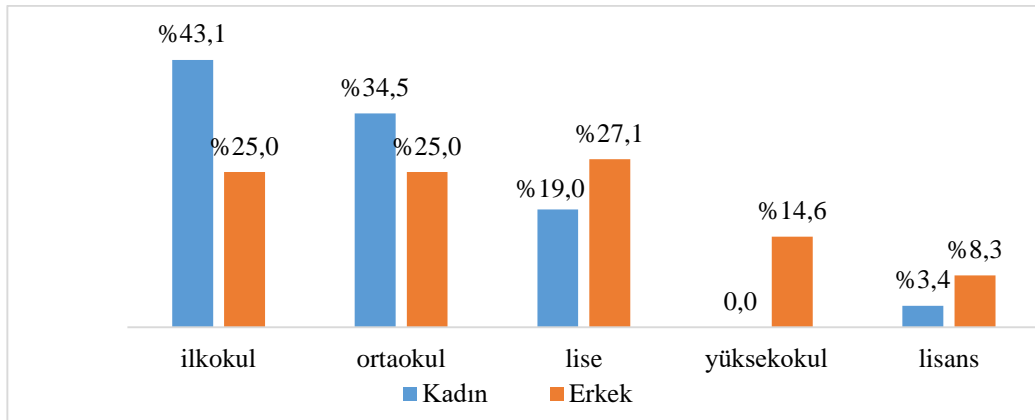
Genç çiftçi yaşı 19-40 yaş aralığında kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan genç çiftçilerin %45,3'ü 26-33 yaş aralığında, %46,2'si 34-40 yaş aralığındadır. Çiftçiliğin özendirilmesi hedeflenen 19-25 yaş aralığında ise %8,5 oranında genç çiftçi yer almaktadır.

18-25 yaş aralığında gençler üniversite öğrenimine devam etmektedir. Köylerde yaşayan 18-25 yaş aralığında yaşayan genç nüfus az ve öğrenim hayatları devam etmesi katılımı sınırlandırmıştır. Gençlerde çiftçiliği meslek olarak sürdürme giderek azalmaktadır.

Genç çiftçilerin %77,4'ü evli kişilerden oluşmaktadır. Tarım ve hayvancılık aile iş gücü ile birlikte sürdürülmekte olan üretim şeklidir. Projeden faydalananlar bireyler değil çiftçi ailelerdir. Başvuruları değerlendirme kriterlerinde evli olanlara artı beş puan verilmiştir. Aile çiftçiliği genç çiftçi projesinde desteklenmektedir. Çiftçilik aile işgücü olarak sürdürülen bir ekonomik etkinlik olmaya devam etmektedir.

Çalışmaya katılan genç çiftçilerin %34,9 ilkököl ve 530,2 ortaokul mezunları tarafından oluşmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça tarım ve hayvancılık faaliyeti sürdürme oranı azalım göstermektedir. Projede yer alan üreticilerin %22'si lise, %6,6'sı yüksekokul ve %5,7'si lisans mezunlarından oluşmaktadır.

Lisans mezunu olanların ziraat fakültesi mezunu olduğu ve köy kökenlerinin olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunlarının %8,3'ü ise erkeklerden oluşmaktadır.

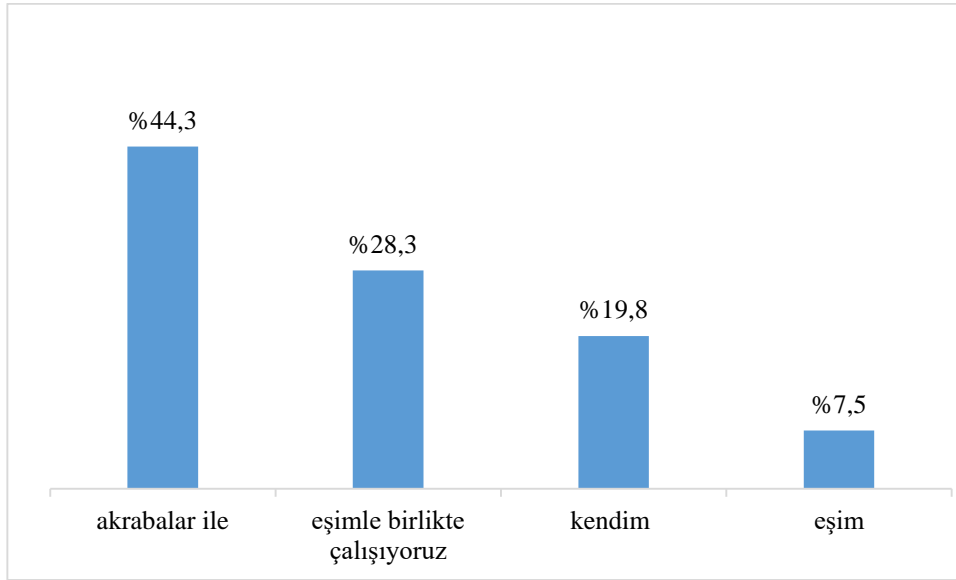
Şekil 7.1.2. Genç çiftçilerin cinsiyete göre eğitim durumu

Kadın çiftçilerin eğitim düzeyi erkeklere göre daha düşüktür. Kadın çiftçilerin %43,1'i ilkököl mezunlarından oluşmaktadır. Yüksekokul mezunu olan kadın bulunmamaktadır. Üniversite mezunlarının %8,3'ü erkek çiftçilerden oluşmaktadır.

Çizelge 7.1.2. Projeye katılanların ana geçim kaynağı

Geçim kaynakları	Kişi sayısı	Oran %
Bitkisel ve hayvansal üretim	30	57,7
Hayvansal üretim	10	19,2
Eşin çalışması	8	15,4
Bitkisel üretim	3	5,8
Aile akraba yardımı	1	1,9

Çizelge 7.1.2.'de çalışmada yer alan genç çiftçilerin ana geçim kaynağının %57,7 bitkisel ve hayvansal üretimden oluşmakta olduğu görülmektedir. Yaygın olarak bitkisel üretim ve hayvansal üretim bir arada sürdürülmektedir. Özellikle hayvancılık işletmelerinde yem girdisinin karşılanmasında yem bitkisi ekimi önem taşımaktadır.

Şekil 7.1.2. Genç çiftçilerin geçimini sağlama durumu

Şekil 7.1.2.'de ailenin geçimini sağlama durumu görülmektedir. Aile geçimini kendim (erkek), eşim(erkek) olarak cevap verenler %28,3'tür. Aile de tek çalışan oranı eşlerin birlikte çalışma oranına yakındır, %28,3 oranında eşler birlikte çalışıp aile geçimini sağlamaktadır. Aile büyükleri ile birlikte çalışma %36,5 oranındadır. Aile büyükleri ile birlikte çalışmak, akrabalar arasında tarımsal mülkiyetin ortak olması, geleneksel bağların sürdürülmesi, iş gücü kolaylığı ve iş bölüşümü etkili olmaktadır.

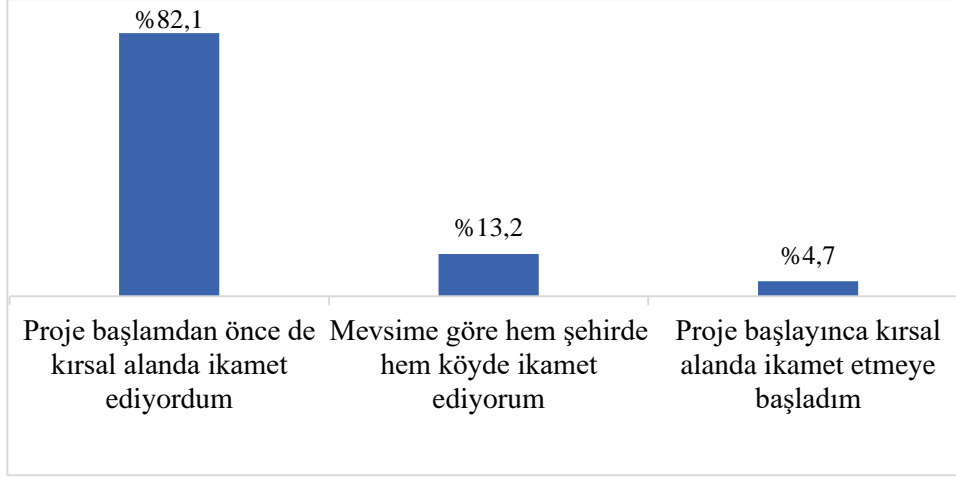
Tarım sektöründe kadınlar ücretsiz aile işçisi, erkekler ise kendi hesabına çalışan konumundadır. Yeterli gelir elde edemeyen az topraklı veya topraksız olan ailelerde kadınlar mevsimlik geçici işçi olarak çalışmak üzere hareket ederler. Kendine yeterli toprağı bulunan ailelerde, kadınlar ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadırlar. Büyük işletmelerde genellikle kadınlar tarlada çalışmazlar (Yıldırak 2002).

Çizelge 7.1.4. Genç çiftçilerin Hanede yaşayan kişi sayısı

Hanede yaşayan kişi sayısı	Kişi sayısı	Oran %
2	8	7,5
3	18	17
4	30	28,3
4+	50	47,2

Çizelge 7.1.4'te hanede yaşayan kişi sayısı görülmektedir. Genç Çiftçilerin %75,5'i hanede dört ve dörtten fazla kişi yaşamaktadır. Projeden faydalanan bireylerden ziyade çiftçi ailelerdir. Ortak mülkiyetin olması, işletmelerin aile büyüklerinden devir alınıp sürdürülmesi, hane de bakmakla yükümlü olunan kişi sayısında görülmektedir.

Büyük anne ve büyük baba ile aynı evde veya bir bahçe içinde yaşamı sürdürme de yaygın olarak görülmektedir. Türkiye'de aile yapısı biçim olarak çekirdek aile, fonksiyon olarak ise geniş aileye benzemektedir. Her iki aile tipinin bazı özelliklerini taşıyan bu aile tipi son yıllarda sürdürülen aile tipidir (Çelebi 1990). Ailelerin çocuk sahiplik durumu ikiye geçmemekte, yaşlıların ise erkek çocukları ile aynı ev veya aynı bahçe içerisinde kaldıkları görülmektedir.

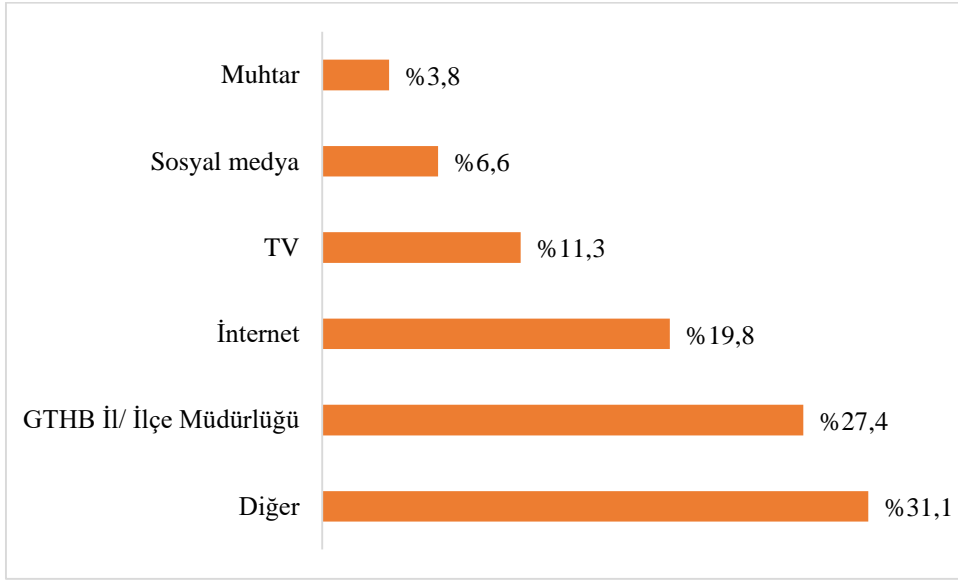
Şekil 7.1.3. Genç çiftçilerin ikamet durumu

Proje de yer alan genç çiftçilerin %82,1'i projeden önce de kırsal alanda ikamet etmekte, %13,2'i ise hem il ve ilçe merkezinde hem de kırsal alanda yaşamaktadır. Özellikle çocukların eğitimi ve imkanların kırsal alanda kısıtlı olması il ve ilçe merkezlerinde de ikamet etmeyi zorunlu hale getirmektedir. Sadece kırsal alanda ikamet edenler içinde il ve ilçe merkezinde ev alıp, aile büyükleri ile çocukların eğitimlerini sürdürdükleri görülmüştür. Proje de amaçlanan kırsal alana gençlerin çekilmesi ve istihdamın sağlanması düşük kalmıştır. Genç çiftçi projesi kırsal alanda ikamet edenler ve tarımsal mülkiyete sahip olanlar için cazip bir proje olarak görülmektedir. Kırsal alan ile bağı ve ziraat tecrübesi olmayanların projeyi verimli sürdürmede daha fazla zorlandıkları görülmüştür.

7.2. Genç Çiftçilerin Projeye Başvuru Süreci

Genç çiftçilerin projeyi ilk nereden duydukları, başvuruda teslim edilmesi gereken evraklarda kimden yardım aldıkları ve başvuruda zorlanıp zorlanmama durumları değerlendirilmiştir. Ön başvurular, "<https://genciftci.tarim.gov.tr> adresinden yapılmıştır. Kesin başvurular, bağlı olunan ilçe müdürlüklerine şahsen yapılmıştır. Kesin başvuru aşamasında nüfus cüzdanı fotokopisi, ücretli bir işte çalışmadığına dair kendisine ve eşine ait Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'ndan alınan belge, başvuru dilekçesi, projelerini tanıtım formu, taahhütname, diploma sureti veya okur-yazarlık belgesi istenmektedir. Hibeye hak kazanan genç çiftçilerden hibe sözleşmesi aşamasında yatırım yapacağı yerde ikamet ettiğine dair belge, yatırım yerine ait mülkiyet belgesi veya kira sözleşmesi istenmektedir. 2016 yılında

hak kazanan genç çiftçilerin projeleri üç yıl, 2017 yılında hak kazanan genç çiftçilerin ise iki yıl süreyle il ve ilçe müdürlükleri tarafından takibi yapılmaktadır.

Şekil 7.2.1. Genç çiftçilerin projeden haberdar olma durumu

Şekil 7.2.1.'de genç çiftçilerin “Genç Çiftçi Projesi’ni” ilk olarak nereden duyduklarını göstermektedir. “Genç Çiftçi Projesi’nde” yer alan üreticilerin %27,4’ü Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlüklerinden, %3,8’i ise mahalle muhtarlıklardan duyduklarını söylemişlerdir. TV, internet ve sosyal medyadan haberdar olma kırsal alanda önemli bir iletişim ağı olarak yerini almaktadır. Bu durum çiftçilerin farklı farklı iletişim kaynakları kullanmaya ve nereden bilgi alacakları konusunda bilinçlenmeye başladıklarını göstermektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı yayım faaliyetleri de önemini korumaktadır. Çiftçilere yönelik yayım faaliyetlerinin artırılması ve çiftçilerin bilinçlendirilmesi son derece önemlidir. Özellikle kırsal kalkınma projeleri uygulanmaya başlamadan desteklemeye hak kazanan çiftçilere yönelik önce eksiklerini belirlendikten sonra eksikleri giderecek eğitimler verilmelidir.

Çizelge 7.2.1. Genç çiftçilerin projeye başvuruda zorluk yaşama durumu

Başvuruda zorluk yaşama durumu	Kişi sayısı	Oran %
Başvuruda zorluk yaşadım	2	1,9
Başvuruda zorluk yaşamadım	98	92,5
Başvuruda zorlandığım kısımlar oldu	6	5,7

Çizelge 7.2.1.'de genç çiftçilerin projeye başvuru sürecinde zorluk yaşama durumu görülmektedir. Projeye başvuru sürecinde genç çiftçilerin %92,5'i zorluk yaşamadıklarını, %1,9'u başvuruda sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Sıkıntı yaşanmamasının en büyük nedeni evrak hazırlık sürecinde genç çiftçilerin başvuru yaparken Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü personellerinden yardım almış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 7.2.2. Genç çiftçilerin başvuruda yardım alma durumu

Başvuruda yardım alma	Kişi sayısı	Oran %
İl/ İlçe Müdürlük personeli	57	53,8
Eşim	27	25,5
Komşu-akraba	2	1,9
Muhtarlıklar	3	2,8
Diğer	16	15,1

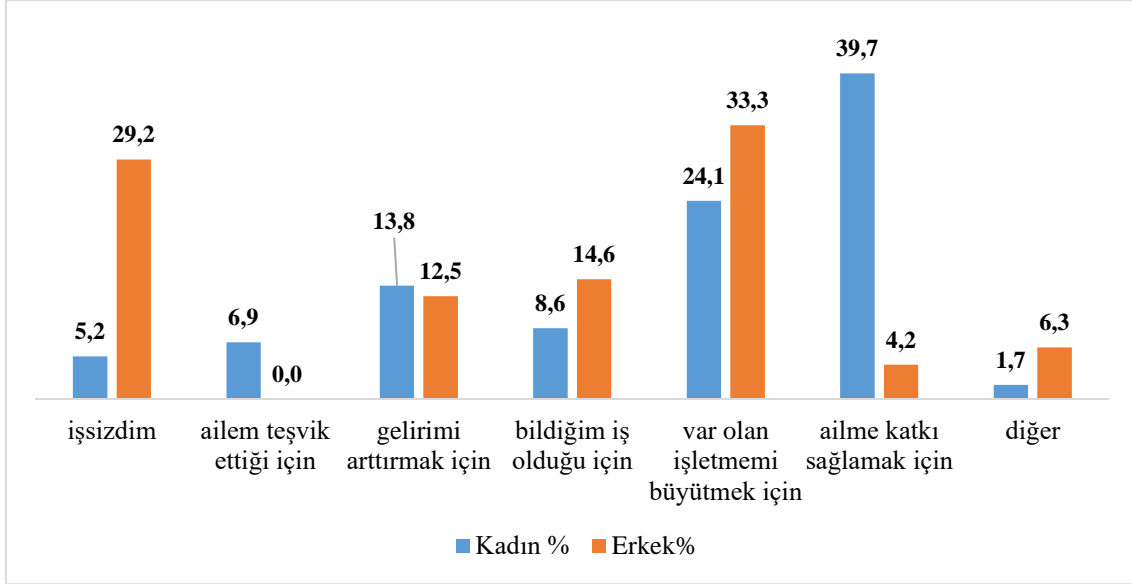
Çizelge 7.2.2.'de genç çiftçilerin projeye başvuru sürecinde kimden yardım aldıkları görülmektedir. Genç çiftçilerin projeye başvururken %53,8'i yardım için başvuru yaptıkları ilçe müdürlüğü personellerinden yardım almışlardır. Hangi kurumdan belgelerin alınacağı, kira sözleşmesinin nasıl yapılacağı, hayvancılık projeleri dışında ki projelerde ekipmanların nasıl ve nereden temin edileceği, işletme yerlerinin uygunluğu konularında bilgi ve destek aldıklarını söylemişlerdir.

Çizelge 7.2.3. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili eğitim alma durumu

Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili eğitim alma durumu	Kişi sayısı	Oran %
Herhangi bir eğitim almadım	29	27,4
Eğitim almıştım	34	32,1
Proje başladıktan sonra eğitime katıldım	43	40,6

Çizelge 7.2.3.'te projede yer alanların konuları ile ilgili eğitim alma durumu yer almaktadır. "Genç Çiftçi Projesi'ni yürütenlerin %32,1'si "Genç Çiftçi Projesi'ne" başvurudan önce eğitimini almış üreticilerden oluşmaktadır. Eğitim alan kişiler projeye başvuruda değerlendirme kriterlerinde beş puan hakkına sahip olmuşlardır. Proje kapsamında genç çiftçilerin eğitim almaları zorunludur. Eğitimi olmayan kişiler iki yıl içerisinde eğitim bitirme

belgesini tamamlamak zorundadır. Eğitim ihtiyacını karşılamak üzere Halk Eğitim Merkezi ile Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlükleri iş birliği ile eğitimler yapılmaktadır. Açılan eğitimlerden “Genç Çiftçi Projesi’nde” yer alan %40,6 üretici faydalanmış olduğunu belirtmiştir.

Şekil 7.2.2. Genç çiftçilerin cinsiyete göre projeye başvuru amacı

Şekil 7.2.2.’de erkek ve kadın genç çiftçilerin projeye başvuru amacı yer almaktadır. Genç Çiftçi Projesi’ne erkek çiftçiler var olan işletmelerini büyütme amacıyla başvuruda bulduklarını belirtmişlerdir. Kadın çiftçilerin ise ailelerine katkı sağlamak, eşin kazancının yetmeyişi, yeterli gelirlerinin olmayışları nedeniyle başvuruda bulduklarını belirtmişlerdir.

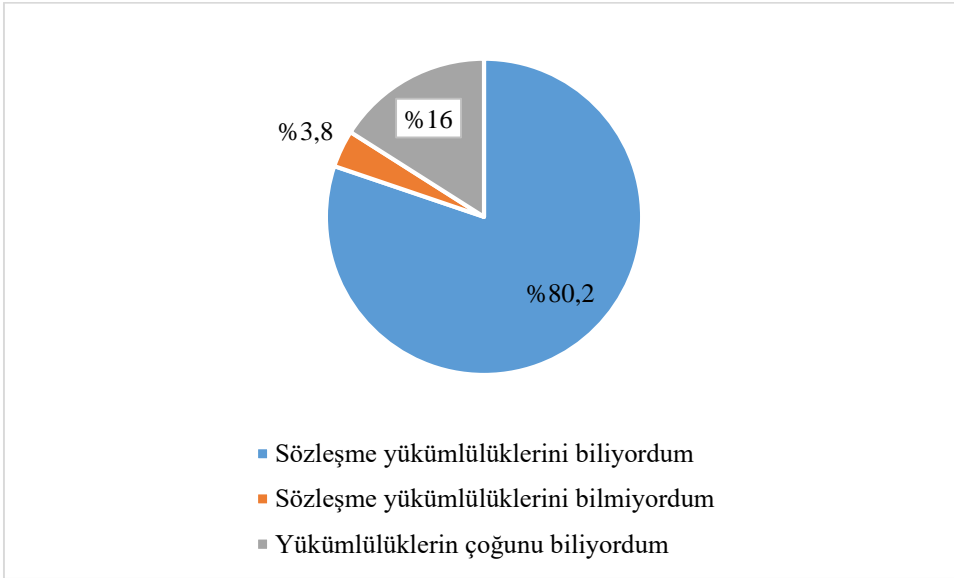
7.3. Genç Çiftçilerin Projeyi Yürütüme Süreci

Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hazırlık yapma durumları değerlendirilmiştir. Genç çiftçilerin projelerini yürütürken sözleşmede yer alan üç yıl süre ile işletmelerini sürdürmeleri gerektiği, TARSİM sigortasını yaptırma, canlı hayvanlarının satışının yasak olması, hayvan kaybı veya kestirme zarureti doğan durumlarda yerine hayvan alınma zorunluluğu, alet ekipmanların satışının yasak olması, KDV ödeme zorunluluğu hükümlerindeki zorlanma ve tavır alışları değerlendirilmiştir.

Çizelge 7.3.1. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hazırlık yapma durumu

Proje ile ilgili hazırlık yapma durumu	Kişi sayısı	Oran %
Proje ile ilgili hazırlık yaptım	60	56,6
Proje ile ilgili hazırlık yapmadım	36	34
Proje devam ederken eksiklerimi tamamladım	9	8,5

Çizelge 7.3.1.’de genç çiftçilerin başvurdukları projeleri ile ilgili hazırlık yapma durumu yer almaktadır. “Genç Çiftçi Projesi’ne hak kazanan %34 çiftçi herhangi bir ön hazırlık yapmadıklarını belirtmiştir. Hazırlık yapmayan çiftçiler hali hazırda bir işletmeleri olan çiftçilerdir. Projeleri ile ilgili %56,6 oranında hazırlık yapan çiftçiler hayvancılık projelerine başvuranlar ahır, ağıl temini, yeri ve onarımı konularında hazırlık yapmışlardır. Arıcılık işletmeleri yer, alet ve ekipman konularında hazırlık yapmışlardır. Mantar yetiştiriciliği yapanlar yetiştiricilik ve pazarlama konularında hazırlık yapmışlardır.

Şekil 7.3.1. Genç çiftçilerin proje sözleşmesinin içeriğini bilme durumu

Şekil 7.3.1.’de genç çiftçilerin proje sözleşmesinin içeriğini bilme durumları yer almaktadır. Çiftçilerin %80,2’si sözleşmeye imza atarken yerine getirmeleri gereken yükümlülükleri bildiklerini, ilçe müdürlüğünde görevli personelin kendilerine anlattığını, zamanı gelen işlemleri hatırlattıklarını belirtmişlerdir. Sözleşmeyi genç çiftçiler kendileri okumamış personellerin anlatmaları doğrultusunda hakim olmuşlardır.

Çizelge 7.3.2. Genç çiftçilerin proje sözleşmesini yerine getirmede zorlanma durumu

Yükümlülüklerde zorlanma	Kişi sayısı	Oran %
Zorlandım	9	8,5
Zorlanmadım	77	72,6
Kısmen zorlandım	20	18,9

Çizelge 7.3.2.'de genç çiftçilerin projenin sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanma durumu yer almaktadır. Genç çiftçilerin %72,6'sı sözleşme yükümlülüklerini yerine getirirken zorlanmadıklarını belirtmiştir. En çok zorlanılan konu hayvancılık işletmelerinde hayvanların ölmesi ve zorunlu hallerde kesimi söz konusu olduğunda yerine kendilerinin hayvan almaları zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

Çizelge 7.3.3. Genç çiftçilerin projeleri ile gelir düzeylerinde artış durumu

Gelir düzeyinde artış	Kişi sayısı	Oran %
Gelirimde artış olmadı	74	69,8
Gelirim arttı	18	17
Gelirimde artış olmaya başladı	14	13,2

Araştırma kapsamındaki üreticilerin %69,8'i "Genç Çiftçi Projesi" ile gelir düzeylerinde herhangi bir artış olmadığını belirtmiştir. 1,5 yıldır sürdürülmekte olan projelerde büyükbaş hayvancılık işletmeleri bakım, besleme, veteriner hizmetleri, suni tohumlama masraflarını karşılamada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık proje sahipleri hayvanların çok küçük gelmesi, gelir getirecek konuma ve yavrulama dönemine kadar bakım besleme süresinin çok uzun olması, işletme ve kendi giderlerini karşılamada zorlandıklarını belirtmişlerdir. Kendi hayvancılık işletmeleri ve farklı tarımsal gelirleri olmayan genç çiftçiler daha fazla zorlanmaktadırlar.

En hızlı maddi geri dönüşü Kontrollü Örtü Altı Tesisinde Sebze Yetiştiriciliği ve Arıcılık işletmelerinde olmuştur. Kapama meyve bahçesi işletimlerinde ise proje gerçekleştirilirken teknik ve uygulamalı eğitim eksikliği görülmüştür.

7.4. Genç Çiftçi Projesinin Etkileri

Genç çiftçi projesini yürütenler tarafından gençlere ziraatı özendirme durumu, kırsal mahalleye dönüşü etkileme durumu değerlendirilmiştir. Projeyi yürüten genç çiftçilere katkısı, proje süreleri dolduktan sonra ki hedefleri sorulmuştur.

Çizelge 7.4.1. Genç çiftçi projesinin gençleri ziraata özendirme durumu

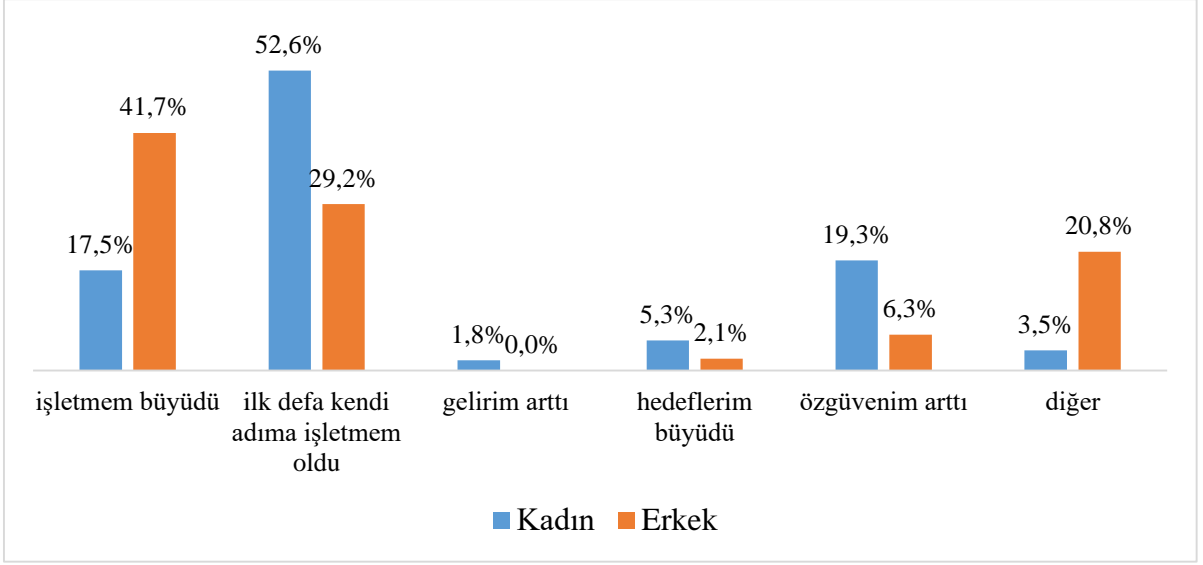
Gençlerin ziraata özenmesi	Kişi sayısı	Oran %
“Genç Çiftçi Projesi” gençlere ziraatı özendirir	44	41,5
“Genç Çiftçi Projesi” gençlere ziraata özendirmez	44	41,5
“Genç Çiftçi Projesi” gençlere ziraatı kısmen özendirir	17	16

Çalışmaya katılan genç çiftçilerin %41,5’ü “Genç Çiftçi Projesinin” gençlere tarım ve hayvancılık yapmayı özendirmeyeceği görüşündedir. Genç Çiftçi Projesini kırsal alanda ikamet etmekte olan, tarımsal mülkiyete ve tarımsal işletmeye sahip olan, tarım ve hayvancılık ile ilgili tecrübesi olan gençler için cazip bir proje olabileceğini söylemişlerdir. İşletme giderlerinin yüksekliği ve pazarlamada ürünlerin yeterli gelir getirmeyişi tarımsal faaliyetleri sürdürmeyi zorlaştırmaktadır.

Çizelge 7.4.2. “Genç Çiftçi Projesi’nin” kırsal mahallelere dönüşü etkileme durumu

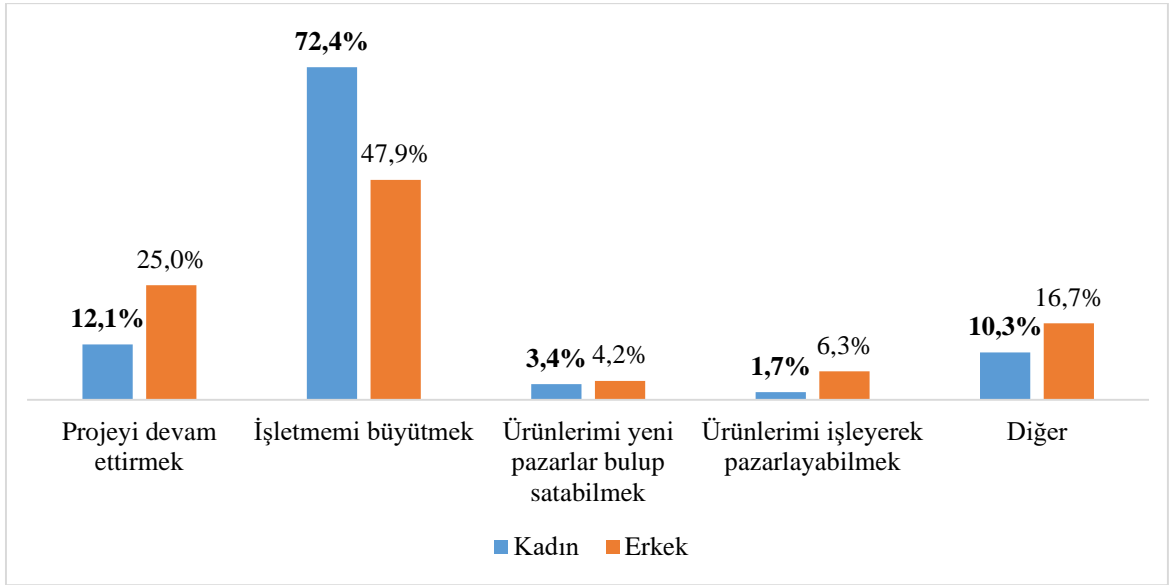
Kırsal mahallelere dönüşü etkileme	Kişi sayısı	Oran %
Kırsal mahallelere dönüşü etkiler	18	17
Kırsal mahallelere dönüşü etkilemez	74	69,8
Kırsal mahallelere dönüşü biraz etkiler	14	13,2

Genç çiftçilerin %69,8’i köyünü terk etmiş, ilçe veya il merkezine giden gençler için “Genç Çiftçi Projesinin” köye dönüşü cazip hale getirmeyeceğini belirtmişlerdir. Özellikle hayvancılık işletmelerinde altı büyükbaş ve kırk küçükbaş ile sıfırdan işletme kurulup geçim sağlamanın mümkün olmayacağını belirtmişlerdir. Köyde kalanlar için projeler geliştirilmesi ve köyde yaşayan çiftçilerin desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Şekil 7.4.1. Genç Çiftçi Projesi'nin cinsiyete göre genç çiftçilere katkısı

Şekil 7.4.1.'de "Genç Çiftçi Projesinin" genç çiftçilere en önemli katkısının ne olduğu görülmektedir. Kadın çiftçiler için projenin en önemli katkısı (%52,6) ilk defa kendi adına işletme sahibi olmalarıdır. Erkek çiftçiler için en önemli katkısı (%41,7) var olan işletmelerinin büyümüş olmasıdır. Kadınlar özgüvenlerinin artmasında (%19,3) ve hedeflerini büyütmede (%5,3) erkeklerden daha fazla kendilerine projeden katkı sağlamışlardır.

Şekil 7.4.2. Genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hedefleri

Şekil 7.4.2.'de genç çiftçilerin projeleri ile ilgili hedefleri yer almaktadır. Ankete katılan genç çiftçilerin %65,4'ü projeleri ile ilgili hedeflerini işletmelerini daha fazla büyütme

olduğunu söylemişlerdir. Üreticilerin %21,2 si ise mevcut işletmelerini koruyup sürdürme hedefindedirler. Kadın çiftçiler erkek çiftçilerden işletmelerini büyütmek istemekte daha kararlıdır. Kadın çiftçilerin %72,4'ü işletmelerini büyütmek istemektedirler. Küçük ve büyükbaş hayvancılık işletmelerinde erkek çiftçiler proje kapsamında verilen hayvanların işletme verimliliğini düşürdüğünü, bu nedenle hayvanları elden çıkarıp yeni hayvanlar ile işletmelerini devam ettirmek istediklerini söylemişlerdir.

7.5.Genç Çiftçilerin Projelerini Yürütürken Karşılaştıkları Zorluklar

- ✓ Hayvancılık projeleri yürütenlerin hayvancılık işletmeleri olmayan ve yem ekimi yapmayan genç çiftçilerin projeyi yürütmesi ve işletme giderlerini karşılaması zordur.
- ✓ Büyükbaş hayvancılık işletmeleri bakım, besleme, veteriner hizmetleri, suni tohumlama masraflarını karşılamada zorlanmışlardır.
- ✓ Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların çok küçük, bakımsız gelmesinden dolayı bakım ve besleme süresi uzun olması üretime katılma süresini uzatmıştır.
- ✓ Büyükbaş hayvanlar işletmelere dahil olduğunda yabani, ürkek ve bakıcısına alışmasının zaman almıştır.
- ✓ Büyükbaş hayvanları sağmada insana alışkın olmamalarından dolayı güçlükler yaşanmaktadır.
- ✓ Büyükbaş hayvanların süt verimleri düşüktür.
- ✓ Büyükbaş hayvanların suni tohumlama sayıları fazla, döl tutmaları düşüktür.
- ✓ Suni tohumlama sıkıntısı olan hayvanlar kesim prosedürleri tamamlandıktan sonra işletmeye kesilen hayvan yerine canlı hayvan konulması zorunluluğu çiftçiler için maliyet yaratmıştır.
- ✓ Küçükbaş hayvanlarda uyuz hastalığı ile gelme ve sürüye bulaştırma durumu görülmüştür.
- ✓ Küçükbaş hayvancılık işletmeleri kendi hayvanları seviyesine getirmek için çok masraf ve çaba harcadıklarını belirtmişlerdir.
- ✓ Küçükbaş hayvanlar ve kuzulamalar yerli ırka göre verimsiz, düşük gelir getirmiştir.
- ✓ Arıcılık işletmelerinde 2016 yılında proje başlangıç tarihinin arıların kışlama dönemine gelen yanlış bir tarihte başlatılmasından ciddi arı kayıpları yaşanmıştır. Bu durum 2017 yılında hak kazananlarda olmamıştır.
- ✓ Arıcılık işletmeleri kovanların konulduğu yerlerde fazla ilaçlama ve zamanlama hatalarından dolayı arı ölümleri yaşamıştır.

- ✓ Arıcılık faaliyetlerinde ürün değerlendirme ve pazarlama daha yaygındır. Markalaşma, gıda takviyesi üretimine geçiş olmuştur.
- ✓ İstiridye mantarı yetiştiriciliğinde ürünün tanıtımı ve pazarlamasında zorluklar yaşanmıştır.
- ✓ İşletmesini büyütmek ve işletme masraflarını karşılamada sıkıntı yaşayan çiftçiler kredi kullanmada sıkıntı yaşamışlardır. Özellikle hayvancılık işletmelerinde yem desteği ve uygun ödemeli kredi ihtiyacı yaşanmıştır.
- ✓ En önemli sıkıntı hayvancılık işletmelerinde mazot ve yem fiyatlarının yüksekliği ve süt ve yavru hayvan satışının üretim maliyetlerini karşılamayacak düzeyde kalmasından dolayı yaşanmaktadır.

7.6. Genç Çiftçi Projesinde Görülen Eksiklikler

- ✓ Hayvancılık projelerinde hayvanların yurt dışından gelmiş olması, yerli ırk olmaması,
- ✓ Üreticilere aynı nitelikte hayvan verilmemesi,
- ✓ Hayvanların çok küçük niteliksiz gelmiş olması
- ✓ Hayvanların uyum sağlamada sıkıntı yaşamaları,
- ✓ Hayvanların teslim tarihinde değişiklikler yaşanmasından dolayı üreticilerin birden fazla nakliye için ücret ödemek zorunda kalmaları,
- ✓ İşletmeyi sürdüremeyecek ve maliyetlerini karşılayamayacak çiftçilere destek verilmesi
- ✓ Genç çiftçilerin kredi bulamaması
- ✓ Pazarlama imkanlarının yetersiz olması
- ✓ Projenin sadece üretime yönelik olması
- ✓ Ürün değerlendirmenin olmayışı
- ✓ İşletme girdilerinde üreticilerin yalnız olması
- ✓ İklimine uygun olmayan yerlerde kurulan mantar yetiştiriciliği projelerinin varlığı ürün verimliliğine etkisi
- ✓ Desteklemenin sadece işlemin kuruluşunu desteklemesi
- ✓ Proje imzalanan yıl içerisinde işletmenin kurulması gerekliliği tarımsal işletmelerin uygun olmayan mevsimde kurulmak zorunda bırakılması
- ✓ Hayvanların aynı kalite ve sağlık düzeyinde verilmeyişinin çiftçiler arasında sıkıntıya neden olması

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya ülkelerinde ve Türkiye’de kırsal kalkınma için çeşitli projeler, programlar, politikalar uygulanmıştır. Her program sonrası eksiklikler tespit edilmiş, değişikliklere gidilmiş, yeni hedefler ve gelişim düzeyleri belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nde 1927 yılında nüfusun %75’i köylerde yaşamakta iken 2018 yılı verilerine göre nüfusun %7,7’si köylerde yaşamaktadır. Köylerde yaşayan nüfus düşmekte, tarım ve hayvancılık yapan kişi sayısı giderek azalmaktadır. Kentsel nüfus ise giderek artmaktadır. Kentsel nüfusu besleyen ülke ekonomisinde önemli yer teşkil eden kırsal alanlarda önemli bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Tarım ülkesi olarak bilinen ülkemizde kendi kendine yeten konumdayken tarım ve hayvancılık alanında ithalat giderek artış göstermektedir. Bu nedenle kırsal kalkınma destekleri kapsamında çiftçilerin desteklenmesi, kırsal alanda girişimciliğin ve üretimin özendirilmesi, göçün önlenmesi, tarım ve hayvancılığın desteklenmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde kırsal alan tanımının, yeni Büyükşehir yasası ile köylerin mahalle olması ve yaşanan sosyal, ekonomik gelişmeler doğrultusunda revize edilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Kırsal alan tanımı ile birlikte kırsal alan bilgi sisteminin de geliştirilmesi ve farklı kurumlara ait bilgilerin tek bir sistem üzerinde birleştirilmesi, önem arz etmektedir.

Türkiye’nin kırsal kalkınma kavramını algılayışının değişmesi gerekmektedir. Kırsal alanların tarım yapılan ve tarım yapanların yaşadığı yerler olarak değil sosyal, ekonomik, kültürel ve doğal kaynakları da içinde barındıran bir bütün olarak ele alınmalıdır. Kırsal Kalkınma Politikalarının sadece tarıma ve tarımsal alt yapıya dayalı olarak kırsal alanlarda ki sorunları çözemeyeceği dikkate alınmalıdır (Gülçubuk 2002).

Ülkemizde çiftçilere Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediye, Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından üretimi ve tarıma dayalı sanayiye desteklemek için çeşitli desteklemeler yapılmaktadır. Her kurumun kriterleri ve tarım sektörüne bakış açıları ve tarımın destekledikleri alanları farklılık göstermektedir. Bazı kurumlar birincil üretimi desteklerken bazı kurumlarda tarıma dayalı sanayiye desteklemektedir. AB’İN OTP’sına uyum için tarım sektörünün ve politikalarının

uyum çalışmaları devam etmektedir. AB, IPARD desteklemeleri kurulan TKDK kapsamında sürdürülmektedir.

Bu araştırmada kırsal kalkınma desteklemelerinden Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi ele alınmıştır.

Tekirdağ İlinde desteklemeye hak kazanan ve araştırmaya katılan genç çiftçilerin %54'ü kadın çiftçilerden oluşmaktadır. Çiftçiliğin özendirilmesi hedeflenen 19-25 yaş aralığında katılımın %7 olduğu tespit edilmiştir. 19-25 yaş aralığında gençlerin neden çiftçilik yapmak istemedikleri üzerinde durulmalı, bu yaş aralığının da dikkatini çekecek projeler geliştirilmelidir. Çiftçiliğin para kazandıran profesyonel bir meslek haline gelmesi tarım ve hayvancılığın verimli bir şekilde sürdürülebilmesi için gereklidir.

Araştırmaya katılan genç çiftçilerin %77'si evli kişilerden oluşmaktadır. Çiftçilik aile iş gücü ile birlikte sürdürülmekte olan üretim şekli olarak ülkemizde devam etmektedir. Kırsal kalkınma projeleri bireyleri değil aileleri etkileyen çok yönlü projeler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışmaya katılan genç çiftçilerin %65'i başka mesleği olmayan ilkökul ve ortaokul mezunlarıdır. Araştırmada kadın çiftçilerin eğitim düzeyinin erkeklere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Kadın çiftçilerin %43'ü ilkökul mezunlarından oluşmaktadır. Yüksekokul mezunu olan kadın bulunmamaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça tarım ve hayvancılık faaliyeti sürdürme azalım göstermektedir.

Araştırmada lisans mezunu olanların ziraat fakültesi mezunu olduğu ve köy kökenlerinin olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunlarının büyük çoğunluğu ise erkeklerden oluşmaktadır. Üniversite mezunu olan genç çiftçiler projelerini üretimden, ürün değerlendirmeye taşımaktadırlar. Desteklemelerde köy kökenli ziraat alanında diploma sahibi olan kişilere kriterlerde artı puan verilmelidir. Bu kişilerin tarımda istihdama katkı sağlayabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. İşsizliğin giderek arttığı ülkemizde tarım ve hayvancılıkta yeni iş alanları yaratılmalıdır.

Genç çiftçi projesi kırsal alanda ikamet eden (%82) çiftçiler tarafından yürütülmektedir. Genç çiftçi projesi ile kırsala çekicilik söz konusu olmamıştır. Araştırmaya katılanların %70'i

genç çiftçi projesinin kırsal alanlara dönüşü etkilemeyeceğini belirtmiştir. Kırsal kalkınma programlarının kırsal alanda yaşayanların buldukları yerde yaşamlarını idame ettirebilecekleri standartları sağlamaya yönelik olmalıdır.

Genç çiftçi projesi tarımsal mülkiyete sahip, ziraat ile ilgili bilgi ve tecrübesi bulunan çiftçiler için cazip bir projedir. Kırsal alan ile bağı ve ziraat tecrübesi olmayan proje sahipleri projeyi verimli sürdürememekte, destekleme sürdürülebilir olmaktan çıkmaktadır. İşletme giderlerinin özellikle yem fiyatlarının yüksekliği ve pazarlamada ürünlerin neredeyse giderleri karşılayacak kadar değer etmesi tarımsal faaliyetleri sürdürmeyi zorlaştırmaktadır. Hayvancılık işletmelerinde ok iki ay boyunca yemle beslemenin yaygın olması, yeterli mera ve otlak alanlarının olmayışı da besleme maliyetlerini arttırmaktadır. Bitkisel üretim yapmayan sadece hayvancılık işletmesi bulunan (%19) genç çiftçilerin hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapmakta olan (%58) genç çiftçilere göre işletme maliyetlerini karşılamada daha fazla zorlanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Kendi hayvancılık işletmeleri ve farklı tarımsal gelirleri olmayan genç çiftçiler projeyi yürütmekte daha fazla zorlanmaktadır. En hızlı maddi geri dönüşü kontrollü örtü altı tesisinde sebze yetiştiriciliği ve arıcılık işletmelerinde olmuştur.

Hayvancılık projelerinde nitelikli hayvanlar verilmelidir. Yöreğe uygun olan hayvanlar verilmelidir. Hayvanların ırk özelliklerini taşımayışı çiftçilerin bakım ve döl tutma süresini uzatmıştır. İşletme maliyetlerini yükseltmiş ve üretime geçiş süresi uzamıştır. Çiftçilerin gelirlerinde artış yaşanmadığı gibi uzun süren bakım nedeniyle gelirlerinde azalış ve yem masraflarından dolayı borçlanma söz konusu olmuştur.

Tarım ve Orman Bakanlığı yayım faaliyetleri çiftçiler için önemini korumaktadır. %27,4 oranında il ve ilçe müdürlükleri aracılığı ile projeden haberdar olmuşlardır. Çiftçi örgütlerinin internet, sosyal medya, TV, kamu spotlarını daha fazla kullanmaları önem taşımaktadır. Çiftçilerin projeden haberdar olma kaynağı olarak en az %4 muhtarlıklar yer almaktadır. TV, internet, sosyal medya %37,7 oranında çiftçilerin haber kaynağı olarak yer almaktadır. Geleneksel iletişim kaynakları yerini internet, sosyal medya, TV bırakmıştır.

Çiftçi örgütleri personelleri ile çiftçiler arasında ilçelerde yüz yüze iletişim yaygındır ve çiftçilere bilgi aktarımında önem taşımaktadır. Genç çiftçiler, proje sözleşmesini kendileri okumak yerine, Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü personellerinin açıklamaları doğrultusunda

hakim olmaktadır. Bu nedenle personeller çiftçilerin doğru yönlendirilmesinde önem taşımaktadır. Genç çiftçilerin %53'ünün proje başvurularını hazırlarken personellerden yardım alarak hazırlamaları personellerle olan ilişkinin önemini ortaya koymaktadır.

Kırsal Kalkınma Projeleri uygulanmadan önce sahada görev yapan personellere yeterli bilgi verilmelidir. Uygulama alanları ile ilgili teknik destek sağlanmalı, çiftçilerin varsa tecrübe ve bilgi eksikleri giderilmelidir. İhtiyaç halinde kurumlar arası iş birliği sağlanmalı, ilgili kurumlar ve diğer desteklemeler tanıtılmalıdır.

Genç çiftçilerin %32'si proje başlamadan önce tarım ve hayvancılık ile ilgili en az bir eğitim belgesine sahiplerdir. %40'ı proje başladıktan sonra tarım ve hayvancılık ile ilgili kursa katılmışlardır. Proje tamamlanmadan eğitim alma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle Halk Eğitim Merkezleri ile birlikte Tarım ve Orman İl müdürlüğü iş birliği ile eğitimler açılmaktadır. Fakat uygulamada eğitimlerin faydalı olma durumu tartışmalıdır. Çiftçilerin aldıkları eğitimin adını bile söylemekte zorlandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çiftçilere uygulamaya dönük eğitimler verilmelidir.

Genç Çiftçi Projesi'ne erkek çiftçiler var olan işletmelerini büyütmek (%33,3) amacıyla başvuruda bulunmuşlardır. Kadın çiftçiler ise ailelerine katkı sağlamak, aile gelirinin yeterli olmaması nedeniyle başvuruda bulunmuşlardır. Kadın çiftçilerin kendilerine ait bir işletmeleri olması durumunda da ücretsiz aile iş gücü olarak çalışmalarını durumunda da devam etmektedir.

Kadın çiftçiler için projenin en önemli katkısı (%52,6) ilk defa kendi adına işletme sahibi olmalarıdır. Erkek çiftçiler için en önemli katkısı (%41,7) var olan işletmelerinin büyümüş olmasıdır. Kadınlar özgüvenlerinin artmasında (%19,3) ve hedeflerini büyütmeye (%5,3) erkeklerden daha fazla kendilerine katkı sağlamışlardır. Kadın çiftçiler için yapılmakta olan pozitif ayrımcılık kadınlar üzerinde etkili olmaktadır. Kadın çiftçilere desteklemeler ve projeler devam etmelidir.

Kadın çiftçiler erkek çiftçilerden işletmelerini büyütmek istemekte daha kararlıdır. Kadın çiftçilerin %72,4'ü işletmelerini büyütmek istemektedirler. Bu isteklerini gerçekleştirilmede çiftçilerin hangi amaçla hangi kuruma gideceği yönlendirmesi yapılmalıdır. Projelerin sürdürülebilirliğinde pazarlama imkanı, ürün değerlendirme, girdi temini sağlanmalı, uygun geri ödemeli krediler verilmelidir.

Kırsal kalkınma çalışmalarında projeler başlamadan çiftçilere ve personellere eğitim ve yayım faaliyetleri yapılmalıdır. Çiftçiler projelerini yürütürken karşılaştıkları sorunlar ve bilgi eksiklikleri tespit edilerek zamanında giderilmelidir. Üretim için olmazsa olmaz temel girdilerin temininde, uygun teknolojilerin kullanımında kredi ihtiyacı projelerin planlanmasına dahil edilmelidir. Ürün işleme ve değerlendirmeye giden çiftçilere markalaşma ve pazarlama konularında doğru yönlendirme yapacak kurum ve kuruluşlarla buluşmaları sağlanmalıdır.

Genç çiftçiler artan işletme giderlerinde ve buna karşılık ürünlerinin satışının aynı oranda artmayışı karşısında kendilerini çaresiz hissetmektedirler. Tarımsal mülkiyete sahip olmayan küçük çiftçiler için üretimi sürdürmek imkansız hale gelmektedir. Kredi ile karşılanan makine, alet ekipman, mazot, tohum, gübre, ilaç için kooperatiflere borçlanan üreticilerin borçlarını geri ödemesinde her yeni üretim sezonunda kısır döngü yaratmaktadır. Yeni üretim sezonuna borçla başlayan çiftçiler, mahsul ellerine geçmeden borç karşılığı çalışmaya başlamaktadırlar. Küçük çiftçiler için az bir tarımsal varlığı elden çıkararak asgari ücretlerle çalışmak daha sürdürülebilir bir aile ekonomisi yaratmaktadır. Tarım orta ve büyük aile işletmeleri tarafından yapılabilecek, sermayesi ve ürün değerlendirmeyi başarabilecek işletmeler tarafından karlı olarak sürdürülebilecek ekonomik etkinlik olmaya başlamıştır.

Gelişmişlik düzeyleri ve farklı kırsal kalkınma projelerine ihtiyacı olan, öncelikleri farklı olan bölgelerde aynı kırsal kalkınma projelerinin uygulanma ülke ekonomisi açısından ve ülke tarımı açısından zarar vermektedir.

Özellikle ziraat eğitimi almış, kırsal alanda varlık gösterebilecek, örnek teşkil edecek, aileden devir almış olduğu bir aile işletmesi olan gençlerin iş fikirlerini geliştirebilecekleri zeminlerin yaratılması gerekmektedir. Giderek artan eğitilmiş işsizlik ve atıl hale dönüşen tarımsal üretimin buluşturulması gerekmektedir.

9.KAYNAKLAR

- Akın O (2015). Kırsal kalkınma politikalarının AB politikaları çerçevesinde incelenmesi: Denizli ili örneği. Y. Lisans, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Akın O (2016). Türkiye’de Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Uygulamaları ve Destekleme Faaliyetleri. Kırsal Kalkınma, Sayı 5, Syf 44-49.
Ankara,2009.
- Anonim (1962). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1967). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1978). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (2002). Avrupa Birliği’ne Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu, Kırsal Kalkınma Çalışma Grubu, Ankara.
- Anonim (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (2009). Türkiye-AB Tarım İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964–2009). T.C.
- Anonim (2010). Bölgesel Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı Marmara Bölgesi 28-30 Eylül. Tekirdağ.
- Anonim (2011). Türkiye’de ve AB’de Kırsal Kalkınma: Bir Mevzuat Derlemesi. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Birliği, Ankara.
- Anonim (2013). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (2014). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Uluslararası Aile Çiftçiliği Yılı Çalışma Raporu. Ankara.
- Anonim (2016). Tekirdağ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Tarım Raporu.
- Anonim (2017.a). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Faaliyet Raporu (31.7.2019).
- Anonim (2017.b). Tekirdağ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Tarım Raporu.
- Anonim (2018.a). 30024 Sayılı ve 29675 Sayılı Kırsal Kalkınma Desteklemeleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Tebliği(01.12.2018)

- Anonim (2018.b). Genç Çiftçi Projesi. <https://www.tarimorman.gov.tr/> (01.12.2018).
- Anonim (2018.c). Tarım ve Orman Bakanlığı Faaliyet Raporu (31.7.2019).
- Anonim (2018.d). Tekirdağ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Tarım Raporu.
- Anonim (2019.a). Coğrafi Durumu. [http://www.tekirdag.gov.tr/-\(5.9.2019\)](http://www.tekirdag.gov.tr/-(5.9.2019)).
- Anonim (2019.b). On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023. <http://www.sbb.gov.tr/> (10.05.2019).
- Anonim (2019.c). Tekirdağ'ın Coğrafi Durumu. <http://www.tekirdag.gov.tr/>
- Aysu A (2008). Küreselleşme ve Tarım Politikaları. Su Yayınları.
- Bakırcı M (2007). Türkiye'de Kırsal Kalkınma Kavramla-Politikalar-Uygulamalar. Nobel Yayın Dağıtım,416, Ankara.
- Can M, Esengün K (2007). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği. GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi,24: 43-56.
- Çelebi N (1990). Kadınlarımızın Cinsiyet Rollerini Tutumları. Sebat ofset, Konya.
- Çelik N (2018). Tarımda Kadın Girişimciliği ve Genç Çiftçi Projesi: Kahramanmaraş İli Örneği. Y. Lisans, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Çelik Z (2005). Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. Planlama, 2005-2, 61-71.
- Demir N, Yavuz F (2010). Hayvancılık Destekleme Politikalarına Çiftçilerin Yaklaşımlarının Bölgelerarası Karşılaştırmalı Analizi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,41:113-121.
- Gaytancıoğlu O (2009). Türkiye'de ve Dünya'da Tarımsal Destekleme Politikası. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 200s, İstanbul.
- Gülçubuk B, (2005). AB ve Türkiye'de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma. Ankara.
- Gülçubuk (2010). Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri. Türkiye Ziraat Mühendisleri 7.Teknik Kongresi, 11-15.
- Gülçubuk B (1998). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları. Tarım ve Mühendislik Dergisi,1 MMOO-ZMO, Sayı 58, Ankara, s. 10-16.
- Gülçubuk B, Karabıyık E (2002). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikası ve Yükümlülükleri. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi,471-476, Erzurum.
- Oakley, P. ve Garforth, C. (1985). Guide to Extension Training, FAO Training Series, No: 11, FAO, Rome, Italy.
- Orçan M (2008). Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili. Harf Eğitim Yayıncılığı:37 Ankara.
- Özdemir G, Unakıtan G, Keskin G, Yılmaz E, Ülker ER F (2017). Tarım İşletmelerinde Kadınların Yarattığı İş Gücü Değeri ve Örgütlenme Yaklaşımları: Trakya Bölgesi Örneği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi Yıl:17 Sayı:39 33-58.
- Öztaş Ç Ç, Karaslan Ş (2017). Türkiye'de Kırsal Planlama ve Farklı Ülkelere Ait Kırsal Planlama Örnekleri. Kent Akademisi | Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, 10:432-465.

- Öztürk Ş (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 605-632.
- Öztürk Ş (2008). Kırsal Yoksulluk. Yoksulluk Araştırmaları. İzmir. Yakın Kitabevi.
- Öztürk Ş (2009). Küresel ve Ulusal Politikaların Yerel Tarım Üzerindeki Etkisi: Muğla Köyleri Örneği. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2009 8(1):157-176.
- Sevinç H (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (6:2), 35-54.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
- Tolunay A, Akyol A (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı 2: 116-127.
- Tuna M (2016). Muğla İlinin Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Belirlenmesi Projesi Raporu.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2015). Beşeri Coğrafya: İnsan Kültür Mekân. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK). <https://www.turkiye.gov.tr>.
- Unakıtan G, Başaran B (2018). Genç Çiftçi Projesinin Başarısı İçin Bir Öneri: Genç Çiftçi Kooperatifleri. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 149-157.
- Unesco Türkiye Milli Komisyonu. unesco.org.tr. (10.05.2019)
- Yıldırak N, Gülçubuk B, Gün S, Olhan, E, Kılıç, M, (2002). Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği, Ankara.
- Yılmaz E, Özdemir G, Oraman Y, Unakıtan G, Konyalı S (2018). Tarımsal Üretimde Kadınların Karar Alma Süreçlerine Katılımı ve Kooperatiflerden Beklentileri. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2019, (16:1), 71-81.

EKLER

Ek1. Anket Soru Formu

1. İlçe

a. Süleymanpaşa	g. Kapaklı
b. Malkara	h. Ergene
c. Hayrabolu	i. Saray
d. Muratlı	j. Şarköy
e. Çorlu	k. Marmara Ereğlisi
f. Çerkezköy	

2. Cinsiyet

a. Kadın	b. Erkek

3. Yaşınız?

a. 18-25	b. 26-33	c. 34-40

4. Medeni Durumunuz nedir?

a. Evli	b. Bekar

5. Öğrenim Durumunuz nedir?

a. Okuryazar	d. Lise
b. İlkokul	e. Yüksekokul
c. Ortaokul	f. Lisans

6. Ana Geçim kaynağınız?

a. Bitkisel Üretim	d. Eşin çalışması
b. Hayvansal Üretim	e. Aile/Akraba yardımı
c. Bitkisel ve hayvansal üretim	f. Diğer.....

7. Ailenin temel geçimini kim sağlıyor?

a. Ben	d. Eşimle birlikte ben de çalışıyorum
b. Eşim	e. Diğer.....
c. Aile büyükleri ile birlikte	

8. Ailede bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı?

a. 2	c. 4
b. 3	d. Diğer.....

9. İkamet durumu

a. Proje başlamadan önce de kırsal alanda ikamet ediyordum
b. Proje başlayınca kırsal alanda ikamet etmeye başladım
c. Mevsime göre hem şehirde hem köyde ikamet etmeye başladım

10. Genç Çiftçi Projesinden nasıl haberdar oldunuz?

a. GTHB İl Müdürlüğü/İlçe Müdürlüğü	e. Muhtar
b. TV	f. Tarım danışmanı (TİD personeli)
c. İnternet	g. Diğer.....
d. Sosyal medya	

11. Genç çiftçi projesine hangi amaçla başvurduunuz?

a. İşsizdim
b. Ailem teşvik ettiği için
c. Gelirimi arttırmak için
d. Bildiğim iş olduğu için

- e. Var olan işletmemi büyütme için
- f. Çocuklarımla geleceği için
- g. Eşimin çalıştığı yetmiyordu
- h. Aileme katkı sağlamak için
- i. Diğer.....

12. Genç çiftçi projesinden hangi alanda destekleme aldınız?

- a. Arıcılık
- b. Bağcılık
- c. Büyükbaş besi danası
- d. Büyükbaş damızlık düve montofon
- e. Büyükbaş damızlık düve simmental
- f. Kanatlı
- g. Kapama meyve bahçesi
- h. Küçükbaş kıl keçisi
- i. Küçükbaş kıvrıcık
- j. Küçükbaş merinos
- k. Mantarcılık
- l. örtü altı

13. Proje alanınız ile ilgili başvurudan önce eğitim almış mıydınız?

- a. Evet (hangi eğitim).....
- b. Hayır
- c. Başvurudan sonra zorunlu eğitimleri tamamladım

14. Genç Çiftçi Projesi başvuru sürecinde olumsuzluk yaşadınız mı?(evet ise nelerdir)

- a. Evet.....
- b. Hayır
- c. Kısmen

15. Genç çiftçi projesi başvuru/hazırlık sürecinde en büyük desteği kimden aldınız?

- a. İl Müdürlüğü/İlçe Müd. Personeli
- b. Eşim
- c. Komşu-Akraba
- d. Muhtarlıklar
- e. Diğer .....

16. Projeniz ile ilgili ön hazırlık yaptınız mı?(evet ise neler)

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

17. Genç çiftçi projesi hak kazananlar açıklandığında projeniz ile ilgili ne tür hazırlıklar yaptınız?

- a. ....

18. Projenizi yürütürken ne tür zorluklar yaşadınız?

- a. ....

19. Projeye dahil olduğunuzda yerine getirmeniz gereken yükümlükleri yeterince biliyor muydunuz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

20. Proje süresince yerine getirmeniz gereken yükümlülükleri yaparken zorlandınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

21. Genç Çiftçi Projesi kapsamında başlattığınız faaliyetler gelir düzeyinizde bir artış sağladı mı?

- a. Evet
- b. Kısmen
- c. Hayır (nedeni).....

22. Genç çiftçi projesi gençlere tarımı özendirir mi?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

23. Genç çiftçi projesi gençlerin köye dönüşünü etkiler mi?(hayırsa ne etkiler)

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

24. Hayırsa köyde gençlerin kalmasını nasıl bir proje etkiler?

- a. ....

25. Genç Çiftçi Projesinin size en büyük katkısı ne oldu?

- a. İşletmem büyüdü
- b. İlk defa kendi adıma işletmem oldu
- c. Gelirim arttı
- d. Hedeflerim büyüdü
- e. Özgüvenim arttı
- f. ....

26. Bu projede gelecekle ilgili hedefleriniz nelerdir?

- a. Projeyi devam ettirmek
- b. İşletmemi büyütmek
- c. Ürünlerimi yeni pazarlar bulup satabilmek
- d. Ürünlerimi işleyerek pazarlayabilmek
- e. Diğer.....

27. Bu projeye ilgili gördüğünüz en önemli eksiklik nedir?

- a. ....

28. Bu projeyi doğru ve yerinde bir proje olarak görüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kısmen

TEBLİĞ

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığından:

**KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİ KAPSAMINDA GENÇ ÇİFTÇİ
PROJELERİNİN DESTEKLENMESİ HAKKINDA TEBLİĞ
(TEBLİĞ NO: 2016/16)
BİRİNCİ BÖLÜM**

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Tebliğin amacı; tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, gelir düzeyinin yükseltilmesi, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması ve kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlayacak kırsal alandaki tarımsal üretime yönelik projelerin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Tebliğ, kırsal alanda yaşayan genç çiftçilerin mahallinde uygulayacağı bitkisel, hayvansal, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projelere otuz bin TL'ye kadar hibe ödenmesine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Tebliğ, 3/6/2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu ve 16/2/2016 tarihli ve 2016/8540 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesine İlişkin Karara dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Tebliğde geçen;

- a) Bakanlık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını,
- b) Banka: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğünü,
- c) Değerlendirme kriter tablosu: Uygulama esasları ile birlikte hazırlanacak olan, başvuru sahiplerinin ve hibeye esas projelerin özellik ve içeriğine göre puanlarını belirleyen tabloyu,
- ç) Genç çiftçi: Kırsal alanda ikamet eden 18-40 yaş aralığında tarımsal faaliyet gösteren veya göstermek isteyen gerçek kişileri,
- d) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu: Valilik Makamının oluru ile vali yardımcısının başkanlığında, bakanlık il müdürü, il müdür yardımcısı ile defterdarlık, il milli eğitim müdürlüğü, il çalışma ve iş kurumu müdürlüğü, ziraat odası başkanlığı ve ticaret borsası temsilcilerinden oluşan sekiz kişilik komisyonu,
- e) Genç çiftçi proje yürütme birimi: İl müdürlüğünde, kırsal kalkınma ve örgütlenme şube müdürü ve ilçe müdürlüklerinde, ilçe müdürü başkanlığında, mühendis, veteriner hekim, sosyolog, tekniker ve teknisyen gibi teknik ve sağlık hizmetleri sınıfındaki personelden oluşan en az üç kişilik birimi,
- f) Genel Müdürlük: Tarım Reformu Genel Müdürlüğünü,
- g) Hibe sözleşmesi: Proje sahibi ile il müdürü veya ilçe müdürü arasında imzalanan ve hibeden yararlanma esasları ile tarafların yetki ve sorumluluklarını düzenleyen sözleşmeyi,
- ğ) İl/ilçe müdürlüğü: Bakanlık il/ilçe müdürlüklerini,
- h) Kırsal alan: Nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimleri ve 12/11/2012 tarihli ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun öncesi tüzel kişiliği olan ve nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimlerini,
- ı) Taahhütname: Programdan yararlanmak üzere başvuran kişilerin il/ilçe müdürlüğüne verdikleri idari, mali, hukuki ve teknik taahhütlerini içeren belgeyi,
- i) TİGEM: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünü,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Programı Uygulama Birimleri Görev ve Sorumlulukları

Genel müdürlük

MADDE 5 – (1) Genel Müdürlük bu Tebliğ kapsamında, Bakanlık adına, 31/12/2014 tarihli ve 2014/45 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinin (2014-2020) temel amaç ve ilkeleri ile politika öncelikleri ve tedbirleri çerçevesinde;

- a) Programın tanıtımını ve genç çiftçilerin bilgilendirilmesini sağlar.
- b) Programın idari ve mali yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesine destek verir.
- c) Program ile ilgili olarak, yıllık hibe programı ve bütçe teklifinin hazırlanmasını, bu tekliflerinin ilgili Bakanlık birimlerine iletilmesini ve bu tekliflerin kabulü için gerekli çalışmaların yapılmasını sağlar.
- ç) Programın yürütülmesinde görevli personele yönelik eğitim programlarının hazırlanmasını ve düzenlenmesini sağlar.

(2) Program kapsamında illerde desteklenecek genç çiftçi sayısı ve hibe miktarı; Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunun belirlemiş olduğu, kırsal alandaki yerleşim birimleri sayısı, genç çiftçi nüfusu, kırsal alan nüfusu ve sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi kriterleri ve programın yıllık bütçesi dikkate alınarak belirlenir.

İl müdürlüğü

MADDE 6 – (1) İl müdürlüğü, Bakanlık adına, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında;

- a) İl müdürlüğü bünyesinde genç çiftçi proje yürütme birimini oluşturur.
- b) Proje uygulamalarının amacına ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesini, izlenmesini, düzenlenecek tüm belgelerin kontrolünü, onaylanmasını ve birer suretinin muhafazasını sağlar.
- c) İş ve işlemlerin idari, mali ve hukuki yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesini ve program kapsamında yapılacak tüm çalışmaların sekretaryasını ve koordinasyonunu yapar.

İlçe müdürlüğü

MADDE 7 – (1) İlçe müdürlüğü, Bakanlık adına, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında;

- a) İlçe müdürlüğü bünyesinde genç çiftçi proje yürütme birimini oluşturur.
- b) Genç çiftçilerce gerçekleştirilecek projelerin amaçlarına uygun olarak iş ve işlemlerin idari, mali ve hukuki yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesini ve program kapsamında yapılacak tüm çalışmaların sekretaryasını, koordinasyonunu ve istenilen belgelerin il müdürlüğüne gönderilmesini sağlar.
- c) Uygulamaların hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesini izler, düzenlenecek tüm belgelerin kontrolünü ve onaylanmasını yaparak birer suretini muhafaza eder.

Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu

MADDE 8 – (1) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu; bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında iş ve işlemleri yapar.

(2) Komisyon son başvuru tarihinden en geç beş gün önce kurulur.

Genç çiftçi proje yürütme birimi

MADDE 9 – (1) Genç çiftçi proje yürütme birimi, bu Tebliğin yayımı tarihinden itibaren beş iş günü içerisinde kurulur.

(2) Genç çiftçi proje yürütme birimi;

a) Bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında proje uygulamalarını ve konu ile ilgili iş ve işlemleri yapar.

b) Başvuruları alır, istenilen belgelerin ön kontrolünü yapar, ilgili formları hazırlayarak genç çiftçi proje değerlendirme komisyonuna tutanak ile teslim eder.

c) İl ve ilçe düzeyinde projelerin uygulanmasını ve tamamlanan projelerin hibe ödemesinden sonra iki yıl süreyle izlenmesi ile ilgili olarak yapılacak iş ve işlemleri Bakanlık adına yürütür.

(3) Proje yürütme biriminin proje hazırlama yükümlülüğü yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Programın Proje Konuları, Başvuru Yeri, Genç Çiftçilerde
Aranan Şartlar ve İstenecek Belgeler

Programın proje konuları

MADDE 10 – (1) Genç çiftçi projeleri bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında;

a) Hayvansal üretime yönelik;

- 1) Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık projelerini,
- 2) Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği projelerini,
- 3) Kanatlı ve ipekböceği yetiştiriciliği projelerini,

b) Bitkisel üretime yönelik;

- 1) Kapama meyve bahçesi tesisi projelerini,
- 2) Fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği projelerini,
- 3) Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği projelerini,
- 4) Kültür mantarı üretimi projelerini,

c) Yöresel ürünleri ile tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik;

1) Tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi konulu projeleri,

2) Coğrafi işaretli, yerli gen kaynaklarını kullanarak, organik veya iyi tarım uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretim konulu projeleri,

3) Coğrafi işareti olan gıdaların üretimi konulu projeleri, kapsar.

Başvuru yeri

MADDE 11 – (1) Başvuruların, genç çiftçilerin kırsal alanda ikamet ettiği veya ikamet etmeyi taahhüt ettiği yerleşim biriminin bağlı olduğu il/ilçe müdürlüklerine bizzat yapılması şarttır.

Başvuru yapacak genç çiftçilerde aranan şartlar

MADDE 12 – (1) Bu Tebliğ kapsamında başvuru yapacak genç çiftçilerde aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.
- b) Bu Tebliğin yayımlandığı tarih itibarıyla 18 yaşından gün almış, 41 yaşından gün almamış olmak.
- c) Okur-yazar olmak.
- ç) Başvuru tarihi itibarıyla ücretli çalışıyor olmamak.
- d) Başvuru tarihi itibarıyla örgün eğitime devam ediyor olmamak.
- e) Başvuru tarihi itibarıyla KDV, gerçek ve basit usulde vergi mükellefi olmamak.
- f) Aynı proje konusunda Bakanlığın diğer hibe programlarından yararlanmış olmamak.

İstenecek belgeler

MADDE 13 – (1) Başvuru aşamasında aşağıdaki belgeler istenir:

- a) Nüfus cüzdanı fotokopisi.
- b) Ücretli çalışmadığına dair SGK'dan alınan belge.
- c) Ek-1'de yer alan başvuru dilekçesi.
- ç) Ek-2'de yer alan proje tanıtım formu.
- d) Ek-3'te yer alan imzalı taahhütname.
- e) Varsa yatırım yerinin genç çiftçiye ait olduğuna dair mülkiyet belgesi.
- f) Varsa proje konusu kapsamında eğitim belgesi.
- g) Proje konusu içeriğinde varsa coğrafi işaret tescil belgesi.
- ğ) Varsa engelli, gazi veya birinci derece şehit yakını olduğuna dair belge.
- h) Diploma sureti veya okur-yazarlık belgesi.

(2) Hibe sözleşmesi aşamasında aşağıdaki belgeler istenir:

- a) Yatırım yapacağı yerde ikamet ettiğine dair belge.
- b) Yatırım yerine ait mülkiyet belgesi ya da kira sözleşmesi.

(3) Başvuru yapan genç çiftçilerden istenecek diğer belgeler ve tanzim edilmesi gereken formlar bu Tebliğ ve ilgili mevzuat kapsamında Bakanlık tarafından hazırlanacak uygulama rehberinde belirtilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Programın Uygulama Alanı, Hibe Desteği Miktarı

Uygulama alanı

MADDE 14 – (1) Bu program; nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimlerini ve 12/11/2012 tarihli ve 6360 sayılı Kanun öncesi tüzel kişiliği olan ve yirmi bin nüfusun altındaki yerleşim birimlerini kapsar.

Hibe desteği miktarı

MADDE 15 – (1) Bu Tebliğ kapsamında kabul edilen başvurularda, hibe sözleşmesi imzalanarak belirlenen şartları yerine getiren genç çiftçiye en fazla otuz bin TL'ye kadar hibe yoluyla destek verilir.

(2) Proje KDV hariç hazırlanır ve hibe ödemesi buna göre yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Başvuruların Alınması, Değerlendirilmesi, Sözleşme ve Uygulama Zamanı

Başvuruların alınması

MADDE 16 – (1) Bu Tebliğ kapsamındaki başvurulara ilişkin esaslar şunlardır:

- Başvurular, bu Tebliğin yayımlandığı tarihten beş iş günü geçtikten sonra başlar.
- Başvuru süresi otuz gündür.
- Başvurular, il ve ilçe müdürlüklerinde kurulan genç çiftçi proje yürütme birimi tarafından tutanak karşılığı kabul edilir.
- Genç çiftçi proje yürütme birimleri tarafından düzenlenen başvuru dosyasına ait kontrol formu ve değerlendirme kriter tablosu, beş iş günü içerisinde genç çiftçi proje değerlendirme komisyonuna tutanak ile teslim edilir.

Başvuruların değerlendirilmesi

MADDE 17 – (1) Program kapsamındaki başvuruların değerlendirilmesi genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır:

- Komisyon tarafından teslim alınan projeler on iş günü içerisinde değerlendirilip onaylanır.
- Komisyon tarafından hazırlanan nihai listeler belirlenen yerlerde ve şekilde ilan edilir.
- Proje değerlendirme komisyonunun bir başvuru reddetme ya da hibe vermeme kararı kesindir.

Hibe sözleşme ve uygulama zamanı

MADDE 18 – (1) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından belirlenen ve nihai hale getirilen listelerde yer alan genç çiftçiler ile yapılacak hibe sözleşmesi aşağıdaki esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir:

- Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanan genç çiftçiler ile beş iş günü içerisinde sözleşme imzalanır.
- İmzalanan hibe sözleşmesi gereği genç çiftçiler, sözleşme tarihinden itibaren en çok yüz yirmi gün içerisinde proje içeriğine esas alımları gerçekleştirirler ve hibe ödeme talebine ilişkin başvurularını yaparlar. Yüz yirmi günlük sürenin son gününün tatil gününe denk gelmesi halinde takip eden ilk iş günü mesai bitimine kadar müracaat edilebilir.

ALTINCI BÖLÜM

Hibe Ödeme Talebi, Ödemeler, Geri Ödeme ve Yaptırımlar

Hibe desteği ödeme talebi

MADDE 19 – (1) Hibe desteği ödemelerine ilişkin esaslar şunlardır:

- Genç çiftçi, hibe ödeme taleplerini, yatırıma ait fiili gerçekleştirmelerden sonra veya hibe sözleşmesi bitim tarihinden itibaren, beş iş günü içerisinde yatırım yerinin bağlı olduğu il/ilçe müdürlüğüne yapar.
- Genç çiftçi proje yürütme birimi, ödeme talebi ile ilgili belgeleri başvuru sahiplerinden alır, ödemeye ilişkin gerçekleştirmeleri beş iş günü içerisinde yerinde tespit eder, belgelendirir ve tutanağa bağlar.
- İlçe genç çiftçi proje yürütme birimi, hibeye esas ödeme icmalleri beş iş günü içerisinde il müdürlüğüne gönderir.
- İl müdürlüğü, hibe ödemesine esas aylık ödeme icmalleri her ayın yirmi beşine kadar Genel Müdürlüğe gönderir.
- Genel Müdürlük, icmalleri banka ödeme formatına dönüştürüp hibe ödenmesini sağlar.

(2) İl müdürlükleri, aylık ödeme icmalleri kontrol onayı ve ödeme işleminden sonra hibe proje sahiplerinin banka ve ödeme bilgilerinde hata tespit etmeleri halinde bu Tebliğ kapsamında Bakanlıkça hazırlanan uygulama rehberine göre iş ve işlemleri yürütür.

Hibe desteği ödemeleri

MADDE 20 – (1) Hibe ödemesi, proje sahibi genç çiftçinin T.C. kimlik numarasıyla uyumlu olarak T.C. Ziraat Bankası tarafından yapılır.

(2) Hibe ödemeleri, Türk Lirası olarak yapılır.

(3) İmzalanan hibe sözleşmesi sonrasında bu Tebliğ kapsamında yapılacak büyükbaş ve küçükbaş canlı hayvan alımlarında Bakanlıkça hazırlanan uygulama rehberi çerçevesinde ve belirlenecek miktarda genç çiftçinin muvafakati ile TİGEM'e ön ödeme yapılabilir.

Geri ödeme ve yaptırımlar

MADDE 21 – (1) Haksız yere yapılan destekleme ödemeleri, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak ödeme tarihinden itibaren hesaplanan kanunî faizi ile birlikte anılan Kanun hükümlerine göre geri alınır.

(2) Haksız ödemenin yapılmasında ödemeyi sağlayan, belge veya belgeleri düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler, geri alınacak tutarların tahsilinde müştereken sorumlu tutulurlar.

(3) İdari hata sonucu düzenlenen belgelerle yapılan ödemeler hariç olmak üzere bu Tebliğle belirlenen destekleme ödemelerinden haksız yere yararlandığı tespit edilen genç çiftçiler, beş yıl süreyle Tarım Kanununun 23 üncü maddesi gereğince hiçbir destekleme programından yararlandırılmazlar.

Programdan sağlanan malların mülkiyeti

MADDE 22 – (1) Genç çiftçi, hibe sözleşmesi kapsamında hibeye esas proje içeriğindeki alımları ve amacını, ödemenin yapılmasından sonra iki yıl süre ile değiştiremez. Bu amaçla, il/ilçe müdürlükleri yılda en az bir kere olmak üzere proje faaliyetlerini yerinde kontrol eder ve tutanağa bağlar.

YEDİNCİ BÖLÜM

Proje Gider Esasları ve Kalemleri

Proje gider esasları

MADDE 23 – (1) Bu Tebliğ kapsamında hibe desteği verilecek proje giderlerinin;

- a) Genç çiftçi ile karşılıklı imzalanan hibe sözleşmesinden sonra ve süresi içerisinde gerçekleştirilmesi,
- b) Hibe sözleşmesi ekinde sunulan hibe desteğinin, verilecek proje giderleri kapsamında yer alması,
- c) İlgili mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmesi veya belgelere dayandırılması, gerekir.

Gider kalemleri

MADDE 24 – (1) Hibe sözleşmesinden sonra ve süresi içerisinde gerçekleştirilen traktör ve bahçe traktörü haricindeki, makine, ekipman, donanım, malzeme, fide, fidan, tohum, misel, torf, yumurta, arılı kovan ve canlı hayvan alımı giderleri, bu Tebliğde belirtilen esaslar çerçevesinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(2) Genç çiftçiler, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği proje konuları kapsamındaki canlı hayvan alımlarını TİGEM'den hayvan alım sözleşmesi kapsamında gerçekleştirirler.

(3) Gider kalemleri ile ilgili diğer hususlar bu Tebliğ kapsamında Bakanlık tarafından hazırlanan uygulama rehberinde belirtilir.

Proje kaynaklarından karşılanmayacak giderler

MADDE 25 – (1) Program kapsamında; hibe sözleşmesi onaylanmayan projelerle ilgili yapılan hiçbir harcama karşılanmaz, bu giderlerden dolayı Bakanlık herhangi bir sorumluluk ve yükümlülük üstlenmez.

(2) Bakanlık tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun olarak gerçekleştirilmeyen ve belgelendirilemeyen satın alma giderlerine hibe desteği ödenmez.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetim

MADDE 26 – (1) Bu Tebliğ kapsamında yapılan tüm işlemler gerekli görüldüğü takdirde Bakanlık Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından denetlenir. Bu denetimler sırasında yapılan işlemlere ait talep edilen tüm bilgi ve belgeler kendilerine sunulur.

Programın uygulanmasına ilişkin yayınlar

MADDE 27 – (1) Bu Tebliğin genel uygulama usul ve esaslarına açıklık getirmek, destek sağlamak amacı ile Bakanlık tarafından uygulama rehberi hazırlanır ve yayımlanır. Bu yayınlar uygulamaya esas teşkil eder.

(2) Bu Tebliğin uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunların çözümü hakkında Bakanlık yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 28 – (1) Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 29 – (1) Bu Tebliğ hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür.

TEBLİĞ

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında:

**KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİ KAPSAMINDA GENÇ ÇİFTÇİ
PROJELERİNİN DESTEKLENMESİ HAKKINDA TEBLİĞ**

(TEBLİĞ NO: 2017/10)

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Tebliğin amacı; tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması, genç çiftçilerin girişimciliğinin desteklenmesi, gelir düzeyinin yükseltilmesi, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması ve kırsalda genç nüfusun istihdamına katkı sağlayacak kırsal alandaki tarımsal üretime yönelik projelerin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Tebliğ, kırsal alanda yaşayan genç çiftçilerin mahallinde uygulayacağı bitkisel, hayvansal, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projelere otuz bin TL'ye kadar hibe ödenmesine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Tebliğ, 3/6/2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu ve 16/2/2016 tarihli ve 2016/8540 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesine İlişkin Karara dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Tebliğde geçen;

a) Alım sözleşmesi: Hibe ödemeye esas proje konularında yer alan gider kalemlerinin alımlarını kapsayan ve içeriğinde en az; tarafların, sözleşme konusunun, teslim edilecek gider kalemi miktarının, niteliğinin, şeklinin, yerinin, gerekli tanımların, temin ve teslim süresinin, tarafların yükümlülüklerinin, mücbir sebeplerin ve ekinde proje teknik şartnamesinin olduğu genç çiftçi ile TİGEM veya Merkez Birliği arasında imzalanan sözleşmeyi,

b) Bakanlık: T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını,

c) Banka: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğünü,

ç) Genç çiftçi: 18-40 yaş aralığında, kırsal alanda ikamet eden/etmek isteyen ve tarımsal faaliyet gösteren/göstermek isteyen gerçek kişileri,

d) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu: Vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında oluşturulan beş kişilik komisyonu,

e) Genç çiftçi proje yürütme birimi: İl müdürlüğünde kırsal kalkınma ve örgütlenme şube müdürü, ilçe müdürlüğünde ise ilçe müdürü başkanlığında mühendis, veteriner hekim, tekniker ve teknisyen gibi teknik ve sağlık hizmetleri sınıfındaki personelden oluşan en az üç kişilik birimi,

f) Genel Müdürlük: Tarım Reformu Genel Müdürlüğünü,

g) Hibe sözleşmesi: Genç çiftçi ile il müdürü veya ilçe müdürü arasında imzalanarak mühürlenmiş ve hibeden yararlanma esasları ile tarafların yetki ve sorumluluklarını düzenleyen sözleşmeyi,

ğ) İl/ilçe müdürlüğü: Bakanlık il/ilçe müdürlüklerini,

h) Kırsal alan: Nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimleri ve 12/11/2012 tarihli ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun yürürlüğe girmesinden önce tüzel kişiliği olan ve nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimlerini,

i) Merkez Birliği: 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile kurulmuş olup faaliyeti bütün yurdu kapsayan, aynı zamanda il ve bölge birlikleri ile kooperatiflerinin de bağlı olduğu tüzel kişiliği,

i) Örgün eğitim: Açık lise ve açık üniversitedeki eğitim hariç, düzenli bir biçimde yapılan, öğrencilerin belirlenen zaman ve mekânlarda derslere katılmasının gerektiği eğitimi,

j) Protokol: İçeriğinde en az; tarafların, tanımların, amacının, kapsamının, dayanağının, yükümlülüklerin, mücbir sebeplerin, ihtilaf halinde yapılacakların ve geçerlilik süresinin belirtildiği, Genel Müdürlük ile TİGEM veya Merkez Birliği yetkilileri arasında bu Tebliğin yayımlandığı tarihten sonraki altmış gün içinde imzalanan hibe ödemeye veya ön ödemeye esas belgeyi,

k) Taahhütname: Programdan yararlanmak üzere başvuran kişilerin il/ilçe müdürlüğüne verdikleri idari, mali, hukuki ve teknik taahhütlerini içeren Ek-1'de yer alan belgeyi,

l) TİGEM: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünü, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Programı Uygulama Birimleri Görev ve Sorumlulukları

Genel Müdürlük

MADDE 5 (1) Genel Müdürlük bu Tebliğ kapsamında, Bakanlık adına, 31/12/2014 tarihli ve 2014/45 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinin (2014-2020) temel amaç ve ilkeleri ile politika öncelikleri ve tedbirleri çerçevesinde;

a) Programın tanıtımını, genç çiftçilerin bilgilendirilmesini ve “<https://genccifci.tarim.gov.tr>” uzantılı yazılımın yönetimini sağlar.

b) Programın idari, mali, hukuki ve teknik yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesine destek verir.

c) Program ile ilgili olarak, yıllık hibe programı ve bütçe teklifinin hazırlanmasını, bu tekliflerinin ilgili Bakanlık birimlerine iletilmesini ve bu tekliflerin kabulü için gerekli çalışmaların yapılmasını sağlar.

ç) Programın yürütülmesinde görevli personele yönelik eğitim programlarının hazırlanmasını ve düzenlenmesini sağlar.

(2) Program kapsamında illerde desteklenecek genç çiftçi sayısı ve hibe miktarı; Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunun belirlemiş olduğu, kırsal alandaki yerleşim birimleri sayısı, genç çiftçi nüfusu, kırsal alan nüfusu ve sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi kriterleri ve programın yıllık bütçesi dikkate alınarak belirlenir.

İl müdürlüğü

MADDE 6 – (1) İl müdürlüğü, Bakanlık adına, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında;

a) İl müdürlüğü bünyesinde genç çiftçi proje yürütme birimini oluşturur.

b) Proje uygulamalarının, amacına ve hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesini, izlenmesini, düzenlenecek tüm belgelerin kontrolünü, onaylanmasını ve birer suretinin muhafazasını sağlar.

c) İş ve işlemlerin idari, mali, hukuki ve teknik yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesini ve program kapsamında yapılacak tüm çalışmaların sekretaryasını ve koordinasyonunu yapar.

İlçe müdürlüğü

MADDE 7 – (1) İlçe müdürlüğü, Bakanlık adına, bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında;

a) İlçe müdürlüğü bünyesinde genç çiftçi proje yürütme birimini oluşturur ve il müdürlüğü ile uyumlu çalışmasını sağlar.

b) Genç çiftçilerce gerçekleştirilecek projelerin, amaçlarına uygun olarak iş ve işlemlerin idari, mali, hukuki ve teknik yönden uyumlu bir şekilde yürütülmesini ve program kapsamında yapılacak tüm çalışmaların sekretaryasını, koordinasyonunu ve istenilen belgelerin il müdürlüğüne gönderilmesini sağlar.

c) Uygulamaların hibe sözleşmesinde belirtilen usul ve esaslara göre gerçekleştirilmesini izler; düzenlenecek tüm belgelerin kontrolünü ve onay işlemlerini yaparak birer suretini muhafaza eder.

Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu

MADDE 8 (1) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu; bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamındaki iş ve işlemleri yapar.

(2) Komisyon, son başvuru tarihinden en geç beş iş günü önce kurulur.

Genç çiftçi proje yürütme birimi

MADDE 9 – (1) Genç çiftçi proje yürütme birimi, bu Tebliğin yayımı tarihinden itibaren beş iş günü içerisinde kurulur.

(2) Genç çiftçi proje yürütme birimi;

a) Bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat kapsamında proje uygulamalarını ve konu ile ilgili iş ve işlemleri yapar.

b) Başvuruları alır, istenilen belgelerin ön kontrolünü yapar, ilgili belgeleri hazırlayarak genç çiftçi proje değerlendirme komisyonuna tutanak ile teslim eder.

c) İl ve ilçe düzeyinde projelerin uygulanmasını ve tamamlanan projelerin hibe ödemesinden sonra iki yıl süreyle izlenmesi ile ilgili olarak yapılacak iş ve işlemleri Bakanlık adına yürütür.

(3) Bakanlıkça oluşturulan “<https://genccifctci.tarim.gov.tr>” internet adresini takip ederek gereğini yapar.

(4) Proje yürütme biriminin proje hazırlama yükümlülüğü yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Programın Proje Konuları, Başvuru Yeri, Genç Çiftçilerde Aranan Şartlar ve İstenecek Belgeler

Programın proje konuları

MADDE 10 – (1) Genç çiftçi projeleri bu Tebliğ, uygulama rehberi ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca;

a) Hayvansal üretime yönelik destekleme projeleri kapsamında;

1) Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, tesis yapımı ve hayvan alımı,

2) Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, tesis yapımı ve hayvan alımı,

3) Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği,

4) Kanatlı yetiştiriciliği ve tesis yapımı,

5) İpekböceği yetiştiriciliği ve tesis yapımı,

b) Bitkisel üretime yönelik destekleme projeleri kapsamında;

1) Kapama meyve bahçesi tesisi,

2) Fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği,

3) Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği,

4) Kültür mantarı üretimi,

c) Yöresel ürünler ile tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik destekleme projeleri kapsamında;

1) Çok yıllık tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi,

2) Coğrafi işaretli, organik veya iyi tarım uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretim,

3) Coğrafi işareti olan gıdaların üretimi,

konularını kapsar.

Başvuru yapacak genç çiftçilerde aranan şartlar

MADDE 11 – (1) Bu Tebliğ kapsamında başvuru yapacak genç çiftçilerde aşağıdaki şartlar aranır:

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,

b) Bu Tebliğin yayımlandığı tarih itibarıyla 18 yaşını doldurmuş, 41 yaşından gün almamış olmak,

c) Okur-yazar olmak,

ç) Başvuru tarihi itibarıyla ücretli çalışan olmamak,

d) Başvuru tarihi itibarıyla örgün eğitime devam ediyor olmamak,

e) Başvuru tarihi itibarıyla Katma Değer Vergisi (KDV), gerçek ve basit usulde vergi mükellefi olmamak,

f) Hayvansal üretime yönelik, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, tesisi yapımı ve hayvan alımı konulu proje başvuruları için bu Tebliğin yayımlandığı tarih itibarıyla 15 adet büyükbaş veya 50 adet küçükbaştan fazla hayvan sahibi olmamak,

g) Arı ve arı ürünleri yetiştiriciliği konulu proje başvuruları için bu Tebliğin yayımlandığı tarih itibarıyla 50 adetten fazla arılı kovan sahibi olmamak,

ğ) 5/4/2016 tarihli ve 29675 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2016/16) kapsamında; hibeden faydalanmış, hibe

sözleşmesi imzalamaya hak kazandığı halde sözleşmeyi imzalamamış, hibe sözleşmesi iptal edilmiş veya genç çiftçi proje değerlendirme komisyonunca başvurusu reddedilmiş olmamak,

- h) Aynı proje konusunda Bakanlığın diğer hibe programlarından yararlanmış olmamak,
- i) Bu maddenin (ç), (e), (f), (g), (ğ) ve (h) bentleri hükümlerine tabi kişilerin eşi olmamak.

Başvuru yeri

MADDE 12 – (1) Bu Tebliğ kapsamında;

a) Ön başvurular, “<https://genccifci.tarim.gov.tr>” uzantılı yazılım üzerinden yapılır.

b) Kesin başvurular, genç çiftçilerin proje uygulayacağı kırsal alanda ikamet ettiği veya ikamet etmeyi taahhüt ettiği yerleşim biriminin bağlı olduğu il/ilçe müdürlüklerine şahsen yapılır.

İstenecek belgeler

MADDE 13 – (1) Kesin başvuru aşamasında aşağıdaki belgeler istenir:

- a) Nüfus cüzdanı fotokopisi,
- b) Ücretli çalışmadığına dair kendisine ve eşine ait Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)’ndan alınan belge,
- c) Başvuru dilekçesi,
- ç) Proje tanıtım formu,
- d) Taahhütname,
- e) Diploma sureti veya okur-yazarlık belgesi.

(2) Hibe sözleşmesi aşamasında aşağıdaki belgeler istenir:

- a) Yatırımı yapacağı yerde ikamet ettiğine dair belge,
- b) Yatırım yerine ait mülkiyet belgesi ya da kira sözleşmesi.

(3) Başvuru yapan genç çiftçilerden istenecek diğer belgeler ve tanzim edilmesi gereken formlar bu Tebliğ ve ilgili mevzuat kapsamında Bakanlık tarafından hazırlanacak uygulama rehberinde belirtilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Programın Uygulama Alanı, Hibe Desteği Miktarı

Uygulama alanı

MADDE 14 – (1) Bu program; nüfusu yirmi binden az olan yerleşim birimlerini ve 6360 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce tüzel kişiliği olan ve yirmi bin nüfusun altındaki yerleşim birimlerini kapsar.

Hibe desteği miktarı

MADDE 15 – (1) Bu Tebliğ kapsamında başvurusu kabul edilip, hibe sözleşmesi imzalayarak, belirlenen şartları yerine getiren genç çiftçiye en fazla otuz bin TL’ye kadar hibe ödemesi yapılır.

(2) Proje KDV hariç hazırlanır ve hibe ödemesi buna göre yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Başvuruların Alınması, Değerlendirilmesi, Sözleşme ve Uygulama Zamanı

Başvuruların alınması

MADDE 16 – (1) Bu Tebliğ kapsamındaki başvurulara ilişkin esaslar şunlardır:

- a) Başvurular, bu Tebliğin yayımlandığı tarihten itibaren beş iş günü geçtikten sonra başlar.
- b) Başvuru süresi yirmi iş günüdür.
- c) Başvurular, il ve ilçe müdürlüklerinde kurulan genç çiftçi proje yürütme birimi tarafından tutanak karşılığı kabul edilir.

ç) Genç çiftçi proje yürütme birimleri tarafından düzenlenen başvuru dosyalarına ait icmal başvuru bitişi tarihinden itibaren beş iş günü içerisinde genç çiftçi proje değerlendirme komisyonuna tutanak ile teslim edilir.

Başvuruların değerlendirilmesi

MADDE 17 – (1) Program kapsamındaki başvuruların değerlendirilmesi genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır:

- a) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından teslim alınan projeler on iş günü içerisinde değerlendirilip onaylanır.
- b) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından hazırlanan nihai listeler belirlenen yerlerde ve şekilde ilan edilir.
- c) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu; gerekçesini belgelendirmek suretiyle başvuruyu reddedebilir veya hibe sözleşmesini iptal edebilir.

ç) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonunun aldığı kararlar kesindir.

Hibe sözleşmesi ve uygulama zamanı

MADDE 18 – (1) Genç çiftçi proje değerlendirme komisyonu tarafından belirlenen ve nihai hale getirilen listelerde yer alan genç çiftçiler ile yapılacak hibe sözleşmesi aşağıdaki esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir:

a) Hibe sözleşmesi imzalamaya hak kazanan genç çiftçiler ile beş iş günü içerisinde sözleşme imzalanır.

b) Hibe sözleşmesi imzalamayan genç çiftçinin yerine, belirlenmiş olan yedek listesinden üst sırada yer alan genç çiftçi ile sözleşme imzalanır.

c) Genç çiftçiler, uygulayacakları proje konularına göre hibe sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde gider kalemi alımlarını gerçekleştirirler ve hibe ödeme talebine ilişkin başvurularını yaparlar.

ALTINCI BÖLÜM

Hibe Ödeme Talebi, Ödemeler, Geri Ödeme ve Yaptırımlar

Hibe desteği ödeme talebi

MADDE 19 – (1) Hibe desteği ödemelerine ilişkin esaslar şunlardır:

a) Genç çiftçi, hibe ödeme taleplerini, yatırıma ait fiili gerçekleştirmelerden sonra veya hibe sözleşmesi bitim tarihinden itibaren, beş iş günü içerisinde yatırım yerinin bağlı olduğu il/ilçe müdürlüğüne yapar.

b) Genç çiftçi proje yürütme birimi, ödeme talebi ile ilgili belgeleri başvuru sahiplerinden alır, ödemeye ilişkin gerçekleştirmeleri belgeleri aldığı günden itibaren beş iş günü içerisinde yerinde tespit eder, belgelendirir ve tutanağa bağlar.

c) İlçe genç çiftçi proje yürütme birimi, hibeye esas ödeme icmallerini beş iş günü içerisinde il müdürlüğüne gönderir.

ç) İl müdürlüğü, hibe ödemesine esas ödeme icmallerini periyodik olarak Genel Müdürlüğe gönderir.

d) Genel müdürlük, icmalleri banka ödeme formatına dönüştürüp hibe ödenmesini sağlar.

(2) İl müdürlükleri, ödeme icmallerinin kontrol onayı ve ödeme işleminden sonra hibe proje sahiplerinin banka ve ödeme bilgilerinde hata tespit etmeleri halinde bu Tebliğ kapsamında Bakanlıkça hazırlanan uygulama rehberine göre iş ve işlemleri yürütür.

Hibe desteği ödemeleri

MADDE 20 – (1) Hibe ödemesi, proje sahibi genç çiftçinin T.C. kimlik numarasıyla uyumlu olarak T.C. Ziraat Bankası tarafından yapılır.

(2) Hibe ödemeleri, Türk Lirası olarak yapılır.

(3) İmzalanan hibe sözleşmesi sonrasında bu Tebliğ kapsamında yapılacak büyükbaş ve küçükbaş canlı hayvan alımlarında Bakanlıkça hazırlanacak uygulama rehberi çerçevesinde ve genç çiftçinin muvafakati ve protokol hükümlerince TİGEM'e ön ödeme yapılabilir.

(4) İmzalanan hibe sözleşmesi sonrasında bu Tebliğ kapsamında yapılacak büyükbaş ve küçükbaş canlı hayvan haricindeki alımlarda Bakanlıkça hazırlanacak uygulama rehberi çerçevesinde genç çiftçinin muvafakati ve protokol hükümlerince Merkez Birliğine ödeme yapılabilir.

Geri ödeme ve yaptırımlar

MADDE 21 – (1) Haksız yere yapılan destekleme ödemeleri, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesinde belirtilen gecikme zammı oranları dikkate alınarak ödeme tarihinden itibaren hesaplanan kanunî faizi ile birlikte anılan Kanun hükümlerine göre geri alınır.

(2) Haksız ödemenin yapılmasında ödemeyi sağlayan belge veya belgeleri düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler, geri alınacak tutarların tahsilinde müştereken sorumlu tutulurlar.

(3) İdari hata sonucu düzenlenen belgelerle yapılan ödemeler hariç olmak üzere bu Tebliğle belirlenen destekleme ödemelerinden haksız yere yararlandığı tespit edilen genç çiftçiler, beş yıl süreyle Tarım Kanununun 23 üncü maddesi gereğince hiçbir destekleme programından yararlandırılmazlar.

Programdan sağlanan malların mülkiyeti

MADDE 22 – (1) Genç çiftçi, hibe sözleşmesi kapsamında hibeye esas proje içeriğindeki alımları ve amacını, ödemenin yapılmasından sonra iki yıl süre ile değiştiremez. Bu amaçla, il/ilçe müdürlükleri yılda en az bir kere olmak üzere proje faaliyetlerini yerinde kontrol eder ve tutanağa bağlar.

YEDİNCİ BÖLÜM

Proje Gider Esasları ve Kalemleri

Proje gider esasları

MADDE 23 – (1) Bu Tebliğ kapsamında hibe desteği verilecek proje giderlerinin;

- a) Genç çiftçi ile karşılıklı imzalanan hibe sözleşmesinden sonra ve süresi içerisindeki alımlar olması,
- b) Proje içeriğine esas gider kalemlerine uygun olması,
- c) İlgili mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmiş ve belgelere dayandırılmış olması, gerekir.

Gider kalemleri

MADDE 24 – (1) Hibe sözleşmesinden sonra ve süresi içerisinde gerçekleştirilen traktör ve bahçe traktörü haricindeki makine, ekipman, donanım, malzeme, fide, fidan, tohum, misel, torf, yumurta, arılı kovan, canlı hayvan alımı ve yeni tesis giderleri, bu Tebliğde belirtilen esaslar çerçevesinde hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

(2) Genç çiftçiler, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği proje konularına esas canlı hayvan alımlarını, protokol hükümlerince alım sözleşmesi kapsamında TİGEM'den gerçekleştirirler.

(3) Gider kalemleri ile ilgili diğer hususlar bu Tebliğ kapsamında Bakanlık tarafından hazırlanan uygulama rehberinde belirtilir.

Proje kaynaklarından karşılanmayacak giderler

MADDE 25 – (1) Program kapsamında; hibe sözleşmesi onaylanmayan projelerle ilgili yapılan hiçbir harcama karşılanmaz, bu giderlerden dolayı Bakanlık herhangi bir sorumluluk ve yükümlülük üstlenmez.

(2) Bakanlık tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun olarak gerçekleştirilmeyen ve belgelendirilemeyen satın alma giderlerine hibe desteği ödenmez.

SEKİZİNCİ BÖLÜM **Çeşitli ve Son Hükümler**

Denetim

MADDE 26 – (1) Bu Tebliğ kapsamında yapılan tüm işlemler gerekli görüldüğü takdirde Bakanlık Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından denetlenir. Bu denetimler sırasında yapılan işlemlere ait talep edilen tüm bilgi ve belgeler kendilerine sunulur.

Programın uygulanmasına ilişkin yayınlar

MADDE 27 – (1) Bu Tebliğin genel uygulama usul ve esaslarına açıklık getirmek, destek sağlamak amacı ile Bakanlık tarafından uygulama rehberi hazırlanır ve yayımlanır. Bu yayınlar uygulamaya esas teşkil eder.

(2) Bu Tebliğin uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunların çözümü hakkında Bakanlık yetkilidir.

Yürürlükten kaldırılan tebliğ

MADDE 28 – (1) 5/4/2016 tarihli ve 29675 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2016/16) yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) 5/4/2016 tarihli ve 29675 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2016/16) hükümleri çerçevesinde başlayan iş ve işlemler, aynı Tebliğ hükümlerince uygulanmaya devam olunur.

Yürürlük

MADDE 29 – (1) Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 30 – (1) Bu Tebliğ hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Deniz SARI GEDİK 1986 Çanakkale doğumludur. 18 Mart İlköğretim Okulu ve Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi mezunudur. Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler Ön Lisans ve Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Lisans Mezunudur. 2012 yılından beri Tekirdağ Tarım ve Orman İl Müdürlüğünde Sosyolog olarak görev yapmaktadır. Evlidir.